

Yeni nesil en büyük cumhuriyetçilik dersim bugünkü öğretmenler topluluğundan ve onların yetiştirecekleri öğretmenlerden alacaktır.

K. Atatürk

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
TEMEL EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

**0-36 AY ÇOCUKLARI İÇİN
EĞİTİM PROGRAMI İLE BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ
AİLE DESTEK EĞİTİM REHBERİ
(EBADER)**

EĞİTİMCİ KİTABI

ANKARA, 2013

ÖN SÖZ

Değerli Eğitimciler,

Çocuğun eğitimi, kurum ve aile arasında paylaşılan bir sorumluluktur. Anne babalar çocuğun eğitimine ne kadar erken katılırlarsa çocuğun kazanımları da o oranda artacaktır. Anne babaların eğitime katılımı, kurum ve ev arasındaki devamlılığı da sağlayarak kazanılan bilgi ve becerilerin pekiştirilmesinde ve eğitimde sürekliliğin sağlanması sonucu başarının artmasında etkilidir.

Aile eğitimi programlarında aile bireylerinin özellikle de anne babaların çocuk yetiştirme becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekir. Günümüz toplumlarında her konuda yaşanan hızlı değişimler, anne babaların eğitim gereksinimlerini de farklılaştırmaktadır. Eğitim gereksinimleri farklılaşabilmesine rağmen temelde aile eğitimi; anne babalara çocuklarının fiziksel, ruhsal, duygusal ve sosyal yönden gelişimlerinin her aşamasında gerekli olan yetenek ve anlayışı kazanmalarına yardımcı olan bir eğitimidir.

Aile eğitimlerinin hedef kitlesi; sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler bakımından farklılık gösterebilir. Bu nedenle aile eğitimlerinde öncelikli olarak hedef kitlenin çocuk yetiştirme ve eğitimi konularındaki gereksinimlerinin belirlenmesi gereklidir. Sosyal dezavantajlı çocukların ve ailelerinin erken yaşlarda gerekli eğitim etkinliklerine katılmaları sağlandığında koşulları daha iyi olan çocuklar ve aileleriyle aralarındaki farkları kapatabilmeleri mümkün olmaktadır. Bu nedenle, eğitimde eşitlik ilkesi aile eğitimleri kapsamında da göz önünde bulundurulmalıdır.

Sağlıklı çocuk yetiştirme konularında daha fazla bilgi almak isteyen anne-babalar, ücretsiz aile eğitim kurslarına katılabilirler. Daha bilinçli anne-baba olmak için, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü "0-18 Yaş Aile Eğitim Programı" çerçevesinde dört farklı yaş grubu için eğitim programları hazırlamıştır. Bu programlar;

0-3 Yaş Aile Eğitim Programı

3-6 Yaş Aile Eğitim Programı

7-11 Yaş Aile Eğitim Programı

12-18 Yaş Aile Eğitim Programı'dır.

Bu programlara; aileler ve bu yaş grubundaki çocuklara bakım verenler, hamileler, çocuk sahibi olmayı düşünen kişiler katılabilir.

14 hafta boyunca haftada bir gün 3 saat yüz yüze eğitim verilen bu programlar aracılığıyla, aile içi ve çocukla iletişim, sağlık, beslenme, çocuk hakları, çocukta olumlu davranış geliştirme yöntemleri, gelişim alanları ve desteklenmesi gibi pek çok konuda ailelere destek verilmektedir. 0-3 ve 3-6 Yaş Aile eğitim programları kapsamında çocukların gelişimlerini desteklemek amacıyla çocuk eğitim materyalleri hazırlanmıştır.

Çocuk eğitim materyalinde yer alan etkinlikler önce ailelerle birlikte sınıf ortamında yapılmaktadır. Aileler daha sonra bu etkinlikleri çocuklarıyla birlikte bir hafta boyunca evde gerçekleştirmektedirler.

KOMİSYON

İÇİNDEKİLER

AİLE EĞİTİMİ	10
AİLE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ	10
AİLE EĞİTİMİNİN AMACI	11
AİLE EĞİTİMİNİN İLKELERİ	11
A. AİLE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI	12
1. AİLE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARININ ÖZELLİKLERİ, UYGULAMA SÜRECİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	12
2. AİLE EĞİTİMİNE HAZIRLIK	12
3. AİLE EĞİTİMİNDE KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER	13
3.1. Beyin Fırtınası	13
3.2. Rol Oynama	13
3.3. Örnek Olay İncelemeleri	14
3.4. Soru-Cevap	14
3.5. Demonstrasyon	14
3.6. Cümle Tamamlama	14
3.7. Büyük Boy Kâğıtlar	14
3.8. Yapışkan Not Kâğıtları	14
3.9. Resimler	15
3.10. Konuşma Balonları	15
3.11. Halka Oluşturma	15
3.12. Tuğla Duvarı	15
4. AİLE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI İÇİN ÖRNEK OTURUMLAR	16
4.1. Oturum1 “ Kurum Eğitiminin Önemi, Amacı ve Ailelerden Beklentiler”	16
4.2. Oturum 2 “ Temel Güven ve Bağlanma”	23
4.3. Oturum 3 “ Anne-Baba Tutumları”	31
4.4. Oturum 4 “ Olumlu Disiplin”	38
4.4. Oturum 5 “ Etkili İletişim”	45
4.5. Oturum 6 “Oyun ve Oyuncaklar”	53
4.6. Oturum 7 “Resimli Çocuk Kitapları”	63
4.7. Oturum 8 “ Duyu Eğitimi”	72
4.8. Oturum 9 “Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Farkındalık Oluşturma”	84

B. AİLE KATILIMI ÇALIŞMALARI	99
I. AİLE İLETİŞİM ETKİNLİKLERİ	99
1.1. Telefon Görüşmeleri, Kısa İleti Hizmetleri	99
1.2. Kitapçıklar	100
1.3. Görsel İşitsel Kayıtlar	100
1.4. Fotoğraflar	100
1.5. Duyuru Panoları	101
1.6. Bültenler	101
1.7. Haber Mektupları	101
1.8. Yazışmalar / İletişim Defterleri	101
1.9. Gelişim Dosyaları (Portfolyo)	102
1.10. Toplantılar	102
1.11. Kurum Ziyaretleri	103
1.12. Geliş Gidiş Zamanları	103
1.13. İnternet Temelli Uygulamalar	103
1.14. Dilek Kutuları	104
2. AİLENİN EĞİTİM ETKİNLİKLERİNE KATILIMI	104
3. BİREYSEL GÖRÜŞMELER	104
AİLE EĞİTİMİ İHTİYAÇ BELİRLEME FORMU	106
AİLE KATILIMI TERCİH FORMU	107
KAYNAKÇA	108

AİLE EĞİTİMİ

Çocuğun eğitimi, *kurum ve aile arasında paylaşılan bir sorumluluktur*. Anne babalar çocuğun eğitimine ne kadar erken katılırlarsa çocuğun kazanımları da o oranda artacaktır. Anne babaların eğitime katılımı, kurum ve ev arasındaki devamlılığı da sağlayarak kazanılan bilgi ve becerilerin pekiştirilmesinde ve eğitimde sürekliliğin sağlanması sonucu başarının artmasında etkilidir.

Aile eğitim etkinlikleri; çocuk sağlığı, çocuk gelişimi, davranış yönetimi, iletişim, beslenme, ruh sağlığı gibi konularda ailelerin bilgi ve becerilerini geliştirmeye yönelik sistemli ve planlı çalışmalardır. Aile eğitimlerinden olumlu sonuçlar elde edebilmek için eğitimlerin etkili bir şekilde planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

AİLE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü aile ortamında geçirirler. Dolayısıyla her aile bireyi çocuğun potansiyelini ortaya koyması, kullanması ve kendini gerçekleştirme için uygun ortam ve koşulları hazırlama, onu teşvik etme, başarısını artırma ve destekleme için potansiyel bir güce sahiptir. Ancak, aile bireyleri çocuğun eğitiminde etkin olabilecek bu gücün her zaman farkında olmayabilir. Bazen de aile, çocuğun sağlıklı gelişimi ve eğitimi için gücünü nasıl kullanacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmayabilir. Ailelerin bu gereksinimleri, aile eğitimi çalışmaları kapsamında planlanıp uygulanarak ve değerlendirilerek karşılanabilir.

Aile eğitimi programlarında aile bireylerinin özellikle de anne babaların çocuk yetiştirme becerilerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekir. Günümüz toplumlarında her konuda yaşanan hızlı değişimler, anne babaların eğitim gereksinimlerini de farklılaştırmaktadır. Eğitim gereksinimleri farklılaşabilmesine rağmen temelde aile eğitimi; anne babalara çocuklarının fiziksel, ruhsal, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerinin her aşamasında gerekli olan yetenek ve anlayışı kazanmalarına yardımcı olan bir eğitimidir.

Çocuk büyüdükçe yaşantısında aile ortamının yanı sıra kurum ortamı da etkin biçimde yer almaktadır. Bu noktada çocuk için kurum ve aile ortamında ortak amaçların ve yaklaşımların benimsenmesi ve sergilenmesi gereklidir. Ortak amaç ve yaklaşımların belirlenmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde ise aile eğitimi ve katılımı çalışmaları önem kazanmaktadır. Aile eğitimi ve katılımının önemi, öğrenimin her düzeyindeki pek çok araştırma ile ortaya konulmuştur. Bu nedenle kurumlarda aile eğitimleri yapılması ve bu eğitimlere ailelerin katılımı çocukların gelişim ve eğitiminde başarıyı ve sürekliliği sağlayacaktır.

Aile eğitimlerinin hedef kitlesi, sosyal, kültürel ve ekonomik özellikler bakımından farklılık gösterebilir. Bu nedenle aile eğitimlerinde öncelikli olarak hedef kitlenin çocuk yetiştirme ve eğitimi konularındaki gereksinimlerinin belirlenmesi gereklidir. Sosyal dezavantajlı çocukların ve ailelerinin erken yaşlarda gerekli eğitim etkinliklerine katılmaları sağlandığında koşulları daha iyi olan çocuklar ve aileleriyle aralarındaki farkları kapatabilmeleri mümkün olmaktadır. Bu nedenle, eğitimde eşitlik ilkesi aile eğitimleri kapsamında da göz önünde bulundurulmalıdır.

AİLE EĞİTİMİNİN AMACI

- Ailelere kurum öncesi eğitimin amacını, önemini açıklamak,
- Ailelerin kuruma uyum sürecinde çocuklarına yardımcı olmalarını sağlamak,
- Ailelerin çocuklarının gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmalarını, yaş gruplarına göre gelişim özelliklerini tanımalarını ve çocuklarına destek olmalarını sağlamak,
- Aile bireyleri arasında sağlıklı iletişim kurulmasını desteklemek,
- Çocukların davranış ve alışkanlıklarını düzenlemede değişik yolları öğrenmelerini sağlamak,
- Ailelerin kurumdaki eğitime paralel tutum ve davranışları benimsemelerini sağlamak,
- Ailelerin kurumdaki eğitime katılımlarını arttırmak.

AİLE EĞİTİMİNİN İLKELERİ

Etik İlkeler

- Aile eğitimlerinde hedef kitlenin sosyal ve kültürel yönleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Aile eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için katılımı gönüllülük sağlanmalıdır.
- Ailelerle çalışırken gizlilik esasına uygun davranılmalıdır.
- Aile üyeleriyle insan haklarını dikkate alan, saygılı ve açık bir biçimde iletişim kurulmalıdır.
- Çalışmalarda sabırlı, dürüst ve adil davranılmalıdır.
- Çocuk gelişimi ve eğitimi ilkelerinin ve disiplin anlayışının oluşturulmasında çocuk haklarını dikkate alan ve şiddet karşıtı çocuk eğitimi teşvik edilmelidir.
- Ailelere kendi güçlerini fark etmeleri konusunda yardımcı olunmalıdır.

Genel İlkeler

- Karşılıklı beklenti ve sorumlulukların neler olduğu açıkça belirtilmelidir.
- Katılımı yüksek ve sürekli bir aile eğitimi için "Aile Eğitimi İhtiyaç Belirleme Formu" kullanılarak eğitimler ailelere uygun zaman dilimlerinde düzenlenmelidir.
- Aile eğitimi programı için savunu (il, ilçe veya bölgesel düzeyde) çalışmaları ve tanıtım kampanyaları düzenlenmelidir.
- Katılacakları programdan kendileri, aileleri ve çocukları için sağlayabilecekleri yararlar açık bir dille anlatılmalıdır.
- Aile bireylerinin kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak yollar gösterilmelidir.

Uygulama İlkeleri

- Toplantının konusu, amacı ve önemi vurgulanmalıdır.
- Katılımcılara isimleri ile hitap edilmelidir.
- Katılımcılara karşı güler yüzlü, hoşgörülü, saygılı ve sabırlı olunmalıdır.
- Katılımcılara ön yargılardan arınmış, duyarlı tepkiler verilmelidir.
- Çalışılacak olan konuda önce ailelerin fikirleri alınmalı, sonra eksik kalan kısımlar tamamlanmalıdır.
- Katılımcılarla çalışılırken sorular sorulmalı, açıklayıcı örnekler verilmelidir.
- Konu dışına çıkılmamalı ve bilgi hataları yapmamaya özen gösterilmelidir.
- Zaman, konunun içeriğine uygun bir şekilde etkili kullanılmalıdır.
- Toplantı sonunda değerlendirme etkinlikleri aracılığıyla oturumlar değerlendirilmeli ve bir sonraki konu tanıtılmalıdır.

A. AİLE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI

1. Aile Eğitimi Çalışmalarının Özellikleri, Uygulama Süreci ve Değerlendirilmesi

Aile Eğitimi Çalışmalarının Özellikleri:

- Aile eğitimi etkinliklerinin çocukları kurum programına devam eden ailelere uyum haftasında uygulanması önerilir, ancak uygulama zamanlarına kurumların koşullarına göre kurum yönetimi, eğitimci ve aileler birlikte karar verebilir.
- Etkinlikler kesin olmakla birlikte eğitimci bölgesel ihtiyaçlar doğrultusunda yeni konular ekleyebilir veya konferanslar için uzmanlar davet edebilir.
- Çalışmalarda yüz yüze eğitim modeli benimsenmiştir.
- Eğitimci, aile eğitimi çalışmaları boyunca ailelerde eğitime katılım konusunda farkındalık oluşturmak için çalışmalar yapar.
- Eğitimcilere uygulama kolaylığı sağlamak ve zaman kazandırmak açısından CD ve sunumlar şeklinde düzenlenmiş uygulama materyalleri verilmiştir.
- Konular ailelerin etkin katılımını artırmak amacı ile farklı tekniklerle zenginleştirilmiştir.
- Teknolojik imkânları yeterli olmayan kurumlarda eğitimciler sunum materyallerindeki yazıları farklı şekillerde düzenleyip kullanabilirler.

Aile Eğitimi Çalışmalarının Uygulama Süreci:

Aileler karşılanır, toplantı odasına alınır. Aşağıdaki çalışmalar sıra ile uygulanır:

- Kurumun adı, çalışma saatleri, kurumda hangi yaş gruplarının bulunduğu ve kurumun bölümleri tanıtılır.
- Kurum çalışanları; kurum müdürü, grup sorumlusu, yardımcı personel tanıtılır.
- Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisi'nin hizmetleri tanıtılır.
- "Aile Destek Eğitim Rehberi (EBADER)"nin amacı açıklanır ve program tanıtılır.
- "Kurum Tanıtım ve Aile Tanıma Dosyası" verilir ve ailelerden bir hafta içerisinde gerekli formları doldurup haftanın son gününde geri getirmeleri istenir (Ek 1).

Aile Eğitimi Çalışmalarının Değerlendirilmesi:

Aile eğitimi çalışmaları tamamlandıktan sonra değerlendirme aşamasında bu süreçte ne öğrenildiği konusunda bir özet yapılır. Öğrenilenler aracılığıyla neler yapılabileceği konuşulur. Aile eğitim programındaki aile eğitimi çalışmaları; oyun kartları, çalışma sayfaları, cümle tamamlama, öz değerlendirme formları, davranış değerlendirme formları, afiş hazırlama, soru cevap kartları, oyuncak ve kitap paylaşımı teknikleri ile değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler, formlar veya basit anketler yoluyla da yapılabilir. Eğitimin sonunda yapılan bu değerlendirme, eğitimcilerin kendilerini geliştirmeleri açısından da önemli bir araçtır.

2. Aile Eğitimine Hazırlık

Aile eğitimi bireysel veya grup toplantıları düzenlemek, konferans vermek, broşür, el kitabı veya dergi gibi basılı araçları aileye ulaştırmak veya eğitim panolarında sergilemek yoluyla yapılabilir. Konferanslar önceden belirlenen konularda ya da genel konularda eğitimci, yönetici ya da davet edilen bir uzman konuk tarafından verilebilir. Ancak uzman davet edildiğinde, önceden uzman ile görüşülerek konu içeriği gözden geçirilmeli, bilgilerin uygulanabilirliği ve ifadelerin anlaşılabilirliği kontrol edilmelidir. Eğitim panoları ise ilgi ve dikkat çekici bir başlıkla anne-babaların rahatlıkla görebileceği alanda, bir konu başlığı belirlenerek hazırlanmış, kolay okunabilir özellikte panolar olmalıdır.

Ailelere eğitim vermeden önce bazı hazırlıklar yapılması gerekmektedir. Bunlar:

İhtiyaç belirlemeye yönelik hazırlık: Çalışmalara başlamadan önce ailelerin ilgi ve ihtiyaçlarını belirlemek amacı ile anket, form veya görüşme gibi teknikler kullanılabilir. Örneğin; “Aile Eğitimi İhtiyaç Belirleme Formu” bu amaçla hazırlanmıştır.

Aile eğitimine yönelik hazırlık: Aile eğitimi etkinliklerinde gruplarla çalışmak için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Eğitimlere hazırlıkta eğitimci:

- Konuları seçerken konunun çok geniş ya da çok dar olmamasına, ailelerin hâlihazırda karşılaşılabilecekleri sorunlara yönelik ve ilgi çekici olmasına dikkat etmelidir.
- Konuların başlıklarında olumlu ifadeler yer vermelidir.
- Toplantıların nerede, ne zaman olacağı ve ne kadar süreceği konusunda ailelere önceden bilgi vermelidir.
- Toplantılar sırasında ailelere çocuk bakım hizmeti sağlanmasına özen göstermelidir.
- Katılımcıların ihtiyaçlarına yönelik olarak oturumlar için mekân seçimine, eğitim için aralara ve eğitim süresince kullanılacak materyallere karar vermelidir.
- Katılımcılara destek alabilecekleri kitap ve kaynakların bulunmasını sağlama konusunda rehberlik etmelidir.
- Eğitim sonrasında katılımcılara ikram edilecek yiyecek ve içecek hazırlığını planlamalıdır.
- Yüz yüze eğitimleri mümkün olduğunca küçük gruplarla, katılımcıların etkin olduğu şekilde gerçekleştirmeli, eğitim sırasında görsel, işitsel ve teknolojik araçlar kullanılmalıdır.
- Toplantılarda, anne-babaların birbirlerini görebilecekleri şekilde “U” düzeninde oturumları sağlanmalıdır.
- Ortamın aydınlatma ve ısı durumunu kontrol etmeli, hoş bir ortam yaratılmasına özen göstermelidir.

3. Aile Eğitiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Aile eğitim etkinliklerinde sadece düz anlatım yöntemi yeterli değildir. Ailelerin aktif katılımlarını sağlayacak, öğrenmenin kalıcılığını artıracak ve grubun dinamiklerine uygun teknikler kullanmak gereklidir. Aile eğitim etkinliklerinde kolaylaştırma, bilgi verme, tartışma, çözüm odaklı olma ve gruptan elde edilen bilgileri düzenleme gibi amaçlara yönelik yöntem ve tekniklerden yararlanılmaktadır.

3.1. Beyin Fırtınası

Küçük gruplarda katılımcıların bir konu üzerinde tüm fikirlerini ve düşüncelerini özgürce ifade etmeleri için kullanılan bir tekniktir. Katılımcılara belirli bir süre tanınır ve katılımcılardan konu hakkında fikir ve düşüncelerini belirtmeleri istenir. Katılımcıların fikirleri tartışmasız kabul edilir ve verilen süre dolduktan sonra fikirler tekrar ele alınır. Sonuçlar değerlendirilir.

3.2. Rol Oynama

Rol oynama tekniğinde katılımcılara bir senaryo sunulur ve bu senaryoyu canlandırmaları beklenir. Katılımcılar rol oyunu hakkında tartışır ve rollerde karakterlerin konumlarını kararlaştırırlar. Rol oynama tekniğinde katılımcılardan verilen durumda nasıl davranıyorlarsa onu yansıtmaları beklenmektedir. Rol oynama tekniğinde katılımcılar farklı rolleri olan kişileri anlama imkânına sahip olurlar. Bu tekniği kullanırken bazı katılımcıların bu tarz bir etkinlikte yer almaktan hoşlanmayacaklarını ve onlara alternatif durumlar yaratılması gerektiği bilinmelidir. Rol oynama örneğinde gönüllü katılımcılar etkinliğe dâhil edilebilir veya katılımcılara bu durumlarda nasıl hissettikleri veya neler söyleyebilecekleri sorulabilir.

3.3. Örnek Olay İncelemeleri

Örnek olay incelemesi tekniğinde bir konu hakkında gerçek veya hayalî bir durum grup içinde ele alınır. Katılımcılar örnek olayı okur ve üzerinde tartışır. Anahtar noktalar küçük gruplar tarafından belirlenir ve gruba sunulur. Eğitimci, katılımcıların anahtar noktalarından hareketle öğrenme noktalarını özetler. Örnek olay incelemesi grubun tartışması ile devam eder.

3.4. Soru-Cevap

Soru cevap, karşıdaki bireylerin düşündükleri ve zihninde bulunan doğruları açığa çıkarmak için kullanılan bir tekniktir. Bu teknik kullanılırken katılımcıların yaşantılarına uygun, bilgiye yönelik olmayan, onların anlayabileceği şekilde basit ve açık, “evet ve hayır” şeklinde cevabı olan kapalı uçlu sorular değil “nasıl ve hangi” gibi açık uçlu sorular sorulmalıdır. Katılımcılarla çalışırken onlara sorulan sorular davranışa yönelik olmalıdır. Sorular arasında yönlendirici sorular yer almamalıdır. Soru cevap tekniğinin kullanılmasının bir amacı da ailelerin eğitim sürecine etkin bir şekilde katılmalarını sağlamaktır.

3.5. Demonstrasyon

Bir işin nasıl yapıldığını göstermek için kullanılan bir tekniktir. Eğitimci, herkesin görebileceği bir ortam düzenlemeli ve kazandırılmak istenen beceriyi aşama aşama vermelidir. Yapılanlar uygulama sonunda ailelere verilmelidir. Demonstrasyon tekniğini kullanırken eğitimci, katılımcıların dikkat süresini hesaba katmalı, basit ve anlaşılır durumları seçmeli, ortamı önceden düzenlemeli ve uygulama sonunda sorulara, tartışma ve değerlendirmeye yer vermelidir.

3.6. Cümle Tamamlama

Katılımcılara oturumdaki konu ile ilgili önemli cümlelerin yazıldığı kartlar verilir. Kartlardaki cümlelerde bir kelime eksiktir ve katılımcılardan bu cümleleri eksik olan kelimeyi bularak tamamlamaları istenir. Cümleler eğitime katılan herkesin aynı kelimeyi kullanacağı şekilde verilmelidir.

3.7. Büyük Boy Kâğıtlar

Eğitimci büyük boy kâğıtlara gruptaki katılımcıların fikirlerini yazar. Büyük boy kâğıtlar gruptaki herkesin fikirlerinin görülmesini sağlar. Diğer bir kullanım şekli; grup tarafından ele alınması uygun görülen konuların ayrı kâğıtların ortalarına yazılıp bir resim veya cümle olarak gösterilmesi ve bu kâğıtların odanın her tarafına yerleştirilmesidir. Her küçük gruba bir kalem verilir ve bu kâğıtları sırayla ziyaret ederek fikirlerini yazmalarını istenir.

3.8. Yapışkan Not Kâğıtları

Değişik renklerde yapışkan not kâğıtları kullanılan bu etkinlikte katılımcılar not kâğıtlarına fikirlerini yazarlar. Örneğin; üç renk hâlinde oluşturulan not kâğıtları duvara asılan üç büyük boy kâğıdın üzerine yapıştırılır. Yapıştırılan tüm kâğıtların bir arada görülme imkânına sahip olunan etkinlikte katılımcılar konu üzerinde tartışır. Etkinlik sırasında katılımcılar, farklı renklere yazdıkları fikirlerinin gruplandırılması ve üzerinde tartışılması imkânına sahip olunur.

3.9. Resimler

Katılımcıların fikirlerini yazılarla değil resimlerle ifade etmelerine imkân tanıyan bir tekniktir. Örneğin; “Tüm aile bireyleri bu gelişmeyi gösterdiğinde eviniz nasıl olacak? Hayal ediniz ve resmini çiziniz” cümleleri söylenerek katılımcılardan bu durumu ifade eden resimler çizmeleri beklenebilir. Ailenin çizdiği el sıkışan iki çocuk dostluğu ifade edebilir. Her anne baba konusunu temsil eden resimleri gruba sunar. Çizdikleri resimleri grupla paylaşırlar.

3.10. Konuşma Balonları

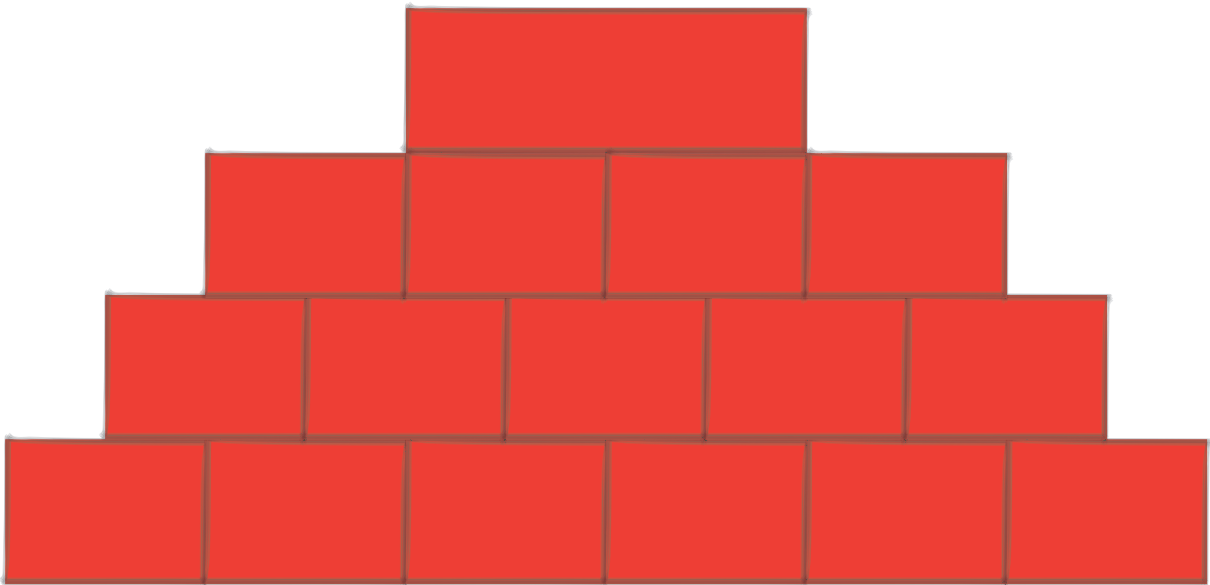
Eğitimci konuşma balonları şeklinde kestiği kâğıtları katılımcılara dağıtır. Büyük kâğıt üzerine bir ya da birden fazla kişiyi içeren bir durumu yansıtan bir resim çizer. Katılımcılar konuşma balonlarına yazdıkları duygu ve düşüncelerini çizilen resmin üzerine yapıştırır. Grup, resim üzerinde tartışır.

3.11. Halka Oluşturma

Katılımcıların daire şeklinde oturarak belli bir konuda duygu, düşünce ve fikirlerini paylaştıkları bir uygulamadır. Katılımcılar sırayla konuşarak birbirleriyle paylaşımlarda bulunurlar. Kararlaştırılan kurallar çerçevesinde teknik uygulanır. Eğitimcinin tüm katılımcılarla göz teması kuracak şekilde oturması, gizliliğe saygı göstermesi, katılımcıların sessiz kalma haklarının saklı tutulması gibi kurallara dikkat etmesi gerekmektedir.

3.12. Tuğla Duvarı

Katılımcılara tuğla şeklinde kesilmiş kâğıtlar verilerek bu kâğıtların üzerine oluşturdukları başlıkları yazmaları istenir. Eğitimci başlangıçta tuğlaların üzerine anahtar kelimeler ya da resimler koyabilir. Katılımcılardan başlıklarını oluşturduktan sonra yazılan kâğıtlarla bir tuğla duvarı oluşturmaları istenir.

4. AİLE EĞİTİMİ ÇALIŞMALARI İÇİN ÖRNEK OTURUMLAR

I. OTURUM

KURUM EĞİTİMİNİN ÖNEMİ AMACI VE AİLELERDEN BEKLENTİLER

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Kendimizi Tanıtmak”

Adımız, adımızın anlamı, kaç kişilik bir ailemiz var, meslekleri, yaşları belli başlı olumlu özellikleri gibi konularda konuşmayı başlatın. Sınıfta bulunan, elden ele geçirilebilecek nitelikte olan herhangi bir materyali (Küçük bir oyuncak vb.) konuşma nesnesi olarak seçin. Her katılımcının adını söyleyeceğini ve kendisine neden bu adın konduğunu anlatacağını açıklayın. “Size neden adını vermişler?”

Kendinizle başlayın (Benim adım, bana bu ismi babam nedeniyle vermiş vb.) ve “konuşma nesnesi”ni bir anne ya da babaya verin. Anne babalardan konuşmaları bittikten sonra “konuşma nesnesi”ni henüz tanımadıkları birine vermelerini isteyin.

Herkes bu şekilde kendini tanıttikten sonra gruptan bu kez kendileri ve aileleri hakkında bir şeyler söylemelerini isteyin (Örneğin; çocuklarının adları ve yaşları). Önce siz kendi aileniz hakkında bir şeyler anlatın. Örneğin; (.....) üniversitesinden mezunum, (....) yıldır bu mesleği yapmaktayım vb. Sonra katılımcılara söz verip “Konuşma nesnesi”ni bugüne kadar karşılaşmamış oldukları birine geçirmelerini isteyin.

Eğitimciye Not: Konuşma nesnesi, sınıfta bulunan elden ele geçirilecek nitelikte olan herhangi bir materyal konuşma nesnesi olabilir.

Programın amacını ve içeriğini kısaca açıklayın.

Bu amaçlara ulaşmak için aşağıda belirtilen oturumlar hakkında bilgi verin.

1. oturumda “Kurum Eğitiminin Önemi, Amacı ve Ailelerden Beklentiler”

1. Bölüm: Anne-babalara idare tarafından kurumun tanıtımı ve anne-babaların beklentileri,
2. Bölüm: Kurum eğitiminin önemi, amacı ve anne-babalardan beklentiler

2. oturumda “Temel Güven ve Bağlanma”

3. oturumda “Anne-Baba Tutumları”

4. oturumda “Olumlu Disiplin”

5. oturumda “Etkili İletişim”

6. oturumda “Oyun ve Oyuncaklar”

7. oturumda “Resimli Çocuk Kitapları”

8. oturumda “Duyu Eğitimi”

9. oturumda “Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Farkındalık Oluşturma”

7, 8.ve 9. Oturum öğretmenin çalışma koşulları ve ailelerin ihtiyaçları göz önünde tutularak seçmeli olarak kullanılabilir.

Katılımcılardan onlara doldurmak üzere verdiğiniz formları incelemelerini isteyin. Aile Eğitim Programı'na düzenli devam etmenin öneminden bahsedin. Katılımcıların bu konuda sorunları varsa bunları dinleyin.

BEKLENTİLER, KAYGILAR VE GRUP KURALLARI

ETKİNLİK 1: “Kurumdan Beklentilerimiz”

İki büyük boy kâğıt; birinin başlığına “Beklentiler” diğerinin başlığına ise “Kaygılar” yazın. Bu kâğıtların, çalışmanın başında duvara asılmış olması yararlı olacaktır. “Kurum Kurallarımız” başlıklı büyük boy kâğıt ve kalın uçlu keçeli kalem kullanılmalıdır. Örneğin; Kurum Tanıtım ve Aile Tanıma Dosyası'ndaki kurum kurallarını inceleyerek katılımcılara “Eklemek ve değiştirmek istediğiniz bir şey var mı?” diye sorun. Aynı doğrultuda “Sınıf Kurallarını” da katılımcılarla birlikte belirleyin.

Çiftler hâlinde çalışıp bu konuyu kısaca tartışmalarını isteyin.

Çiftlerden her birine yapışkan not kâğıtları verin. Öğrenmek istedikleri şeyi not kâğıdına yazmalarını ve notları “beklentiler” başlıklı büyük kâğıda yapıştırmalarını isteyin.

Süreci tekrarlayın; ancak bu sefer katılımcılardan programile ilgili bir endişe ya da kaygıları varsa onları yazmalarını isteyin. Örneğin; bu kadar çok kişinin önünde konuşmaktan çekiniyorlar mı?

Katılımcılardan notlarını, “kaygılar” kâğıdına yapıştırmalarını isteyin.

Katılımcılardan, oluşturulan liste ile ilgili kısa bir tartışmayı yönetmelerini isteyin. Beklenti ve kaygıların farkında olmanın ve bunları paylaşmanın önemli olduğunu, çünkü bu sayede bu beklentileri karşılamak ve kaygıları gidermek için çaba gösterileceğini ve birlikte çok daha iyi çalışabileceğinizi anlatın. Bu konuda başarı sağlanıp sağlanmadığını ölçmek için oluşturulan listeleri saklanır.

Ölçmek için örneğin; “Ailelerle yapılan toplantılarda beklenti ve kaygılar karşılanılabilmiş mi diye listeler tekrar ele alınabilir”, “Kurum /sınıf içerisinde listeler sürekli asılı kalıp beklenti ve kaygısı giderilenlerin kendi ifadesini içeren maddeyi çıkarıp alması istenebilir.” vb. çalışmalar yapılabilir.

Katılımcılara, “Kurum Eğitiminin Amacı ve Önemi CD’si” gösterilir.

0-3 YAŞ ÇOCUKLARI İÇİN EĞİTİM PROGRAMI SENARYO METNİ

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Erken çocukluk yılları, yaşamın en kritik dönemlerinden biridir. Bu süreç; kişiliğin temellerinin atılması, temel bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazanılması ile bireyin yaşamına doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarında, çocuğun içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevrenin onun gelişmesinde çok önemli rolü vardır. Bu çevrenin tesadüflere bırakılmayacak kadar ciddi, bilimsel ve sistematik bir organizasyonla yani eğitim ile yönlendirilmesi gerekir.

Eğitimin en önemli amaçlarından biri, hatta en önemlisi, bireyin içinde bulunduğu ortama dengeli bir şekilde uyum sağlamasıdır. Bu uyumun sağlanmasına esas olacak sağlam temellerin erken çocukluk eğitim döneminde atılması gerektiği tartışılmaz bir gerçektir. Bu bakımdan “Erken Çocukluk Eğitimi” hayati bir önem taşımaktadır.

Erken Eğitim Hizmetlerinden Nasıl Yararlanabiliriz?

0-3 Yaş Çocukları İçin Eğitim Kurumları Nerelere Bağlıdır?

Ülkemizde kurum ve gündüz bakımevleri Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı izin ve onayları ile çalışmaktadırlar. Özellikle 0-2 yaş bakımı veren Kurum ve Gündüz Bakımevleri zorunlu olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı izin ve onayı ile açılabilir. Açılış izni veren bakanlık, kurumların denetimini de yapmaktadır.

0-3 Yaş Çocukları İçin Eğitim Programının Önemi ve Amacı

- Çocukların bedensel, sosyal ve duygusal, zihinsel, dil ve öz bakım alanlarında çok yönlü gelişimlerini destekleyecek eğitim ortamı hazırlanır.
- 0-3 yaş çocukları eğitim programında çocukların yaşları, gelişim özellikleri, ilgileri, gereksinimleri, öğrenme hızları ile kurumun ve çevrenin imkânları dikkate alındığı için her bir çocuk durumuna uygun olarak en üst düzeyde eğitimden yararlanır.
- Çocukların doğru ve sağlıklı beslenme ile uyku alışkanlıkları kazanmaları sağlanır.
- Çocukların sevgi, saygı, iş birliği, katılımcılık, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma gibi değerleri küçük yaşlardan başlayarak kazanmaları sağlanır. Ayrıca çocuklar, dış mekân etkinlikleri ile doğa sevgisiyle çevreye duyarlı bireyler olmaları yönünde desteklenmektedirler.
- Şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için zengin uyarıların olduğu bir eğitim ortamı yaratarak eğitimde fırsat eşitliği sağlanır.
- Eğitim programı hazırlanırken ailelerin ve içinde bulunulan çevrenin özellikleri dikkate alınır, ailenin eğitime etkin katılımı sağlanır.

Eğitim programında çocuğunuzun bir günü

1. Kuruma Geliş-Serbest Zaman
2. Etkinlik Zamanı
3. Bahçe Zamanı
4. ğle yemeği
5. Etkinlik Zamanı
6. Bahçe Zamanı
7. Kurumdan Ayrılış-Serbest Zaman

0-3 Yaş ocuklarının Eğitimi Gelişimlerini Nasıl Etkiler?

0-3 yaş çocukları için eğitim kurumlarında çocukların çok yönlü gelişimi desteklenmektedir.

Sosyal Gelişim: Akranları ile vakit geçirir, sosyal oyunlar oynar. Grup etkinliklerine katılır. İş birliği yapmayı öğrenir. Duygularını ve kendini ifade etmeyi öğrenir. Başarı duygusunu tadarak öz güven geliştirir.

Güven duygusu yaşamın ilk iki yılında gelişir. Temel güven ya da güvensizlik duyguları anne-bebek ilişkisine bağlı olarak oluşur. Eğer anne, bu dönemde bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılar, onu koruyup kollar ve bebeğe ilgi, sevgi ve şekfat gösterip sıcak bir ortam oluşturursa bebekte temel güven duygusu gelişir. Böyle bir bebek kendine güvenir ve karşılaştığı güçlüklerle başa çıkabilir. Bulunduğu çevrede zgr bir şekilde keşiflerde bulunur. Diğer insanlara güven duymayı öğrenir. Aksi takdirde çocukta güvensizlik duygusu gelişebilir.

Sosyal gelişimi desteklemek için kurumlarda; bireysel, kkk ve bykk grup oyun etkinlikleri, alan gezileri, kuklalarla drama etkinlikleri, öykü okuma gibi etkinlikler yapılabilir.

Dil Gelişimi: Dil gelişimi ile ilgili etkinlikler; çocukların sözcük dağarcığını geliştirir, kendini ifade ederken dili etkili bir şekilde kullanmasına yardımcı olur, dili anlama becerileri gelişir. Eğitime temel olacak şekilde dilin kurallara uygun kullanımını sağlar. Çocukların birbirleri ve yetişkinlerle olan etkileşimleri sonucunda alıcı ve ifade edici dil gelişimleri desteklenir.

Türkçe etkinlikleri, tekerleme, şarkı, parmak oyunları, öykü anlatma ve dinleme, müzik etkinlikleri bu alanı destekleyen etkinliklerden bazılarıdır.

Zihinsel Gelişim: Çocuğun dünyayı anlaması ve öğrenmesini sağlayan zihinsel etkinlikler düzenlenir. Erken dönemde nesne devamlılığını anlama ile başlayan zihinsel gelişim becerileri; algı, dikkat, bellek, problem zme, neden-sonuç ilişkisi kurma, kavram öğrenme, hayal gücünü kullanabilme, yaratıcı düşünmeyi kapsamaktadır.

Programda çeşitli oyuncak ya da gerçek materyaller ile nesne devamlılığını destekleyen oyunlar bulunur. Yapbozlar, Legolar, hafıza kartları ile bellek ve dikkat gelişimine yönelik etkinlikler ve eşleştirme, sınıflama, gruplamaya yönelik oyunlar çocukların zihinsel gelişimi desteklemek amacıyla kullanılmaktadır.

Duyu Eğitimi: Yeni doğan bebek görme, işitme, dokunma, tat ve koku gibi uyarılara karşı duyarlıdır. Bebek, dünyayı duyuları ile anlamlandırır. Görerek, işiterek, dokunup hissederek, koklayarak ve tadarak çevresini tanır, kendini tehlikelerden koruyabilir. Duyuların tamamının bilinçli ve yeterli düzeyde uyarılması, gelişimini olumlu yönde destekleyip yeteneklerinin üst düzeye çıkmasını sağlar. Çocuk duyu eğitimi ile araştırma ve keşfetme imkânı bulur. Bu sayede kendine has bir bilgi dağarcığı oluşturma fırsatına sahip olur.

0-3 yaş çocukları için eğitim programında gerek kurum gerekse ev ortamında bulunan çeşitli malzemeler çocukların duyularını uyarmak amacıyla kullanılır. Mümkün olabilen her fırsatta çocuğun doğrudan deneyimler yaşaması için ortamlar hazırlanır.

Hareket Gelişimi: Çocuk, baş ve vücut dengesini korumayı, bedenini eş güdümlü olarak hareket ettirmeyi, çevreyi tanımayı ve keşfetmeyi öğrenir. Nesneye uzanma, yakalama, elinde tutabilme, eliyle yönlendirmeler yaparak keşfetme gibi beceriler çeşitli etkinliklerle desteklenerek el parmak ile el ve göz koordinasyonu geliştirilir.

Bu alandaki etkinlikler bireyin iskelet, kas ve sinir sisteminin gelişimine yardımcı olur. Sürünme, emekleme, yürüme ve uzanma, parmaklarını kullanma hareket becerilerinin desteklenmesi ile gerçekleşir.

0-3 yaş çocukları için eğitim programında; sürünme, emekleme, yürüme, koşma, atlama, zıplama, dans etme ve tırmanmayı içeren etkinliklerle hareket gelişimi desteklenir. Ayrıca uzanma, nesnelere kavrama, sallama, tutma-bırakma, karalama/boyama yapmayı içeren etkinliklerle, parmak kaslarının gelişimi desteklenir.

Sağlık-Bakım-Beslenme: Çocukların doğdukları andan itibaren kaliteli bakım almaları büyük önem taşımaktadır. Özellikle başkasına bağımlı oldukları ve büyümenin en hızlı olduğu 0-36 aylık dönemde gereksinimlerinin karşılanması, sağlığının korunması yeterli ve dengeli beslenmesi büyük önem taşımaktadır. Büyüme geriliği, bazı vitamin ve mineral eksiklikleri ile ishaller en sık 0-24 aylık çocuklarda görülmektedir. Büyümenin en hızlı olduğu bu dönemde oluşan büyüme geriliğinin iki yaş sonrasında düzeltilmesi oldukça güçtür. Bu nedenle, süt çocuğu ve küçük çocukların beslenmesiyle ilgili alışkanlıkların bu dönemde kazandırılması ve yetişkinlerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Erken çocukluk eğitim kurumlarında çocuğun yaşam kalitesi ön plana alınarak onlara, sağlık ve beslenmelerine özen gösterilen nitelikli bakım ve eğitim hizmeti sunulur.

Aileler de Erken Çocukluk Yıllarında Eğitime Katılmalı

Doğum öncesi dönemden başlayarak ilk kurum eğitiminin başladığı yıllara kadar devam eden erken çocukluk dönemi, gelişimin oldukça hızlı olduğu bir süreçtir. Bu süreçte çocuk; aile, akran, arkadaş, toplumun diğer bireyleri ve kurum ile karşılaşmaktadır. Çocuk, beceri ve alışkanlıklarını içinde bulunduğu bu ortamlarda kazanabilmektedir. Bu nedenle, çocuğun istedik şekilde eğitilebilmesi için ailelerin de doğru bilgi ve uygulamalara sahip olması gerekmektedir. Ailelerin çocuk eğitiminde yetkin olmaları ve kurum ortamında sunulan eğitimi doğru şekilde destekleyebilmeleri ancak erken çocukluk eğitimine katılmaları ile söz konusu olabilir. Çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilenen ve doğru uygulamaları kazanan aile bireyleri hem kurum ortamında hem de çocukla buldukları her ortamda çocuğun gelişimine olumlu katkılar sağlayabilmektedirler.

Erken yaşlarda başlayan eğitim, çocuğun gelişimi için çok önemlidir. Bebeklik döneminden itibaren sunulan kurum ve anaokulu, ana sınıfı gibi nitelikli uyarıcı ortamlar bu yüzden değerlidir. Çünkü aileler, olanakları dâhilinde çocuklarının bu ortamlara katılımını sağlarlarsa çocuğun kazanımı artar.

Çocuğun başarısında ailenin desteği önemlidir. Erken çocukluk eğitim dönemi, kurum ile aile arasında paylaşılan bir sorumluluktur. Kurumda verilen eğitim evde desteklenirse devamlılık sağlanmış olur ve çocuğun başarısı katlanarak artar.

Ailelerin, erken çocuklukeğitim kurumlarında pek çok etkinliğe katılmaları beklenmektedir. Aileler, eğitimcinin rehberliği ve denetiminde, istek, bilgi ve becerileri doğrultusunda etkin bir şekilde eğitime katılabilirler. Eğitime katılım sürecinde, eğitimci öncelikle ailelerin ilgi, bilgi ve ihtiyaçlarını belirler. Aile bireylerini ve aile ortamını eğitim amacı ile tanıdıktan sonra gerekli gördüğü konularda onları eğitir. Kurum ortamında eğitime katılmaya hazır hâle gelen aileler için günlük eğitim planında ve eğitim ortamında uygun hazırlıkları yapar.

Yapılan ön hazırlık ve eğitim ile aileler oyuncak, kukla, kitap gibi eğitim araçları hazırlayabilirler. Aileler alan gezileri ve açık hava etkinliklerinde çocukları gözetim altında bulundurabilir, sosyal organizasyonlarda görev alabilirler, dinlenme ve beslenme gibi rutinler ile eğitim ortamını hazırlamada eğitimciye yardım edebilirler. Oyun, Türkçe, müzik, matematik, fen, sanat, okuma-yazmaya hazırlık gibi eğitim etkinliklerini eğitimci rehberliğinde uygulayarak programa etkin bir katılım sağlayabilirler.

Aileler, kurumda eğitimcinin rehberliği ve denetimi ile eğitime katıldıkları gibi kurum dışında da çocuklarına gösterdikleri doğru uygulamalarla eğitime katılmaktadırlar. Ailelerin kurum dışında eğitime katılmaları, eğitimcinin desteği ve eğitimi ile istendik düzeyde olmaktadır. Bu amaçla eğitimci, ailelere çocuk gelişimi, eğitimi ve bu konuda kullanılacak araç-gereçleri hazırlama, temin etme konularında bilgi ve uygulamalara yönelik eğitimler vermektedir. Eğitimcinin sunduğu bu eğitimlerden yararlanan aileler, çocukları ile doğru iletişim kurarak, doğru davranış geliştirme stratejilerini uygulayarak, her durum ve ortamda çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyerek, eğitimci ile düzenli bilgi alışverişinde bulunarak çocuğun eğitimine önemli katkılar sağlamaktadırlar.

Aile Eğitim Programları

Sağlıklı çocuk yetiştirme konularında daha fazla bilgi almak isteyen anne-babalar, ücretsiz aile eğitim kurslarına katılabilirler. Daha bilinçli anne-baba olmak için Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, "0-18 Yaş Aile Eğitim Programı" ile 4 farklı yaş grubu için programlar hazırlamıştır. Bu programlar;

- 0-3 Yaş Aile Eğitim Programı
- 3-6 Yaş Aile Eğitim Programı
- 7-11 Yaş Aile Eğitim Programı
- 12-18 Yaş Aile Eğitim Programıdır.

Bu programlara; aileler ve bu yaş grubundaki çocuklara bakım verenler, hamileler, çocuk sahibi olmayı düşünen kişiler katılabilirler.

14 hafta boyunca haftada bir gün 3 saat yüz yüze eğitim verilen bu programlarda, aile içi ve çocukla iletişim, sağlık, beslenme, çocuk hakları, çocukta olumlu davranış geliştirme yöntemleri, gelişim alanları ve desteklenmesi gibi pek çok konuda ailelere destek verilmektedir.

0-3 ve 3-6 Yaş Aile eğitim programları kapsamında çocukların gelişimlerini desteklemek amacıyla Çocuk Eğitim Materyalleri hazırlanmıştır.

Çocuk Eğitim Materyalinde yer alan etkinlikler önce ailelerle birlikte sınıf ortamında yapılmakta, daha sonra aileler bu etkinlikleri çocuklarıyla birlikte bir hafta boyunca evde gerçekleştirmektedir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Kurum Eğitiminin Yararları”

Sınıfta duvarlara bazı yazılar asılır. Bu yazılarda gelişim alanlarına dair bazı bilgiler vardır. Bu yazılar “Zihinsel Gelişim, Duygusal Gelişim, Sosyal Gelişim, Özbakım Becerileri, Bedensel Gelişim” şeklindedir. Katılımcılara kurum öncesi eğitimin çocuğun en çok hangi gelişim alanına destek sağlayacağına inandıkları sorulur ve bunu ifade eden yazıların yanına gitmeleri istenir. Katılımcılar seçtikleri alana gittikten sonra hepsi neden bu tercihi yaptıklarını gruba açıklarlar.

2. OTURUM

TEMEL GÜVEN VE BAĞLANMA

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

KONUNUN ADI	TEMEL GÜVEN VE BAĞLANMA
AMAÇ	Katılımcıları bağlanma ve temel güvenin önemi konusunda bilgilendirmek, çocuklarında temel güvenin ve sağlıklı bağlanmanın gelişmesine destek olmaları için teşvik etmektir.
İÇERİK	Temel Güven <ul style="list-style-type: none">• Temel güven bebeğin gelişimini nasıl etkiler?• Güven duygusunu olumsuz yönde etkileyen davranışlar nelerdir? Bağlanma <ul style="list-style-type: none">• Bağlanma modelleri• Ayrılık Kaygısı
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Tartışma, Örnek Olay İncelemeleri, Rol Oynama
DEĞERLENDİRME	Güven konusunda günlük yaşamdan örnekler yazdırma

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Öykü”

Doktorun Kızı

Dr. Paul Ruskin, yaşlanmanın psikolojik etkilerini öğretirken öğrencilerine şu öyküyü okur:

“Hasta ne konuşuyor ne söylenenleri anlıyor. Bazen saatlerce anlaşılmaz şeyler geveliyor. Zaman, yer veya kişi kavramı yok. Sadece kendi adı söylendiğinde tepki veriyor.

Son altı aydır onun yanındayım. Ne görüntüsü için bir çaba sarf ediyor ne de bakım yapılırken yardımcı oluyor.

Onu hep başkaları besliyor, yıkıyor ve giydiriyor. Dişleri yok, yiyeceklerin püre hâlinde verilmesi gerekiyor.

Gömleği salyalarından dolayı sürekli leke içinde, yürüyemiyor ve uykusu düzensiz. Gece yarısı uyanıp çılgınlıklarıyla herkesi uyandırıyor. Çoğu zaman mutlu ve sevecen, fakat bazen ortada hiçbir sebep yokken sinirleniveriyor. Biri gelip onu yatıştırana kadar da feryat figan bağırıyor.”

Bu öyküyü okuduktan sonra Ruskin öğrencilerine, böyle birinin bakımını isteyip istemediklerini sorar. Öğrenciler bunu yapamayacaklarını söylerler. Ruskin, kendisinin bunu büyük bir zevkle yaptığını ve onların da yapması gerektiğini söyleyince öğrenciler şaşırırlar.

Daha sonra Ruskin, 6 aylık kızının fotoğrafını dolaştırmaya başlar.. (**American Medical Association'dan alınmıştır**)

Ailelerden ikişerli grup oluşturmaları ve onlardan “Bebeklerin temel ihtiyaçların nelerdir ve bu gereksinimlerin karşılanması gelişimini ne yönde etkiler ?” sorusunu tartışmaları istenir.

TEMEL GÜVEN

Bebeklik dönemi olarak tanımlanan 0-2 yaş arası, çocuğun fiziksel yönden en hızlı geliştiği evredir. Bebeğe güven duygusunun gelişmesinde fiziksel bakımını oluşturan beslenme, uyku, sindirim gibi gereksinimlerinin düzenli karşılanması büyük rol oynar. Bakım veren kişi ile kurulan yakınlığın korunması, bağlanma sistemi içindeki en önemli noktadır ve bu sayede bebeğe kendini güven içinde gelişebileceği bir ortam sağlanır. Böylece yakın olma duygusu tehlike anında korunabileceğini düşündüğü bir sığınak işlevi görür. Bebeğin temel gereksinimlerinin karşılanması esnasında sevgi ve sıcak bir ortam sağlanması durumunda metabolizması daha dengeli ve sağlıklı çalışır. Bu nedenle bu dönemde çocuğun fiziksel gereksinimlerinin yanında duygusal gereksinimlerinin de doyurulması gerekir.

Bakıma muhtaç olması nedeniyle bebek, kendisine bakım veren kişiye bağımlıdır ve bu süreçte bakım verenle kurduğu ilişki önemlidir. Bağlanma; bakım veren kişi ile bebek arasında kurulan, duygusal olarak olumlu ve yardım edici bir ilişkidir. Yapılan bir araştırmada bebek maymunlar, annelerinden ayrılmış ve içinde iki maymun maketinin bulunduğu bir başka kafese konulmuştur. Maymun maketlerinden birisi telden yapılmış ve süt veren, diğeri ise kürkten yapılmış fakat süt vermeyen bir makettir. Bebek maymunların sadece karınları acıktığında telden maymuna gittikleri, zamanlarının çoğunu (özellikle korkutucu ya da stres verici bir uyarana karşılaştıklarında) kürkten yapılmış maymunla geçirdikleri gözlenmiştir. Bu araştırmada da görüldüğü gibi, çocuğun sadece fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması bebeğin bağ ve güven duygusunun gelişmesine yeterli değildir. Temel güven ya da güvensizlik duyguları, anne-bebek ilişkisine bağlı olarak oluşur. Eğer anne, bu dönemde bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılar, onu koruyup kollar ve bebeğe ilgi, sevgi ve şefkat gösterip sıcak bir ortam oluşturursa bebekte temel güven duygusu gelişir. Böyle bir bebek kendine güvenir ve karşılaştığı güçlüklerle başa çıkabilir. Diğer insanlara güven duymayı öğrenir. Aksi takdirde çocukta güvensizlik duygusu oluşabilir. Bu çağda güven duygusunu edinmeyen bebek, ileri yaşlarda bağlanma konusunda sorunlar yaşayabilir.

ETKİNLİK 1: “Bebeğim”

Katılımcılara; “Bebeğinizi kucağınıza ilk aldığınızda ne hissettiniz?” sorusu sorulur ve yanıtların not alınması istenir. Yanıtlar grupla paylaşılır. Daha sonra aşağıdaki soru ile ilgili grup tartışması yapılır.

“Bebeğinizin altını temizlediniz, emzirdiniz. Tam o sırada eve misafiriniz geldi. Bebeğinizi oyuncaklarının bulunduğu yatağına bıraktınız ve misafirinizle ilgilenmeye başladınız. Tam o sırada bebeğiniz şiddetle ağlamaya başladı, huzursuzlandı.”

“Bu durumda siz olsaydınız ne yapardınız?”

“Bu durumu problem çözme basamaklarına uygun olarak ailelerle tartışınız ve çözüm yolu öneriniz?”

- Problemi tanımlayın.
- Alternatif çözümler önerin.
- Çözüm yollarını değerlendirin
- Kabul edilen çözüm yolunun nasıl uygulanacağını tartışın.

Çözüm önerisi: Anne bebeği kucağına alır, sevgi sözcükleri ile konuşmaya başlar ve bebeği okşar.

“Bebeğe sevgiyle dokunmanın ve sarılmanın onun gelişiminde ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu katılımcılara yöneltilir.

Temel güven bebeğin gelişimini nasıl etkiler?

Bireyin yaşamın ilk yıllarında kurduğu ilişkiler, daha sonraki yıllarda kuracağı yakınlıkların temelini oluşturmaktadır. Sosyal ilişkileri içerisinde birey, birçok insanla iletişim kurarak kişiliğinin şekillenmesine katkı sağlar. Temel güven duygusu, bebeğin ilk yıllarındaki yaşantılardan edindiği çıkarımlara dayanarak diğer insanlara yönelik olarak geliştirdiği tutumlardır. “Güven” kavramı, bireyin hem kendine hem de başkalarına olan güvenini ifade eder. Temel güven duygusunu edinen çocuklar, gelecekte diğer insanlara da güven duydukları için yakın ilişkiler kurabilmektedirler.

Temel güven, yaşamın ilk yıllarında bebeğin bedensel ve duygusal gereksinimlerinin zamanında ve sevgi ile doyurulması ile ilişkilidir. Bebeğin gereksinimlerinin giderilmesi ile sevgi görmesi, kendini güvende hissetmesini ve mutlu olmasını sağlayacaktır. Kendini güvende hisseden çocuk, diğer insanları ve dünyayı da güvenilir olarak algılayacaktır. Anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bir bağlanma ilişkisi, çocuğa sağlıklı sosyal ve duygusal gelişim sağlar. Annenin bebeğini kabullenmesi ve anneliğe hazır olması da temel güven için büyük önem taşır.

Güven duygusu geliştirmiş bebeğin ilk belirtisi, kaygıya kapılmadan annesinden bir süre uzak kalabilmesidir. Anne-çocuk ilişkisindeki süreklilik ve tutarlılık, çocukta temel güven duygusunu oluşturur. Çocuk büyüdükçe annesinden ayrılarak tanımadığı dış dünyayı keşfetmeye çalışır. Çevresini tanımaya çalışırken ya annesinden ayrılacağı için kaygı duyabilir ya da döndüğünde annesini bulacağını bilerek sorunsuzca ayrılır. Bu durumu büyük ölçüde belirleyen çocuktaki temel güven duygusunun gelişme düzeyidir.

Fiziksel bakımı düzenli olarak verilen ve sevgi gören bir bebekte “Herkes benimle ilgileniyor, beni seviyor, ben değerli bir varlığım” inancı gelişir. Bu çocuklarda temel güven duygusu güçlenir. Temel güven duygusu gelişmiş olan bireyler, diğer insanlarla olan ilişkilerinde başarılı ve yakın ilişkiler kurabilmede sorun yaşamazken güven duygusu geliştirememiş bireylerde yakın ilişkilerden kaçınma görülmektedir.

Güven duygusunu olumsuz yönde etkileyen davranışlar nelerdir?

Ailelerin çocukla ilgili olumsuz beklentileri onun güven duygusunu zedeler: ‘Bu çocuk kendi başına yemek yemeyi beceremeyecek’, ‘Konuşmayacak’, ‘Yürüyemeyecek’ gibi güvensiz yaklaşımlar, güven duygusunun gelişimini engeller. Ayrıca ailelerin çocukları ile ilgili yüksek beklentileri de sorun yaratır. Çocuktan her konuda en iyi olmasını beklemek, çocuktan devamlı uslu durmasını istemek, onu diğer çocuklarla kıyaslamak güven duygusuna sekte vuran davranışlardır. Çocuk, ailenin beklentilerine ve koyduğu hedeflere ulaşamadığı zaman kendini değersiz ve güvensiz hissedecektir.

ETKİNLİK 2: “Güven bana!”

Katılımcılar ikişerli gruplar oluşturur. Eşlerden birinin gözü bağlanır, diğer eş elinden tutarak onu yürütür. Gözü kapalı olan eşine güvenmek zorundadır. Diğer eş ise onu doğru yönlendirerek destekler. Sınıfta dolaştıktan sonra roller değiştirilir.

Eğitimci oyunun sonunda gözleri kapalıyken neler hissettiklerini sorarak katılımcıların duygularını paylaşmaları sağlar.

BAĞLANMA

Bağlanma, anne ile bebek arasındaki güçlü duygusal bağ olarak tanımlanabilir. Burada bebek ile anne yerine geçip bakımı üstlenen kişi ile de bağlanma geliştirilebilir. Bebeğin ilk bağılılığı, ona bakım veren kişi ile yaşamının ilk yıllarında kurduğu ilişkidir. Bu bağılılık, sevecen ve destekleyici bir ortamda geliştiğinde çocukta kendine güven duygusu oluşturarak ilerde daha olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlar. Çocuğun bebeklik deneyimlerinin onun ilerideki sosyal hayatını etkileyeceği dikkate alındığında güvenli bağlanma geliştirmenin önemi açıktır.

Bağlanma, toplumsal özelliklere göre değişebilir. Bebek doğum ile birlikte duygusal ortam içinde büyür. Annenin bu ortamda rolü çok büyüktür. Bağlanma süreci annenin hamileliği ile başlar. Örneğin; annenin isteyerek hamile kalması, stresli bir hamilelik yaşaması vb. durumlar bağlanma sürecini etkiler. Yaşamın ilk iki yılını kapsayan bağlanma süreci dönemlere ayrıldığında doğumdan 8-12 haftaya kadar uzanan ilk dönem, bağlanma öncesidir. Bu süreç içinde bebek anneye yönelmiştir, annenin uyarılarıyla hareketlenmektedir. Bağlanmanın ilk işaretlerinin ortaya çıktığı ikinci dönem 8-12 haftadan 6. aya kadar uzar. Bu dönem, bağlanmanın oluştuğu dönemdir. Bağlanmanın tam olarak gözlemlendiği 3. dönem 6-24 aylar arasındadır. Bu dönemde bebek; anneden ayrıldığında ağlar, huzursuzluk ve gerginlik belirtileri gösterir, annenin dönmesi ile birlikte veya annenin dönüşünden emin olduğunda ağlama sonlanır. 25. aydan sonra anneden bağımsız olan bebeğin annesiyle geliştirdiği karmaşık bir ilişki vardır.

ETKİNLİK 3: “Eeee bebeğim eeeeeeee”

Grup ikiye ayrılır. Her gruba ayrı bir senaryo kartı verilir. Gruplardan kendi senaryosunu tartışarak bebeğe olan etkilerinin düşünülmesi istenir. Çalışmanın sonunda büyük grup ile fikirler paylaşılır.

Senaryo 1: Ayşe hanım bir gün eşiyle kavga eder ve gergin bir şekilde uykuya dalar. Çok kısa bir süre sonra üç aylık bebeğinin sesiyle uyanır “Sus vızıldama, bıktım artık bu hayattan” diyerek bebeğin yanına gelir. Emzirmeye başlar. Bebekle göz teması kurmaz, onu okşamaz. Uzaklara dalmış, eşiyle yaşadığı sorunları düşünmektedir. Bebek ağlayarak emmeyi bırakır. Ayşe Hanım da “Canın isterse” der ve bebeği yatağına bırakır. Kendi de uyumaya gider.

Senaryonun canlandırılmasının ardından katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur:

- Bu örnekte Ayşe Hanım nasıl davrandı?
- Bu durum bebeğin gelişimini nasıl etkiler?
- Bu durumda bebek kendini güvende hisseder mi?

Senaryo 2: Bebek uykusundan ağlayarak uyanmıştır.

Anne bebeğin odasına girerek onu kucağına alır ve yumuşak bir ses tonu ile “Ne oldu sana, acıktın mı sen, altını mı kirlettin bir bakalım?” diyerek bebeğini rahatlatmaya çalışır. Bebek, annenin ilgisi ile ağlamasını durdurur ve çeşitli sesler çıkararak annesi ile iletişim kurar. Anne emzirdikten sonra bebek, tekrar uyur.

Eğitimci katılımcılara canlandırmanın ardından şu soruları yöneltir:

- Bu örnekte anne nasıl davrandı?
- Bu durum bebeğin gelişimini sizce nasıl etkiler?
- Bu durumda bebek, kendini güvende hisseder mi?

Bağlanma Modelleri

Bebeklikteki bağlanma yetişkinlikteki bağlanmaları da etkiler. Bebeğe bakım veren kişi bebeği rahatlatan, onun kendini güvende hissetmesini sağlayan bir ilişkiyi desteklerse güvenli bağlanma için zemin oluşur. Bağlanma alanında yapılan çalışmalarda belirtilen bağlanma türleri iki temel başlıkta ele alınmıştır: Güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma türleri.

Güvenli Bağlanma: Bu bağlanma türünde çocuk anne ya da onun yerine geçen kişiden ayrıldığında tepki göstermekle beraber anne geri döndüğünde rahatlar. Güvenli bağlanma geliştiren bebekler, annelerinin hep yanında olduklarını ve zor durumlarda kendilerine destek olacağını bilirler. Bebekler, kendilerine bakım veren kişiye kendini yakın olarak hissedip ona güvendiğinde daha rahat hareket edecek ve çevresini daha çok araştıracaktır.

Annelerine (ya da onun yerine geçen yetişkine) güvenli bir şekilde bağlanan bebeklerin:

- Çevrelerine merak duygusu içinde keşfetmeyi öğrendikleri,
- Yeni durumlara daha çabuk uyum sağladıkları,
- Problemlerini çözmede çaba gösterdikleri,
- Diğer insanlarla daha rahat sevgi ilişkileri kurabildikleri,
- Sosyal ilişkilerinde daha çok güvenli bağlanmalar gerçekleştirdikleri,
- Zorluklarla daha iyi baş edebildikleri,
- Yüksek benlik algısı geliştirdikleri,
- Sosyal becerilerinin yüksek olduğu,
- Daha uyumlu oldukları,
- Daha fazla olumlu duygulara sahip oldukları gözlenmiştir.

Güvensiz Bağlanma: Güvensiz bağlanma iki şekilde olabilmektedir. İlkinde bebekler annelerinden kaçınarak bir güvensizlik sergilerler. Bebekleriyle bu tarz güvensiz ilişki geliştiren anneler genellikle onları reddeden ve ilişkilerini yüzeysel olarak sürdüren annelerdir. Bu şekilde bağlanma kuran bebekler, anne geri geldiğinde onu görmezlikten gelerek ya da onunla yakın ilişki kurmayarak tepki verirler. Diğer bir güvensiz bağlanma türünde ise bebek, anneye direnç gösterir. Anneden ayrıldığında ya da anne geri geldiğinde hem ona yakınlaşmak ister hem de yakın olmamak için direnç gösterir.

Güvensiz bağlanma modeli geliştiren bebekler kendilerini daha az değerli gördükleri ve başkalarına daha az güvendikleri için yetişkinlikte kişiler arası ilişkilerde sorunlar yaşamaktadırlar. Bu tür bağlanma geliştiren bebeklerin ayrıca:

- Sinirli,
- Saldırgan,
- Huzursuz,
- Uyumsuz,
- Depresif oldukları ve
- Sorumluluklarını yerine getirmede sorun yaşadıkları gözlenmiştir.

ETKİNLİK 5: “Öykü”

Akasya İle Çınar

“Bir ormanda akasya ile çınar ağacı komşularmış. Bir gün akasya ile çınar ağacı konuşurken; Çınar ağacı demiş ki:

- Bu yıl ilk kez tohum veriyorum. Güçlü bir rüzgâr çıktığında tohumlarımı önüne katıp taa uzaklara götürmesini isterim. Nerede olurlarsa olsunlar onların mücadele edip başaracaklarına eminim. Ben onlara güveniyorum, zorlanırlarsa arkalarında olacağımı da biliyorlar, demiş.

Akasya:

- Aaa... Öyle şey olur mu canım. Ben tohumlarımı şöyle ayaklarımın dibinde isterim. Büyürlerken ne yapıyorlar, nasıllar, hiç olmazsa görürüm. Zorlanmalarına ne gerek var, ben her şeylerini yaparım, demiş.

Ve o yıl ikisi de söyledikleri gibi yapmışlar. Akasya hemen gölgesine silkelemiş tohumlarını. Çınar ağacı da rüzgâra katmış ve ta uzaklara savrulmuş tohumlar. Bir tanesi de biraz yakınındaki kayaların arasına girmiş.”

Sizce bundan sonra ne olmuş? Öykümüz nasıl devam edebilir? Dinleyicilerin düşünceleri sağlanır ve yanıtlar dinlenir. Sonrasında öyküye devam edilir.

“Akasyanın tohumu annesinin gölgesinde hemen çimlenmiş, kendini kısa zamanda göstermiş. Bu durum akasyanın çok hoşuna gitmiş. Çınar ağacının tohumu da bir taraftan kayalara tutunmak, diğer taraftan da ayakta kalmak için mücadele ediyormuş. Ara sıra çınar ağacı şöyle bir uğuldayıp tohumuna;

- Vuuu!... Yanındayım, diye seslenip güç veriyormuş.

Akasyanın tohumu gelişip boy atmış ama annesinin gölgesinde olduğu için biraz cılızmuş. Akasya yavrusu, ne zaman güneşe şöyle bir gülümsemek istese ana akasya hemen atılıp “Bilmediğin, tanımadıklarınla konuşmak da ne oluyor?” diye karşı çıkıyor, yavru akasyanın her şeyine karıştıyormuş. Diğer taraftan küçük çınar ne zaman zorlansa şöyle bir ana çınara bakıp “o yaptığına göre ben de yapabilirim” diye onu örnek alıyormuş. Üstelik yalnız da değilmiş. Bu arada bir sürü arkadaşı olmuş. Güneş, toprak, su... Arkadaşları da daima destekleyip;

- Yapabilirsin sana güveniyoruz, diyorlarmış.

Aradan epey zaman geçmiş. Çınarın yavrusu büyümüş, gelişmiş; ıslıl ıslıl bir sürü yaprak açmış. Yavru çınar ağacı da aynı ana çınar gibi küçük bir esinti de yapraklarını hışırdatıp:

- Ben de varım, diye sesleniyormuş.

Oysa akasyanın yavrusu küçük bir esintiye bile dayanamıyor, yıkılıyor, yerlere seriliyormuş. Bir gün ana akasya, çınar ağacına:

- Sen haklıydın, ben zannettim ki yanımda olursa onu korur geliştiririm. Oysa gölgem onu geliştirmedim. Kötülüklerden korumak istemiştin. Oysa ona en büyük kötülüğü ben yaptım. Çok karıştığım için nasıl davranacağını bilemiyor, demiş.

Çınar ağacı üzülerek:

- Şu ana kadar olanları değiştiremeyiz. Ama bir an önce doğru kararlar alıp harekete geçmelisin, yapacağın daha pek çok şey var demiş.

Ana Akasya o günden sonra yanlışını düzeltmek için çok uğraşmış. Zamanla yavru akasyaya güvenmiş. Ona sık sık da deneme fırsatı vermiş. Bir süre sonra yavru akasya annesinin gölgesinden çıkmış. Geç de olsa kendine göre bir yol çizmiş.”(Anonim)

Öykünün sonunda katılımcıların tartışmalarına olanak tanınır. Çınar ağacının fidanlarının güvenli bağlanma geliştirdiği, akasya ağacının aşırı koruyucu tutum sonucu bağımlı bir yapı geliştirdiği tartışılır.

Ayrılık Kaygısı

Ayrılık kaygısı; bebeğin, anne ya da bakım veren kişiden ayrılma durumunda veya ayrılma beklentisinde kaygı yaşaması hâlidir. Ayrılık kaygısı, genellikle 1-3 yaşları arasındaki çocuklarda sıklıkla görülen bir sorundur. Ayrılık kaygıları normal gelişim süreci içinde karşılaşılabilen bir durumdur. Bu korkuların çoğu, çocuk ayrılmanın geçici bir durum olduğunu anlamaya başlayacak düzeye geldiğinde azalır. Ayrılık kaygıları, okul döneminde de belli oranda normal olarak kabul edilir. En çok anneden ayrılma durumunda görülen ayrılık kaygısının şiddeti ve süresi gelişim düzeyine göre çocukta sorun oluşturmaya başlar. Ayrılık kaygısı yaşayan çocuklar, bağlandıkları kişiden ayrıldıklarında kendisinin ya da o kişinin başına kötü bir olay gelecekmış gibi hisseder ve sürekli bir kaygı durumu yaşarlar. Tek başına bir yere gitmek ya da evden uzaklaşmak istemezler, zorunlu kaldıklarında tepki verirler. Evde odadan odaya tek başına gidemez, tek başına odada oturamazlar. Uykuları çoğu zaman problemlidir. Uyku zamanı zorlanır, uyuyana kadar yanında birisinin kalmasını isterler.

Bakım veren kişi ile güvenli bağlanma ilişkisi geliştiren çocuklar, bu kişilerden gelişim düzeylerine ve yaşlarına bağlı olarak gerektiğinde sorunsuz ayrılma davranışı gösterirler.

Ayrılık kaygısının oluşumunda, çoğunlukla ayrılık kaygısını farkında olmadan destekleyen bir anne ya da anne yerine geçen kişinin etkisi vardır. Bu kişi, genellikle endişeli ve kaygılı yapıdadır. Bu durum, çocukta okul korkusunun ortaya çıkmasına neden olabilir. Okul fobisi, çocuğun okula gitmek istememesi ve gitmesi için zorlandığında tepki göstermesidir. Okul fobisi olan çocuklar, okula olan isteksizliklerini bedensel sıkıntıları olduğunu ifade ederek anne babayı okula gitmeme konusunda ikna etmeye çalışırlar. Çocukta görülen mide bulantısı, karın ağrısı gibi şikâyetler, okula gitmemeye karar verilmesiyle kaybolur. Özellikle okula başlanan ilk birkaç gün içinde okul korkusunun olması normaldir. Ancak uzun süre geçtiği hâlde çocuk, okula gitmek istemiyorsa bir sorun var demektir. Zamanında çözülemezse sorunun yerleşme ihtimali vardır. Okula başlayana kadar hep evde kalmış, her şeyi annesi ile yapmış bir çocuk, dış dünyayı tehlikeli olarak algılar. Okul korkusu yaşayan çocuklar, kendilerine bakım veren kişiye çok bağlıdırlar. Bu ikilideki ilişki, genelde bağımlılık düzeyindedir. Bunun yanında okul korkusuna; ailedeki çatışma dönemleri, kardeş doğumu, annenin hastalanması ve boşanma durumları neden olabilir. Okul korkusunu önlemek için çocuğun okul öncesi eğitime katılması, özerk davranışlarının desteklenmesi, çocuğa sorumluluk verilmesi, akran ilişkilerini geliştirmesi, kaygılarının anlaşıldığının ifade edilmesi önerilmektedir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Güven”

Katılımcılara sarı ve turuncu renkte yapışkan not kâğıtları dağıtılır. Üzerinde güvenli bağlanma ve güvensiz bağlanma başlıklarının yer aldığı iki ayrı renkte karton, duvarda uygun bir yere asılır. Katılımcılardan bebeklerde güvenli bağlamayı destekleyebilecek günlük yaşamdan örnekleri sarı kâğıda, güvensiz bağlanmaya neden olacak örnekleri turuncu kâğıda yazmaları istenir. Katılımcılar yazdıklarını duvardaki uygun kısma yapıştırdıktan sonra örnekler okunarak birlikte tartışılır.

3. OTURUM

ANNE BABA TUTUMLARI

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

KONUNUN ADI	ANNE BABA TUTUMLARI
AMAÇ	Katılımcıları anne-baba tutumları konusunda bilgilendirmek ve olumlu anne-baba tutumlarının önemini vurgulamaktır.
İÇERİK	Anne-Baba Tutumları <ul style="list-style-type: none">• Otoriter Tutum• İlgisiz Tutum• Aşırı İzin Verici Tutum• Tutarsız Tutum• Aşırı Koruyucu Tutum• Mükemmeliyetçi Tutum• Demokratik Tutum Ailelere Öneriler
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Örnek Olay, Tartışma, Soru-Cevap, Anlatım, Büyük Boy Kâğıtlar
DEĞERLENDİRME	Ebeveynlerin Öz Değerlendirmesi

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Zaman Makinesi”

Eğitimci, katılımcılardan daire şeklinde oturmalarını ister ve onlara “Şimdi küçük bir oyun oynayacağız” der. Ardından katılımcılardan gözlerini kapatmalarını ve onu dinlemelerini ister.

“Bir zaman makinesine biniyorsunuz ve kendinizi 15 yıl sonrasında buluyorsunuz? Neler değişmiş? Nerede yaşıyorsunuz? Çocuğunuz nasıl bir yetişkin olmuş? Ne iş yapıyor? Nasıl kişilik özellikleri sergiliyor?” soruları ile katılımcılardan fikirleri alınır. Alınan yanıtların ardından katılımcılara “Hepimiz çocuğumuzun sağlıklı iletişim kurabilen, öz güvenli, kendi ayakları üzerinde durabilen bir birey olmasını isteriz.” denir. Daha sonra katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur:

- “Peki, hangi çocuk yetiştirme biçimi bu hedeflere ulaşmamıza yardımcı olur?”
 - “Çocuklarımız için istediğimiz bu ise bunu başarabilmemiz için nasıl davranmalıyız?”
- Katılımcıların sorulan sorulara yanıtları birlikte değerlendirilir.

Aile çocuğun ilk sosyal deneyimlerini edindiği yerdir. Kişilik gelişiminde ailenin çok önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Çocuğun aile ortamında olumlu kişilik özellikleri geliştirmesi, iyi bir eğitim alması ve bütüncül olarak gelişimi için ailenin çocuğa karşı sergilediği tutumlar çok önemlidir. Çocuğun tutarlı davranışlar göstermesi, kendi kendine yeten bir birey olması, özerk davranması, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilmesi için anne ve babasıyla sağlıklı ilişkiler kurması gerekmektedir. Bu da aile tutumlarıyla ilişkilidir. Aile bireyleri çocuklarına sağlıklı tutumlar sergilemelidir. Anne-babanın tutumları birtakım faktörlerden etkilenebilir. Anne babanın kişilik özellikleri, yetiştikleri çevre ve sosyo-kültürel yapıları gibi faktörler çocuk geliştirme tutumlarını etkileyebilir. Örneğin; anne babanın kendi çocukluklarında olumsuz tutumlarla karşılaşmaları kendi çocuklarına da olumsuz tutum sergilemelerine neden olabilmektedir.

Anne-baba tutumları genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

1. Otoriter Tutum
2. İlgisiz Tutum
3. Aşırı İzin Verici Tutum
4. Tutarsız Tutum
5. Aşırı Koruyucu Tutum
6. Mükemmeliyetçi Tutum
7. Demokratik Tutum

1. Otoriter Tutum: Bu tutumu benimseyen anne babalar, aşırı kontrollüdür ve çocuklarıyla etkileşimlerinde daha az sıcak ilişkiler kurarlar. Çocuğun gelişim düzeyini ve isteklerini dikkate almadan ondan kendilerinin uygun gördüğü gibi davranmalarını isterler. Otoriter ailelerde, kurallar katı bir şekilde uygulanır ve itaate önem verilirken çocukla ikili iletişime girilmemesine dikkat edilir. Ailenin istediği davranışlar yerine getirilmediğinde çocuk cezalandırılır. Böyle bir ortamda büyüyen çocuk, öfke ve kızgınlık gibi duygularını açıkça belirtmez. Otoriter tutuma sahip ailelerin çocukları *daha bağımlı ve daha zayıf ilişkilere sahip olabilirler*. Bu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar *daha itaatkâr ve saldırgan olma eğilimindedirler*. Bu ailelerde yetişen bireylerde tedirginlik, stres, mutsuzluk, kararsızlık ve öz güven eksikliği görülebilir.

2. İlgisiz Tutum: İlgisiz anne-babalar çocuğun isteklerine karşı herhangi bir sınırlama getirmezler ve onun istek ve gereksinimlere karşı kayıtsız davranırlar. Çocuklarını önemsemezler ve onların ihtiyaçlarını görmezden gelirler. Bu ailelerde yetişen çocuklar zamanla olumsuz davranışlar göstermeye başlarlar. Sevgisiz ortamda büyüyen çocuk, dikkat çekmeye ve çevreye varlığını ispatlamaya çalışır. Bu tutuma sahip ailelerin çocukları saldırgan, iletişim sorunları yaşayan ve öz güveni düşük bireyler olabilirler.

3. Aşırı İzin Verici Tutum: Ailelerin çocuklarına karşı hoşgörülü davranmaları, çocukların kendine güvenen, yaratıcı ve sosyal bir birey olarak yetişmesinde destekleyici olmasına rağmen aşırı derecede hoşgörü, çocukta olumsuz davranışlara yol açabilir. Bu tür anne babalar, çocuklarının isteklerini mantıklı olmasa bile yerine getirirler ve anne babaların isteklerinden çok çocuğun istekleri ön plana çıkar. Çocuğa herhangi bir sınır konulmaz ve sınırsız özgür olabilecekleri bir ortam yaratılır. Bu durum genellikle tek çocuk olanlarda ya da geç doğumla dünyaya gelenlerde daha sık rastlanır. Çocuğun hatalı davranışları hoşgörü ile karşılanır ve kabul görür. Çocuk, ailede söz sahibi kişi konumundadır. İzin verici tutumu benimseyen ailelerde nadiren disiplin uygulanır. Çocuğun böyle bir ortamda yetiştirilmesi çocuğun daha bağımlı birey olmasına ve sosyal açıdan daha az sorumluluk almasına neden olabilir. Bu tutumla yetişen çocuklar sosyal gelişim ve öz denetim konusunda daha fazla sorun yaşarlar. Aşırı izin verici tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar doğruyu yanlış ayırt etmede sorun yaşayan bireyler olabilirler.

4. Tutarsız Tutum: Anne babalar için çocuklarına tutarlı davranmak bazen güç olabilir. Bu yüzden bazı aileler çocuklarının eğitiminde tutarsız davranırlar. Bu tutuma sahip aileler, aşırı hoşgörülü davranış ile otoriter tutum arasında gidip gelirler. Çocuğun yaşadığı toplum içinde onaylanan ve onaylanmayan davranışları öğrenmesi gerekir. Tutarsız tutumu benimseyen ailelerde onaylanan davranışın ne olduğu çocuk tarafından anlaşılmadığı için sorun yaşanır. Tutarsız tutumu benimseyen ailelerde aynı çocuk için ebeveynlerden birinin doğru bulduğu davranışı diğeri yanlış olarak değerlendirmektedir. Çikolata yemek isteyen bir çocuğa annenin izin vermesi durumunda babanın onay vermemesi buna örnektir. Bunun yanında aynı ailenin üyesi olan diğeri çocuklara ebeveynler farklı tepkiler vermektedir. Büyük çocuk için farklı, küçük çocuk için farklı ya da kız çocuk için farklı, erkek çocuk için farklı uygulamalar, çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar; karar vermekte zorlanan, diğeri insanlara güven duyamayan, dengesiz, tutarsız, aşırı isyankâr ya da boyun eğici bireyler olarak yetişebilirler.

5. Aşırı Koruyucu Tutum: Ailelerin bir görevi çocukları koruma ve kontrol etmek olsa da bu durum çocuğun sağlıklı gelişimini engellemeyecek düzeyde olmalıdır. Koruyucu tutuma sahip aileler, çocuklarını aşırı derecede korur ve kontrol ederler. Çocukların yapabileceği pek çok şey, anne baba tarafından yapılır ve böylece çocukların kendi deneyimleri yoluyla öğrenmeleri engellenir. Koruyucu tutum altında yetişen çocuklar kendisini savunamayan, karar verme becerileri gelişmemiş ve kendi işini yapamayan kişiliğe sahip olabilirler.

6. Mükemmeliyetçi Tutum: Bu tutuma sahip anne babalar, yaşantıları boyunca ulaşamadıkları amaçlara kendi çocuklarının potansiyellerine bakmadan ulaşmalarını beklerler. Çocuklarından beklentileri yüksektir ve çocuklarının hata yapmalarını kabullenemezler. Mükemmeliyetçi tutuma sahip ailelerde yetişen çocuklar, bu ağır beklentiler altında ezilerek sağlıklı bir kişilik geliştiremeyebilirler. Bu çocuklar hayatlarında hep başarıya yönelik çabalarlar ve istedikleri seviyeye ulaşamadıklarında hayal kırıklığı yaşarlar. Mükemmeliyetçi anne-babaların çocukları kendilerini çoğu zaman beceriksiz hissederler. Ailesinin beklentilerini bir türlü karşılayamayan çocuk, kendisinin değersiz ve başarısız olduğunu düşünür.

ETKİNLİK 1: “Tutumları Bulalım”

Eğitimci iki farklı renk büyük boy kartonu duvara veya tahtaya yapıştırır. Kartonlardan birine “demokratik tutum”, diğerine “diğer tutumlar” başlıklarını yazar. Katılımcılara farklı davranış cümleleri yazan kâğıtları dağıtır. Onlardan bu davranışların hangi gruba girdiğini belirlemeleri ve ilgili kartonun altına yerleştirmelerini ister.

Katılımcılara verilebilecek örnek cümleler:

- Çocuğun gereksinimlerine kayıtsız kalır.
- Çocuğun bütün işlerini yapar.
- Çocuğun bir gün kabul ettiği davranışını diğer gün kabul etmez.
- Aşırı kontrollüdür.
- Çocuğu aşırı serbest bırakır.
- Çocuğu aşırı derecede korur.
- Çocuğun gelişim düzeylerini dikkate almaz.
- Çocuğun istekleri ön plandadır.
- Anne çocuğa izin verirken baba karşı çıkar.
- Çocuğun fikirlerine değer verilir.
- Ailedeki kurallar kesindir ve sorgulanamazlar.
- Çocuğun hata yapmasına tahammül edemezler.
- Çocuk ağır beklentiler altında ezilir.
- Çocuğun gelişim düzeyine uygun sorumluluklar verilir.

Katılımcılar kartları ilgili kartonlara yerleştirdikten sonra “diğer tutumlar” başlığı altındaki cümleleri okurlar. Daha sonra demokratik tutum altındakileri tartışır.

7. Demokratik Tutum: Anne-baba tutumları arasında en sağlıklı olan bu tutumda çocuklara *hoşgörülü, güven verici ve destekleyici* yaklaşım benimsenir. Bu tutuma sahip anne babalar, çocuklarına sıcak davranır ve koşulsuz saygı, sevgi gösterirler. Çocukların her durumda düşüncelerini belirtmeleri ve paylaşımları desteklenir. Anne babaların davranışları, birbiriyle tutarlı ve kararlıdır. Demokratik tutuma sahip anne babalar her çocuğun kendine özgü bir gelişim kapasitesi olduğunu bilir ve ona uygun davranırlar. Çocuklarından gelişimlerine uygun düzeyde olgun davranmalarını beklerler. Aileler çocukları ile ortak etkinliklerde bulunurlar ve onlara sorumluluk verirler. Gerekli durumlarda onları desteklerler. Demokratik ailelerde özerk davranışların desteklenmesine dikkat edilir. Çocuğun kendini ifade etmesine ve öz denetim kazanmasına katkı sağlayacak ortamlar sunarlar. Demokratik tutuma sahip ailelerin çocukları *sosyal ve duygusal anlamda daha yeterli*, diğer bireylerle *daha çok iş birliği* içerisindedirler. Bu tutuma sahip ailede yetişen çocuklar; kendine güvenen, uyumlu, yaratıcı, bağımsız, sorumluluk sahibi, insanlara güvenebilen ve sevilen bireyler olarak yetişirler.

ETKİNLİK 2: “Durum Kartları”

Katılımcılardan gruplara ayrılmaları ve eğitimci tarafından gösterilen resimdeki durumu farklı anne baba tutumlarına göre tahmin etmeleri istenir.

Durum 1:

“Çocuk, annesinin dolaptan çıkarıp hazırladığı, temiz kıyafetleri giymek istememektedir. Israrla kirli olan mavi gömleğini giymek istemektedir. Anne, temiz gömleği giydirmeye çalıştığında çocuk karşı koyarak kendini yerden yere atmaktadır. Anne çaresizce çocuğa bakmakta ve ne yapacağını bilememektedir”

Resim gösterilip durum açıklandıktan sonra grup üçe ayrılır. Bir grup “Otoriter tutumu” diğeri “Aşırı izin verici tutumu” üçüncüsü “İlgisiz tutumu” benimseyen ailenin tepkilerini kendi grup üyeleriyle tartışılır. Daha sonra her grup görüşlerini diğer gruplara anlatır.

- Otoriter tutumu benimsemiş bir anne baba bu duruma ne tepki gösterir?
- Aşırı izin verici tutumu benimsemiş bir anne baba bu duruma ne tepki gösterir?
- İlgisiz tutumu benimseyen bir anne baba bu duruma ne tepki gösterir?

Durum 2:

“Çocuk, üç yaşındadır. Ailesiyle yemeğe lokantaya gitmişlerdir. Anne baba titiz ve kuralcıdır. Çocuk, kazara içeceğini yemeğinin içine devirir.”

- Mükemmeliyetçi tutumu benimsemiş anne ve baba ne tepki gösterir?
- Demokratik tutumu benimsemiş anne ve baba ne tepki gösterir?

Durum 3:

Eğitimci; gazete, dergi ya da fotoğraflardan hazırladığı durum kartlarını katılımcılara dağıtır. Her gruba farklı durumu yansıtan bir kart verilir. Katılımcılardan kendilerine verilen fotoğraftaki görüntüye bakarak her anne baba tutumu için birer cümle bulmaları istenir. Yanıtlar hep beraber tartışılır.

Eğitimciye Not: Katılımcıların Durum 3’te farklı gruplar oluşturmaları sağlanarak diğer katılımcılarla da iletişiminin sağlanması önerilmektedir.

B. AİLELERE ÖNERİLER

Ruhsal ve sosyal açıdan sağlıklı bireyler yetiştirmeleri için anne ve babaların çocuklarına yönelik davranışlarında dikkat etmesi gereken noktalar şu şekilde özetlenebilir:

1. Çocuklar, kimse ile **kıyaslanmamalıdır**. Örneğin; “Ablan ne kadar temiz, sen niye bu kadar üstünü kirletiyorsun” ya da “Arkadaşın Ezgi çok uslu ama sen çok yaramazsın” şeklinde yapılan kıyaslamalar çocuğun benlik algısını olumsuz yönde etkileyebilir.
2. Çocuk **koşulsuz** sevilmelidir. Anne ve babanın sevgisi bir koşula bağlı olmamalıdır. “Şu davranışı yaparsan seni severim, şunu yapmazsan seni sevmem” şeklindeki ifadeler veya davranışlar çocuğun ruh sağlığını olumsuz yönde etkiler.
3. Çocuğun olumsuz davranışları yerine **olumlu davranışları** ön plana çıkarılmalıdır.
4. Çocuklara **birer birey olarak saygı** gösterilmelidir. Anne-baba çocuklarını, kendinin küçük bir kopyası olarak düşünmemeli ve onların farklı kişilik özelliklerine sahip olduğunu kabul etmelidir.
5. Çocuğun **duygularını rahatlıkla ifade edebileceği ortamlar** sağlanmalıdır.
6. Çocuklara, **gelişim düzeylerine uygun kurallar** konulmalı ve bu kuralların gerekçeleri açıklanmalıdır. Örneğin; “Yemeğini bitirmelisin çünkü iyi beslenmek bizi hastalıktan korur” gibi...
7. Çocuklara günlük yaşamda **karar verme davranışı kazanabilmeleri** için ortamlar sağlanmalıdır.
8. Çocukların günlük yaşamlarında **problem çözme becerileri** geliştirmeleri desteklenmelidir.
9. Aile bireyleri, çocuklara kendi evlerinde **rahat ve mutlu** hissedecekleri ortamlar sağlanmalıdır.
10. Aileler çocuklarına **nitelikli zaman** ayırmalıdır. Ayrılan zamanın niceliği değil niteliği önemlidir. Çocuğun sadece yanında bulunmak yeterli değildir. Önemli olan onunla göz teması kurarak, sohbet ederek ve gelişimlerini destekleyecek etkinlikler yaparak vakit geçirmektir.

Eğitimciye Not: Katılımcılara nitelikli zaman geçirme ile ilgili olarak oyun, oyuncaklar ve resimli çocuk kitapları oturumları konusunda bilgilendirme yapılmalıdır.

11. Gelişimine uygun etkinliklerle **bağımsız davranış gösterme fırsatı** sunulmalıdır.
12. Çocuklara **gelişimlerine uygun sorumluluk** verilmelidir. Örneğin; akşam yemeği için masa hazırlamada çocuktan peçeteleri yerleştirmesi veya masa örtüsünü sererken yardım etmesi istenebilir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ : “Nasıl Bir Ebeveynim?”

Katılımcılara kendi çocuk yetiştirme tutumlarını nasıl gördükleri sorulur. Anne ya da baba kendi tutumunu ve eşinin tutumunu nasıl gördüğünü yazar. Tablonun en altına her ikisinin nasıl bir tutum sergilediklerini yazmaları istenir.

Formu Dolduranın Adı Soyadı	
Annenin Tutumu	
Babanın Tutumu	
Ailenin genel tutum	

4. OTURUM

OLUMLU DISIPLİN

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından değerlendirme yapılır.

KONUNUN ADI	OLUMLU DISIPLİN
AMAÇ	Katılımcıları disiplin kavramı, disiplinin ilkeleri, olumlu davranış oluşturmada kurallar ve öz denetim kazandırma konularında bilgilendirmek.
İÇERİK	Olumlu Disiplin <ul style="list-style-type: none">• Disiplin Kavramı• Disiplin İlkeleri• Çocukta Olumlu Davranışı Geliştirmede Kuralların Belirlenmesi• Olumlu Disiplin İçin Dikkat Edilecek Noktalar• Çocuğa Öz denetim Kazandırma
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Cümle Tamamlama, Yapışkanlı Not Kâğıdı, Rol Oynama, Tuğla Duvarı
DEĞERLENDİRME	Oyun kartları

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Kuralı Tahmin Et”

Aileler, daire biçiminde oturur. Ailelere bir ısındırıcı oyun oynanacağı söylenerek gönüllü bir anne ya da baba seçilir. Gönüllü olan katılımcı dışarı çıkar. Eğitimci bir konuda grupta tartışma ortamı oluşturacağını ve konuşma sırasında belirlenen kuralı gönüllünün bulmaya çalışacağını söyler. Grup üyeleri ile bir kural belirlenir. Belirlenen kurallar şu şekilde olabilir “Herkes konuşmaya başlamadan önce öksürür veya kulağını kaşır” gibi. Ailelere kuralı uygularken tutarlı bir şekilde hareket etmeleri hatırlatılır. İçeri giren gönüllü, ebeveyn grubun belirlediği kuralı tahmin etmeye çalışır. Gönüllüden kuralı birkaç dakika içinde tahmin etmesi istenir.

OLUMLU DİSİPLİN

Disiplin Kavramı:

Disiplin kavramı, genellikle gerçek anlamının dışında değerlendirilmekte ve çocuğun olumsuz davranışına tepki olarak cezanın kullanımı olarak algılanmaktadır. Oysa disiplin, çocuğun davranışlarına katı sınırlar koymak ve onu her yönden kontrol altına almak değil, çocuğun kendi davranışlarının sonuçlarını kabul etmesine, sorumluluklar almasına ve öz denetim geliştirmesine yardımcı olmaktır. Disiplin, çocuğun olumlu davranışları ve alışkanlıkları öğrenmesini desteklemektir. Disiplin, aile içerisinde denge ve düzenin oluşturulmasında önemli rol oynar. Ailelerin disiplin konusunda dikkat etmeleri gereken en önemli nokta, etkili bir disiplin oluşturabilmenin ilk koşulunun ebeveyn ile çocuk arasında olumlu iletişimin sağlanması olduğudur.

Disiplinin İlkeleri:

Kesinlik: Anne-baba, koyduğu kurallar konusunda kesin tavır sergilemelidir.

Kararlılık: Anne- baba, çocuğun uyması gereken kurallar konusunda kararlı olmalıdır. Kuralların gerekçeleri çocuğa açıklanmalı ve isteneni yapması beklenmelidir. Kararlı bir tonda sunulan istekler, çocuk tarafından genellikle dinlenir.

Süreklilik: Disiplinde önemli bir ilke de sürekliliktir. Ebeveynler kurallar konusunda farklı zamanda farklı uygulamaları onaylamadıklarını belirtmeli ve tutarlı olmalıdırlar.

Sakinlik: Kurallara uyma sırasında yaşanan çatışmalarda ebeveynler sakinliğini korumalı ve çocukla sonu gelmeyecek tartışmalara girmemelidir.

Ödüllendirme: Çocuklar uygun davranışın öğrenilmesinde olumlu dönütler almak isterler. Aileler çocuğun olumlu davranışlarını desteklemeli ve beğendiklerini, övgü içeren sözcüklerle ifade etmelidirler. Çocuğa onaylanan davranışlarından sonra hep maddi ödül verilmesi onda yaptığı her olumlu davranıştan sonra maddi ödül beklentisine yol açar. Bu da çocukta öz denetimin gelişimini geciktirebilir.

ETKİNLİK 1: “Ödül Çarşısı”

Katılımcılara yapışkanlı not kâğıtları dağıtılır. Onlardan her bir kâğıda çocuklarını ödüllendirmede kullandıkları yöntemleri yazmaları istenir. Oluşan notlar toplanır. Tahtaya “Maddi Ödüller” ve “Sosyal Ödüller” başlıkları yazılır. Katılımcıların yazdıkları notlar gruplandırılır, başlıkların altına yazdırılır. Sosyal ödüllerin yararları vurgulanır.

ETKİNLİK 2: “Kurallar Kimin İçin?”

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Her gruba birer kâğıt kalem verilir. İki gruba çocukken her zaman uydukları kuralların bir listesini hazırlamaları, diğer iki gruptan da genellikle uymadıkları kuralların bir listesini oluşturmaları istenir. Katılımcıların oluşturdukları listeler büyük grup ile paylaşılır.

Paylaşımlardan sonra aşağıdaki sorular çerçevesinde kurallar tartışılır.

- “Çocukken hangi kurallara uymanız bekleniyordu?” “Neler hissediyordunuz?” denir ve yanıtlar dinlenir.
- “Çocukken uymadığınız kurallar nelerdi?” “Bu kurallar karşısında ne hissediyordunuz?” Yanıtlar tahtaya yazılır ve kuralların neden konulduğu tartışılır.
- “Size konulan kurallar ile sizin çocuğunuza koyduğunuz kuralları karşılaştırınız ve tartışınız” denir.

Çocukta Olumlu Davranışı Geliştirmede Kuralların Belirlenmesi

Çocuğun olumlu davranışları edinebilmesi birtakım kurallar yolu ile olur. Çocuklar, belirlenen kuralların gerekçelerini bilmek isterler. Bu, onların olayları anlamlandırmalarını sağlar. Ailede kurallar uygulanırken dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıdadır:

- *Kuralların sayısı sınırlı olmalı ve kesinlikle uygulanmalıdır.* Kuralların değişmezliği vurgulanmalı, değişmesi gereken durumda gerekçesi açıklanmalıdır. Bu kuralların herkes için geçerli olduğu belirtilmelidir. Kurallar konusunda hiçbir pazarlık yapılmamalı ve herkese aynı şekilde uygulanmalıdır. Örneğin; “Bu evde hiç kimse diğerine kötü şeyler söyleyemez.” gibi.
- *Kurallar mantıklı olmalı ve çocukların uyabileceği düzeyde olmalıdır.* “Etrafta başkaları varken ağlama.” veya “Büyüklerinle birlikteyken haklıysan bile itiraz etme.” gibi kurallar makul olmadıkları gibi çocuğun gelişimine de yardımcı olamazlar.
- *Kurallar, çocuktan ne beklediğimizi açıkça ortaya koymalı ve onu yönlendirmelidir.* Bir şeye “Hayır” dendiğinde neden “Hayır” dendiği açıklanmalı ve değişik **seçenekler sunulmalıdır.**
- *Kurallar mümkün olduğu ölçüde olumlu sözcüklerle ifade edilmelidir.* Örneğin; “Oyuncak araban çalışmadığında onu fırlatma” diyerek çocuğa yalnızca ne yapması gerektiğini söyleyen olumsuz bir ifade kullanmak yerine, çocuğa ne yapması gerektiğini söyleyen olumlu ifade “Oyuncak araban çalışmadığında çalıştırmak için babandan yardım alabilirsin” denilmelidir.
- *Kurallar, gerek anne gerekse baba tarafından tutarlı bir şekilde uygulanmalıdır.* Uygulanmadıkları takdirde çocuğun kafası karışacaktır. Çocuk, bir kural konusunda ebeveynlerin birbirinden farklı düşündüğünü fark ederse bunu istismar edecektir. Örneğin; annenin “Yatma saatin geldi” dediği sırada babanın “Biraz daha otursun” demesi gibi.
- *Çocuğa kuralların belirlenmesinde söz hakkı verilmelidir.* Bu durumda kuralları daha kolay benimseyecektir.
- *Ailenin koyduğu kurallara uyulmadığı takdirde olabilecekler çocuğa abartılarak söylenmemelidir.* Örneğin “Yemeğini yemezsen hasta olur, ölürsün” gibi.

Eğitimciye not: Çok sayıda sıkı kural belirlenmesinin çocukların özgürlüğünü ve sağlıklı gelişimlerini etkileyeceğinin unutulmaması gerektiği vurgusu yapılmalıdır.

ETKİNLİK 3: “Dondurma Yiyebilir miyim?”

Eğitimci, katılımcılar arasından gönüllü iki kişi seçer. Gönüllülerden biri anne, diğeri çocuk olur. Eğitimci gönüllülerin eline rollerinin yazılı olduğu bir kâğıt verir. Katılımcılara canlandırmanın geri kalan bölümünü kendilerinin tamamlayacağı söylenir.

Çocuk: Anne dondurma alabilir miyim?

Anne: Hayır çocuğum hasta olduğun için dondurma yemen sakıncalı.

Çocuk: Ama anne Ahmet de hasta ama ona annesi izin verdi.

Anne: Ahmet'in dondurma yemesi senin de yiyebileceğin anlamına gelmez.

Çocuk: Anne ne oluuuuurrr!

Anne: Üzgünüm. Dondurma yiyemiyorsun ama arkadaşlarınla oynayabiliyorsun.

Çocuk: Evet ama arkadaşlarım gibi ben de dondurma yemek istiyorum.

Anne: Eğer dondurma yersen sanırım uzun bir süre hastalığın geçmeyeceği için arkadaşlarınla da oynayamayacaksın.

Senaryo kaldığı yerden seçilen iki kişi tarafından tamamlanır. Daha sonra katılımcılardan görüşler alınır ve kuralların konulmasındaki kararlılık ve süreklilik gibi anahtar sözcükler hatırlatılır.

Olumlu Disiplin İçin Dikkat Edilecek Noktalar:

- Disiplin yöntem ve stratejileri çocuğun yaş ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Altı yaş çocuğu için etkili olan bir yöntem, iki yaşındaki bir çocuğa uygun olmayabilir.
- Ailenin disiplin tutumları ölçülü, mantıklı ve olumlu olmalıdır.
- Disiplin açısından şiddet hiçbir şekilde kullanılmamalıdır. Şiddetin çocuğun kişisel ve sosyal gelişiminde olumsuz etkileri bulunmaktadır.
- Çocukların davranışlarının sorumluluklarını yüklenebilmeleri için kendi başlarına kararlar almaları ve sonuçlarını yaşamalarına izin verilmelidir. Aileler her kararı kendileri vermeyip hangi kararları çocukların verebileceğini onların yaş ve gelişim düzeyine göre belirlemelidirler.
- Ailede her bireyin aynı olmayacağı, bireysel olarak aile üyelerinin birbirinden farklı olacağı kabul edilmelidir. Çocuktan beklentiler ve uyulması gereken kurallar, bu bireysel farklılıklar göz önüne alınarak yapılmalıdır.
- Olumlu disiplinin öz denetim oluşturmaya yönelik olması gerektiği unutulmamalıdır. Korku, utanç veya suçluluk duygusundan ziyade amaç, olumlu benlik algısı geliştirmektir.
- Olumlu disiplin, ancak sevgi dolu ve destekleyici bir ortamda gerçekleşir. Aileler çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olmalı , çocuğun anlatmak istediklerini dinlemeli ve gereksinimlerini fark etmelidir.

ETKİNLİK 3: “Birlikte Tamamlayalım”

Katılımcılara olumlu disiplin ile ilgili cümlelerin olduğu kâğıtlar dağıtılır. Her cümlede bir sözcük eksiktir. Bu sözcük, konu ile ilgili en önemli görülen sözcük olmalıdır. Katılımcılardan bu sözcükleri bulup yazmaları istenir.

Örnek cümleler:

1. Disiplin yöntemlerinin etkili olabilmesi için çocuğunuygun olmalıdır.
2. Ebeveyn çocuğun değer ve kuralları öğrenme sürecinde ona olmalıdır.
3. Çocuklar, kuralların..... bilmek isterler.
4. Disiplin açısındanhiçbir şekilde kullanılmamalıdır.
5. Ailenin disiplin tutumları ölçülü,ve olumlu olmalıdır.
6. Çocukların davranışlarının sorumluluklarını yüklenebilmeleri için kendi başlarına..... izin verilmelidir.

Eğitimci aşağıdaki cevapları karışık olarak tahtaya yazar ve katılımcılardan boşluklara doğru cevapları yazmalarını ister.

Cevaplar:

1. Gelişim düzeyine
2. Doğru model
3. Gerekçelerini
4. Şiddet
5. Mantıklı
6. Kararlar almalarına

Çocuğa Öz denetim Kazandırma:

Disiplinin temel amaçlarından biri, çocuğa öz denetim kazandırmaktır. Öz denetim, çocuğun kendi kendini yönetme yeteneğini kazanmasıdır. Anne ve babası yanındayken korktuğu için kurallara uyan onlar uzaklaştığında kurallara uymayan çocuklar, öz denetimlerini kazanamamışlardır. Bu nedenle çocuk, korktuğu için kurallara uymamalı kuralların değerini içselleştirerek yalnız başına iken de onaylanan davranışları sergilemelidir.

Öz denetimi Geliştirmek İçin Yapılması Gerekenler:

- **Koşulsuz Sevgi Vermek:** Her koşulda sevildiğini ve değer verildiğini hisseden çocuk, çevresinde konulan kurallara uygun davranışlar sergiler. Bu nedenle anne ve babalar, çocuklarına sevgilerini ve onlara değer verdiklerini bir koşula bağlamadan sunmalıdır.
- **Tutarlı Davranışlar Sergilemek:** Çocuğun aynı davranışına farklı zamanlarda farklı tepkiler vermek çocuğun bocalamasına neden olur. Bu nedenle aileler, çocuklarına karşı davranışlarında tutarlı olmalıdırlar.

- **İletişimde Açık Olmak:** İletişimde kullanılan kavramların çocuk tarafından anlaşılması önemlidir. Örneğin; yanlış bir davranış, çocukla göz teması kurarak kesin bir ses tonuyla ifade edilmelidir. “Gürültü yaparak babanı rahatsız etmeni istemiyorum. Zira çok yorgun ve dinlenmesi gerekiyor” gibi.
- **Problem Çözme Becerisi Kazandırmak:** Çocuklara problem çözme becerileri kazandırmak için yapabileceği işlerle ilgili sorumluluk vermek, sorunlarını kendisinin çözmesi konusunda destek sağlamak, çeşitli problem durumları ve çözümleri ile ilgili örnekler sunmak gibi yöntemler kullanılabilir.

ETKİNLİK 3: “Öz denetimin Yapıtaşları”

Eğitimci, katılımcılara dikdörtgen şeklinde kesilmiş kâğıtlar verir. Eğitimci, bu kâğıtlardan bazılarını öz denetim kazandırmada anahtar sözcükleri yerleştirmiş, bazılarını ise boş bırakmıştır. Katılımcılardan beyin fırtınası tekniği ile çocukta öz denetim kazandırmak için yapılması gerekenleri boş kâğıtlara yazmaları istenir. Katılımcılar, görüşlerini en alta yerleştirir. Eğitimci önceden yazdığı kâğıtları katılımcıların kâğıtlarının üstüne yerleştirir ve en üste öz denetim kartını şekilde görüldüğü üzere en üste yerleştirir.

Eğitimciye not: Okuma yazma bilmeyen katılımcılara eğitimci veya okuma yazma bilen diğer bir katılımcı eşlik edebilir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Oyun Kartları”

Eğitimci aşağıdaki soru ve cevapları ayrı ayrı kâğıtlara yazar. Katılımcı sayısına göre soru cevap sayısı eşit olacak şekilde kartları karışık olarak dağıtır. Kart numarasını söyleyerek katılımcılardan ellerindeki soruyu okumalarını ister. Daha sonra bu sorunun cevabı elinde olan katılımcının cevabı okumasını söyler. Eğitimci elindeki listeden sorulara verilen cevapları kontrol eder. Soruya verilen cevap doğru olmadığında sorunun tekrar okunmasını isteyerek gruba cevabı tekrar sorar.

1. Soru: Çocuğumuza koyduğumuz kuralları açıklamamızın ne gibi yararları vardır?

Cevap: Çocuklar nedenlerini bildikleri kurallara daha kolay uymaktadırlar. Bu nedenle çocuğa konulan kuralların nedenleri açıklanmalıdır.

2. Soru: Yetişkinler kural koyarken kuralın değişmeyeceğini nasıl ifade etmelidir?

Cevap: Konulan kuralın sınırları çok kesin olarak belirtilmelidir. Örneğin; “Sağlıklı olman için akşam dokuzda yatman gerektiğini seninle konuşmuştuk.” ifadesi çocuğa kuralların değişmeyeceğine dair fikir verir. Bunun yerine hiçbir neden yokken “Peki bugün biraz daha geç yat” ifadesi çocukta kuralların duruma göre değişeceği inancını oluşturur.

3. Soru: Çocuğun olumlu davranışını takdir ederken nasıl ifadeler kullanmalıyız?

Cevap: Çocukla ilgilenen kişiler çocuğun davranışını açık bir dille övmeli, ne kadar beğendiğini belli etmeli, sevincini dile getirmeli ve yapılan olumlu davranışı takdir etmelidir.

4. Soru: Anne babalar kuralları uygularken nelere dikkat etmelidir?

Cevap: Anne babalar, çocuklarıyla ilgili bir konuda her zaman aynı şeyi düşünemeyebilirler. Fakat önemli olan, kuralların uygulanmasında anne babanın tutarlı davranmasıdır.

5. Soru: Kural koyarken çocuğun fikrini almanın ne gibi yararları olabilir?

Cevap: Çocuğun kurala uyması ve kuralı benimsemesi kolaylaşır.

6. Soru: Çocuklar koyulan bir kurala uymadığında ne yapılmalıdır?

Cevap: Yetişkinler kararlı tutumuna devam etmeli, çocukla tartışmamalı ve kural ile ilgili uzun açıklamalar yapmamalıdır.

7. Soru: Anne ve babaların tutarlı davranmaması çocukta ne gibi etki yapar?

Cevap: Çocuk, doğru ve yanlış davranışı anlayamadığı için bocalar.

8. Soru: Öz denetim nedir?

Cevap: Çocuğun kendi kendini yönetmesidir.

9. Soru: Olumlu disiplin nasıl bir aile ortamında gelişir?

Cevap: Olumlu disiplin; sevecen, dürüst, samimi ve destekleyici aile ortamında gelişir. Bu ailede çocuk, kendisine değer verildiğini bilir.

10. Soru: Olumlu disiplinde süreklilik neden önemlidir?

Cevap: Ailede konulan kuralların her durumda aynı olması çocuğun nasıl davranması gerektiğini bilmesini sağlar. Kurallar farklı durumda farklı şekillerde uygulanırsa çocuk ne yapacağını bilemez ve onaylanan davranışı öğrenemez.

5. OTURUM

ETKİLİ İLETİŞİM

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Ardından oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından değerlendirme yapılır.

KONUNUN ADI	ETKİLİ İLETİŞİM
AMAÇ	Katılımcıları etkili iletişim, etkin dinleme ve empati kurmanın önemi konusunda bilgilendirmek.
İÇERİK	Etkili İletişim <ul style="list-style-type: none">• Kabul Etme• Etkin Dinleme• Empati• Ben İletileri• İletişim Engelleri
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Konuşma Balonları, Rol Oynama, Örnek Olay, Soru Cevap
DEĞERLENDİRME	Davranış-Etki-Duygu Alıştırması

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Kim Bu?”

Bu etkinlik, katılımcıların birbirini tanımalarına yardımcı olmak amacıyla yapılır. Katılımcılara aşağıdaki listeyi içeren kâğıtlar dağıtılır. Katılımcıların birbirlerine bu listedeki özelliklere sahip bireyleri bulmaları için belli bir süre tanınır. Katılımcıların bu özelliğe uygun buldukları kişiyi kendilerine dağıtılan listeye yazmaları istenir.

Sesi güzel olan Adı.....	Tatlıyı çok seven Adı.....
Torunu olan Adı.....	Resmi güzel olan Adı.....
İyi dikiş diken Adı.....	Çok lezzetli yemek pişiren Adı.....
Yüzme bilen Adı.....	Burcu, Terazi olan Adı.....
Sıcaktan nefret eden Adı.....	Soğuktan nefret eden Adı.....
Çiçek yetiştiren Adı.....	Sebze meyve yetiştiren Adı.....
Güzel dantel ören Adı.....	Gülerken kahkaha atan Adı.....
Çevresine neşe saçan Adı.....	Alışverişi seven Adı.....

ETKİLİ İLETİŞİM

Anne-baba ve bebek arasındaki iletişim, doğum öncesinden başlayarak yaşam boyu sürer. Bebek, doğumdan itibaren anne ve babası ile iletişim kurmak için çabalar. Bebeğin anne ve babası ile iletişim kurmak için gösterdiği ilk girişimlere göz kontağı kurmaya çalışma, sesler çıkarma ve gülümseme örnek olarak verilebilir.

Sağlıklı iletişim, çocuğun ruh sağlığı için çok önemlidir. Çocukla kurulan etkili iletişim, onun kendine güveni ve çevresine saygısının gelişimi için en önemli kaynaklardan biridir. Çocuğun iletişim becerileri geliştirmesinde anne ve babanın rolü büyüktür. Anne ve babalar, çocuklarına da konuşma ve kendini ifade etme şansı sağlayarak önce kendini “birey” olarak algılamasına ve öz güvenini kazanmasına olanak tanımalıdır. Anne babaların çocuklarının sağlıklı iletişim kurmaları için iletişim bilgi ve becerilerine sahip olmaları, çocuklarını kabul edici bir tutum sergilemeleri, onları dikkatle dinlemeleri gerekmektedir.

Etkili iletişim için;

1. İletişim kurulan kişiyi olduğu gibi kabul etme,
2. Etkin dinleme,
3. Empati (Diğer kişinin duygularını ve bakış açısını anlamak),
4. Ben dili kullanımı gerekir.

Kabul Etme

Kişilerarası iletişimde temel ilke, kabul etmedir. Kişileri oldukları gibi kendi özellikleri ile kabul etmek, yargılamadan, eleştirmeden dinlemek önemlidir. Kabul, karşıdaki kişiye değer verildiğinin bir göstergesidir. Kabul dili kullanıldığında bireyin kendi problemini ve bu problem karşısında hissettiği duyguları açıkça dile getirmesi ve problemle yüzleşerek onun üstesinden gelmesi sağlanır. Bazı anne ve babalar, durumu tam olarak değerlendirmeden çocuklarına “Hayır” derler: “Hayır, onu elleme!” gibi. Bunun yerine “Aldığın şey düşüp kırılırsa canın yanar” denilebilir. Kabul dili kullanıldığında çocuk, etkili iletişimin önemli bir parçasını oluşturan yapıcı konuşmayı öğrenir. Böyle bir iletişim; çocuğa kendini iyi hissettirir, duygularını ifade etmesini sağlar, benlik saygısını güçlendirir.

ETKİNLİK 1: “Kabul Dili”

Aşağıda kabul diline ilişkin bir örnek konuşma verilmiştir. Katılımcılardan iki kişi senaryoyu canlandırır.

“Çocuk yemeğini yememekte ısrar etmektedir.

Anne: Yemeğini neden yemiyorsun?

Çocuk: Yemek istemiyorum.

Anne: Canın yemek istemiyor

Çocuk: Evet yemeyeceğim çünkü kızgınım.

Anne: Bir şeye kızdın.

Çocuk: Evet çünkü bugün bana bağırdın.

Anne: Bugün aramızda geçenler seni üzmüş

Çocuk: Evet çok üzuldüm bana bağırmana. O yüzden canım yemek istemiyor.

ETKİNLİK 2: “Can Kulağı İle Dinleyelim”

Katılımcı sayısı kadar beyaz ve kırmızı küçük kartlar içi görünmeyen bir torbaya konarak katılımcılardan birer tane çekmesi istenir. Sonra aynı rengi seçenler birer grup olur. Gruplardan biri dışarı alınır ve içerideki gruba bir konu verilerek bu konuda diğer gruptan bir kişiyi ikna etmeleri istenir. Ardından dışarıdaki grubun üyesinin de aynı konuda fikrini söyleyeceği ama o kişi konuşurken içerideki grup üyesinin etkin dinleme tekniklerini kullanmaması (Örneğin; gözlerini kaçırmaması, başka şeyle ilgilenmesi, başıyla onaylamaması gibi) gerektiği söylenir. Bu kişilerin göz teması kurmadan, başka şeylerle ilgilenerek diğerini dinlemesi istenir. Dışarıdaki grubun da aynı şekilde bir konuda konuşacakları ve daha sonra konuşan kişileri can kulağı ile dinlemeleri istenir.

Etkinlik sonunda tarafların duyguları konuşulur.

Eğitimciye Not: Örnek konu olarak ise “Kadın-Erkek Eşitliği” “Ev İşlerinde Paylaşma” gibi konular seçilebilir.

Etkin Dinleme

İletişim denilince çoğu insanın aklına konuşmak gelir. Oysa konuşmaktan daha önemli olan dinlemektir. Etkin dinleme, çocukla kurulacak iletişim tekniklerinden en etkili olanıdır. Erken çocukluk çağında etkin dinleme için gereken göz temasının sağlanması amacı ile çocuğun göz seviyesine kadar eğilmek gerekir. Çocuğun söyledikleri, jest ve mimiklerle, baş hareketleri ile onaylanmalıdır. Etkin dinleme kullanıldığında çocuk, iç dünyasını ve duygularını serbestçe ifade edebilecek, kendisinin değerli olduğunu hissedecek, sorunları üzerinde yoğunlaşmasını ve çözümlenmesini sağlayacaktır. Bu nedenle çocuğun duyguları, anne ve babalarından çok farklı olsa da sabırla dinlemeli ve yargılanmamalıdır. Anne ve babası tarafından dinlediğini gören çocuk, kendisine değer verildiğini, onaylandığını ve sevildiğini düşünür. Çocuk, duygularını ifade etme olanağı bulduğundan anlaşıldığını hisseder. Böyle bir durumda da, benlik saygısı ve öz güveni artar.

Etkin dinleme için:

- *Konuşulan kişiye tüm dikkatini vermek*
- *Beden dili ile dinlediğini göstermek.* (Örneğin; dinlenen kişi ile göz teması kurarak, ona doğru eğilerek, beden dili ile onayladığını belirtmek konuşan kişiye dinlendiğini ifade eder.)
- *Konuşan kişinin sözünü kesmemek*
- *Konuşanın düşüncelerini ve duygularını daha iyi ifade edebilmesi için açık uçlu sorular sormak* (Örneğin; “Bu oyunu seviyor musun? demek yerine “Hangi oyunları seviyorsun?” ya da “Bugün anneannene gidelim mi?” yerine “Bugün ne yapmak istiyorsun?” demek gibi)
- *Konuşan kişiye doğru geri bildirim vermek* (Örneğin; oyuncağını kaybeden çocuğa “Yani oyuncağını kaybetmiş olmanın seni üzdüğünü söylüyorsun” demek gibi) gerekir.

Empati

İletişimde bir diğer önemli nokta empati kurabilmektir. Empati, *bireyin kendini karşısındakinin yerine koyabilmesidir.* Çocukla empati kurmanın koşulu, anne babanın onun duygu ve düşüncelerini doğru anlamasıdır. İlk çocukluk çağı, başkalarını gözleme ve taklit etme eğiliminin en yoğun olduğu bir dönemdir. Bu nedenle çocuğun yakın çevresindekiler, onun için model oluşturur. Anne ve babanın çocuğa empati kurarak davranmalarının yanı sıra, çocuğun yanında başkaları ile de empati kurabilmeleri, çocuklarda bu becerinin gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir.

Empati kurulabilmesi için anne babanın empatik anlayışını çocuğa iletmeleri önemlidir. Empatinin çocuğa hissettirebilmesi için birtakım empatik tepkiler verilmelidir. Jestler, mimikler ve sözel mesajlar kullanılarak empati çocuğa aktarılabilir. Empatik anlayışın kişilerarası ilişkileri düzenleme, karşıdaki duyguları anlama ve paylaşma, yardım etme gibi davranışları destekleme konusunda yararları vardır. Kişinin kendine odaklanmadan diğer bireyleri gözleme ve duygu ve düşüncelerini anlama çabası içinde olması bu yaklaşımın başarılı bir şekilde kullanılmasını sağlar. Empati, çocukların diğer bireylerle daha rahat iletişimde bulunması ve ilişkilerinin daha sıcak olması açısından rahatlık sağlar. Kendisine odaklanan, kendini merkeze alan kişiler yerine başkalarının gereksinimlerine duyarlı kişiler empati gösterebilirler.

ETKİNLİK 3: “Anla Beni”

Katılımcılardan iki kişi seçilir ve senaryoyu doğaçlama olarak canlandırmaları istenir. Bir mahallede her zaman yaşanabilecek çatışmalı bir durum ele alınır. Örneğin; bir oyuncacı paylaşmayan çocukların durumu canlandırılabilir.

“Mahallede iki çocuk, başka bir çocuğa ait oyuncak için kavga etmeye başlarlar. Çocuklardan biri oyuncacı kendisinin bulduğunu, diğeri oyuncacın sahibinin oyuncacı ona verdiğini iddia etmektedir”. Kavga ortamı doğaçlama şeklinde sürer. Tartışmanın en yoğun olduğu dönemde katılımcılardan rolleri değiştirmeleri istenir. Doğaçlama sonunda birbirlerinin rollerine geçtiklerinde neler hissettikleri sorulur ve empatinin önemi vurgulanır.

-“Oyuncağınız alındığında ne hissettiniz?”

-“Karşınızdaki kişinin yerine geçince nasıl duygular yaşadınız?” soruları sorulabilir.

Ben İletileri

Anne ve babaların çocukları ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri için sen dili yerine ben dilini kullanmaları gereklidir. Sen dili, karşınızdaki kişiye kızgınlığın nedenini açıklamayan mesajlar iletir ve suçlama içerdiği için karşıdaki kişiyi savunmaya yönelir. Sen iletileri, iletişimi engeller ve genellikle kızgınlık ifadeleri için kullanılır. Anne ve babalar, onaylanmayan davranışlar karşısında çocuğa zaman zaman, öznesi “Sen” olan “Yapma”, “Böyle davranırsan”, “Neden böyle yaptın?”, “Bıktım senden”, “Beni kızdırıyorsun”, “Ne laf anlamaz çocuksun” gibi ileteler gönderirler. Sen dili ile yapılan küçük düşürücü ifadeler, çocuk tarafından sevilmediği ve kabul edilmediği şeklinde algılanır.

Sen dili, iletişimi zorlaştırırken ben dili ile konuşmak iletişimi kolaylaştırır. Ben dili, bireyin karşılaştığı davranış ve durum karşısında kendi duygu ve düşüncelerini açıklayan ifade şeklidir. Ben mesajlarında kişi, karşıdaki kişi hakkında yaptığı değerlendirmeleri paylaşmak üzere sorumluluk yüklenir. İletişimde sorunlar anlatılırken “Ben dili” kullanıldığında diğer birey incitilmeden mesajlar verilmiş olur. Anne-baba-çocuk ilişkisinde problem her zaman çocuktan kaynaklanmaz. Ana-baba da yorgun, üzgün, uykusuz, sıkıntılı, kızgın, endişeli olabilir. “Yorgunum”, “Dinlenmek istiyorum” gibi açık bir anlatımla duygunun ortaya konması “Ben-iletisi” dir. Baba, gürültü yapan çocuklara “Kaybolun gözümün önünden” demek yerine “İş yerinde bugün çok yorulduğum, gürültü yaptığınız zaman kendimi çok kötü hissediyorum” derse ben iletisini kullanmış olur. Sen iletisi, çocuğu inatlaşmaya ve isyana yöneltirken ben iletisi, karşındakini anlamasına yardımcı olur. Ben iletisi ile karşınızdakinin davranışının bizim üzerimizdeki etkisi tanımlanır. Aşağıda ben iletilerine örnek bazı cümleler verilmiştir.

ONAYLANMAYAN DAVRANIŞI AÇIKLAMA	DAVRANIŞIN YOL AÇTIĞI ETKİ	BU DAVRANIŞIN YARATTIĞI DUYGU
Dışarıda elimi bırakıp koşmaya başladığında	aniden bir araba çıkıp sana zarar gelecek diye	korkuyorum.
Yemeğini bitirmediğin zaman	sağlığın bozulacak diye	üzülüyorum.
Zamanında uyumak için odana gitmediğinde	uykunu alamayacağın için	huzursuz oluyorum.

ETKİNLİK 4: “Durum Kartları”

İki kişilik gruplar oluşturulur. Her gruba durum kartları verilir. Bu durumlardan iki tanesini ben iletisine diğer ikisini sen iletisine çevirmeleri istenir.

Durum 1: Çocuklar, evde koşturarak oyun oynarlar. Baba bu koşuşturmaya sinirlenir ve çocuklara “Kesin sesinizi, gidin başımdan! Bıktım sizden” der.

Böyle bir tepki **sen iletisi** içermektedir. Katılımcılardan bu tepkiyi “*ben iletisi*” içerecek şekilde çevirmeleri istenir.

Durum 2: Anne bütün gün ev işleri ile uğraşmış ve çok yorulmuştur. Temizlik bittikten sonra tam dinlenmek için oturduğunda çocuk, su içmek için dolaptan bardak almak isterken bardak düşerek kırılmıştır ve mutfak cam kırıkları ile dolmuştur. Anne öfkeyle “Ne sakarsın... Rezil ettin mutfağı... Bütün gün yaptığım temizliği beceriksizliğin yüzünden ne hâle getirdin? Baş belası çocuk” diye bağırır.

Katılımcılardan bu tepkiyi “*ben iletisi*” içerecek şekilde çevirmeleri istenir.

Durum 3: Anne telefonda konuşmaktadır. Çocuk annesinden su ister, annesi ilgilenmeyince eteğini çekiştirerek “*Anne, anne!*” der. Anne de “*Gizem, eteğimi çekerek bir şey istediğin için telefonla konuşmayı sürdürüremiyorum. Bu durum beni rahatsız ediyor ve kızıyorum.*” diye kendini ifade eder.

Böyle bir tepki **ben iletisi** içermektedir. Katılımcılardan bu tepkiyi “*sen iletisi*” içerecek şekilde çevirmeleri istenir.

Durum 4: Anne ve çocuk çarşıya gitmişlerdir. Çocuk pahalı bir oyuncak görür ve onun alınması için annesine baskı yapar. Annesi alacak parası olmadığı için bunun mümkün olamayacağını söyler ama çocuk hiç dinlemez. Ağlamaya ve bağırmaya başlar. Anne “*Berk, yapamayacağım şeyler için böyle tutturup ağladığın zaman çaresiz kalıyorum ve üzülüyorum*” diye hissettiklerini açıklar.

Böyle bir tepki **ben iletisi** içermektedir. Katılımcılardan bu tepkiyi “*sen iletisi*” içerecek şekilde çevirmeleri istenir.

Eğitimciye Not: Eğitimciden etkinlik için ayırdığı süreyi dikkate alarak bu durumları çoğaltması ve çalışmanın sonunda durumlar için bulunan ben/sen iletilerini büyük grup ile paylaşması beklenmektedir.

İLETİŞİMDE KARŞILAŞILAN ENGELLER

Anne babalar, çocukları kendilerine bir sorunla geldiklerinde genellikle müdahale ederek soruna doğrudan çözüm yolları getirirler. Anne babanın kullandıkları bu müdahaleler, iletişimin 12 engeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

- 1. Emir Vermek, Yönlendirmek:** “Yemeğini ye, koşma, uyu” gibi nedeni açıklanmayan emirler, iletişimi keser. Çocukta korku, direnç yaratabilir ve tersine davranmaya, isyankâr davranışa yol açabilir.
- 2. Uyarmak, Gözdağı Vermek:** “Eğer ağlamaya devam edersen pişman olursun!” şeklinde bir gözdağı, çocukta kızgınlık yaratmaya, korku ve boyun eğmeye, isyankârlığa ve davranışı denemeye yol açabilir.

3. **Ahlak Dersi Vermek:** “Yapmalıydın gitmeliydin, almalıydın” şeklinde cümleler kullanılması çocukta zorunluluk ve suçluluk duyguları yaratabilir. Çocuğun durumunu savunmasına ve anne babaya karşı koymasına yol açabilir.
4. **Yargılamak, Eleştirmek, Suçlamak:** “Sen çok yaramazsın”, “Kötü çocuk oldun” gibi ifadeler çocuğun kendisini yetersiz, değersiz ve işe yaramaz hissetmeye başlamasına yol açabilir. Bu tür cümleler kullanmak çocuğun benlik saygısını zedeleyebilir.
5. **Ad Takmak, Alay Etmek, Utandırmak:** “Yine tuvaletini bezine yaptın değil mi? ”, “Sen bebek olmuşsun!” gibi sözler çocuğun benlik değerinin zedelenmesine yol açar ve iletişimin kesilmesine neden olur.
6. **Öğüt Verme, Çözüm Getirme, Fikir Verme:** “Ben olsam bu şekilde davranmazdım.” “Neden odanı toplamıyorsun?” gibi ifadeler çocuğun kendi başına çözümler üretmesini engeller, bağımlılık veya direnme yaratabilir.
7. **İncelemek, Araştırmak, Soruşturmak:** Çocuğa sürekli olarak “Neden...?” “Kim...?” gibi soruların sorulması çocuğun hayır demesine, çocuğun korku, kaygı ve kendisine güvenilmediğini hissetmesine, gerçek sorununu gözden kaçırmasına neden olabilir.
8. **Mantık Yoluyla İnanandırmak, Tartışmak:** “İşte bu nedenle hatalısın”, “Evet ama...” gibi ifadeler çocuğun iletişimi kesmesine, karşı koymasına, çocuğun kendisini yetersiz hissetmesine yol açabilir.
9. **Yorumlamak, Analiz Etmek, Teşhis Koymak:** “Senin derdin nedir biliyor musun?” ve “Aslında sen şunu demek istiyorsun” gibi ifadeler tehdit edici olarak algılanabilir. Çocuk kendini korumasız olarak hisseder ve endişesinden dolayı iletişimi kesebilir.
10. **Güven Vermek, Desteklemek, Duygularını Paylaşmak:** “Aldırma düzeler” “Zamanla iyi hissedersin” gibi ifadeler çocuğun yetişkin tarafından anlaşılamadığı ya da kendini kötü hissetmesinin uygun olmayacağı mesajını verebilir.
11. **Övme, Aynı Düşüncede Olmak:** “Çok haklısın” ve “Senin gibi düşünüyorum” gibi ifadeler çocuğa içtenlikten uzak olarak gelebilir ve ailenin beklentilerinin yüksek olduğunu anlamına gelebilir.
12. **Konuyu Değiştirmek, İşi Alaya Vurmak, Şakacı Davranmak, Oyalamak:** “Aman boş ver ” “Hadi gel televizyon seyredelim” gibi ifadeler çocuğa, sorunlarının önemsiz olduğu ve savaştık yerine vazgeçme mesajı verebilir. Çocuk, sorunlarını ifade etmekten kaçabilir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ 1: “Ben Dili”

Aşağıdaki iki örnek cümlenin ardından yapıldığı gibi diğer cümleleri de katılımcılara söyleyerek onlarda yarattığı etki ve duyguları ben iletisi şeklinde ifade etmelerini isteyiniz.

Davranış	Etki	Duygu
1. Dışarıya çıktığımızda bir şey isteyip ağladığın zaman	başkalarına mahcup olduğum için	kızıyorum.
2. Evde yüksek sesle bağırdığın zaman	okuduğumu anlamadığım için	öfkeleniyorum.

Aşağıdaki cümleleri “ben iletisi” ile tamamlayınız.

- Sürekli masaya vurduğun zaman...
- Sözümü kestiğin zaman...
- Oyuncaklarını toplamadığın zaman...
- Evde koltukların üzerinde zıpladığın zaman...
- Yemek yemek istemediğin zaman...

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ 2: “İletişim Engelleri”

Aşağıda yazılan iletişim engelleri için birer örnek veriniz.

1. Emir vermek, yönlendirmek
2. Uyarmak, gözdağı vermek
3. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak
4. Ad takmak, alay etmek, utandırmak
5. Sorgulamak

6. OTURUM

OYUN VE OYUNCAKLAR

- Sunuma başlamadan önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Ardından oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından değerlendirme yapılır.

KONUNUN ADI	OYUN VE OYUNCAKLAR
AMAÇ	Katılımcıları çocukların gelişimlerinde önemli bir yeri olan oyun ve oyuncakların önemi konusunda bilgilendirmek ve bunları günlük yaşamla ilişkilendirmelerini sağlamaktır.
İÇERİK	Oyun ve Oyuncaklar <ul style="list-style-type: none">• Oyunun Gelişim Alanlarına Etkileri• Oyuncaklar• Oyuncakların Genel Özellikleri• Çocuklara Oyuncak Seçerken Dikkat Edilecek Noktalar• Oyuncak Güvenliği
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Demonstrasyon, Rol Oynama, Yapışkan Not Kâğıtları, Resimler
DEĞERLENDİRME	Çizelim Anlatılım

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Bir Oyun Anlat”

Her katılımcı için bir sandalye bulunmasına dikkat edilerek iki sıra sandalye karşı karşıya yerleştirilir. Katılımcı sayısı eşit değilse eğitmenin de katılması gerekecektir. Eğitmen katılımcılara “birbirinize çocukluğunuzda oynadığınız bir oyunu anlatın” der. Grubun her üyesi önündeki kişiye bir dakika süreyle çocukluğunda oynadığı oyunu anlatır. İki dakika sonra bir sıradaki grup üyelerinden her biri sağındaki sandalyeye geçer. Böylece bir başkasının karşısına geçmiş olur ve aynı oyunu bir başkasına anlatır. Çalışma sonunda tüm katılımcılar çocukluklarında oynadıkları oyunları birbirleriyle paylaşmış olurlar. Katılımcıların en çok hoşlarına giden oyunları birlikte oynamalarına fırsat verilir.

Çalışmanın sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtları alınır;

- Çocukluğunuzda oynadığınız oyunlardan hangileri benzerdi?
- Çocukluğunuzda oynadığınız oyunlardan hangileri birbirinden farklıydı?
- Bugün birbirinizden kaç tane yeni oyun öğrendiniz?

Eğitimciye Not: Katılımcıların çocukluklarında oynadıkları oyunları yazarak “Birlikte Oynayalım” başlıklı bir kitap hazırlayın. Kitapları ailelere dağıtarak ailelerin evde çocuklarıyla bu oyunları oynamaları için olanak yaratın.

Çocuklar dünyaya geldikleri andan itibaren gelişimlerini etkileyen ve destekleyen en önemli araç oyun ve oyuncaklardır. Çocukların büyümesi ve sağlıklı gelişmeleri için beslenme, sevgi, bakım ne kadar gerekli ise oyun ve oyuncaklar da o kadar gereklidir. Anne babalar oyunu çocuğun eğlenmesine, oyalanmasına yarayan amaçsız bir uğraş olarak görürler. Oysaki oyun, çocuk için ciddiye alınması gereken önemli bir işittir.

OYUN

İnsan yaşamının ilk yılları eğitimciler tarafından çok önemli, kritik veya sihirli yıllar olarak adlandırılmakta ve bu dönemin önemine dikkat çekilmektedir. Bu dönemde çocukların dış dünyayı tanımaya ve uyum sağlamaya başlama süreci oyunla başlamakta ve gelişmektedir. Çocukların gelişimlerinde önemli bir yeri olan oyun, onların en önemli gereksinimi ve vazgeçilmez uğraşdır.

Oyun; çocukların bedensel yeteneklerini geliştirmede, ruhsal durumlarını anlamada, kişiliklerinin olumlu yönde geliştirilmesinde etkin bir işleve sahiptir. Çocuklar için çok ciddi bir uğraş olan oyun aynı zamanda bir eğlence, gelişim ve eğitim kaynağıdır. Oyunun çocuklar üzerinde uyarıcı etkisi vardır. Böylece çocuklar farkında olmadan oyun oynayarak tüm gelişim alanlarına katkı sağlarlar.

Oyunun Önemi

Çocuklar, oyunda duyu-hareket-biliş yetilerini geliştirmekte, denetlemekte ve toplumsal davranışları öğrenmektedirler. Oyun yoluyla sosyalleşen, “ben” ve “başkaları” kavramlarının bilincine varan çocuklar, paylaşmayı da oyun aracılığı ile öğrenirler.

Oyun, çocukların özellikle hareket gelişimlerini olumlu yönde etkiler. Çocukların kendilerini rahatça ifade etmelerini, çevreyle etkileşime girmelerini ve etraflarındaki olaylardan haberdar olmalarını sağlar. Çocukların dünyaya, olaylara, insanlara bakışları ve kim oldukları oyun yoluyla şekillenir.

Çocuklarla iletişim kurmanın ve onların dünyalarını paylaşmanın en doğal ve sağlıklı yolu oyundur. Çünkü oyun, çocukların gerçek yaşantılarından daha çok benimsedikleri, daha çok içinde yaşadıkları ve mutlu oldukları dünyadır. Yaşadıkları bu oyun dünyasında çocukların kendi kuralları geçerlidir. Çocuklar oynadıkları oyunları istedikleri şekilde başlatırlar, geliştirirler ve yine kendi arzularına göre sonlandırılırlar.

ETKİNLİK 1: “Küçük Dostum Oyunu”

Katılımcılarla birlikte “Küçük Dostum” oyunu oynanır. Bütün grup ayağa kalkarak ikili eş oluşturur. Eğitiminin aşağıda söylediği tekerleme eşliğinde karşılıklı hareketler yapılır.

KÜÇÜK DOSTUM

Küçük dostum gelsene, (Eşler karşılıklı geçer)

Ellerini versene (Eller karşılıklı uzatılır)

Ellerimizle şap, şap, şap (Eller vurulur)

Ayaklarımızla rap, rap, rap (Ayaklar vurulur)

Bir şöyle, bir böyle (Sağa, sola sallanır)

Dans edelim seninle (Kol kola girilir ve dönülür)

Oyun sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtlar alınır:

Çocuğunuzla bu tür oyunlardan hangilerini oynuyorsunuz?

Bu oyun çocuğunuzun gelişimine nasıl katkıda bulunur?

Oyunun Gelişim Alanlarına Etkileri

Fiziksel Gelişim: Koşma, atlama, tırmanma, sürünme, sıçrama vb. fiziksel güç gerektiren hareketleri içeren oyunlar, çocukların vücut sistemlerinin (Solunum, dolaşım, sindirim, boşaltım) düzenli çalışmasını sağlayarak fiziksel gelişimlerine katkı sağlar.

Hareket Gelişimi: Çocuklar oyunda bedenlerini çalıştırır ve kaslarını çeşitli biçimlerde kullanarak hareket becerilerinde yeterlilik kazanırlar. Oyun sırasındaki fiziksel etkinlikler, çocukların ince ve kaba hareket becerilerinin gelişmesini, vücut bölümlerini koordineli kullanmalarını sağlar.

Duygusal Gelişim: Çocuklar oyunlarında özgür olma, kendilerini ifade etme ve çevreleriyle uyumlu ilişkiler kurma ihtiyacını giderirler. Çocuklar rekabet, kıskançlık, kızgınlık, düşmanlık, öfke gibi duygularını oyunlarına yansıtabilir ve sevgi, mutluluk gibi duygularını oyun yoluyla sergileyebilirler.

Sosyal Gelişim: Çocuklar bu dönemde doğru-yanlış, iyi-kötü, haklı-haksız gibi toplumda değeri olan ahlaki kavramları oyun sırasında görür, öğrenir, dener, benimser ve benliğinin bir parçası hâline getirebilirler. Sırasını bekleme, paylaşma, iş birliği yapma, kendi haklarını savunma, başkalarının haklarına saygılı olma, çevresi ile uzlaşma, düzen ve temizlik alışkanlıkları edinme, karşısındakini dinleme gibi sosyal beceriler oyun sırasında öğrenilebilir. Oyun yoluyla kız çocuklar annelerini, erkek çocuklar babalarını taklit ederek kendi cinsiyetlerine yönelik rolleri öğrenirler.

Zihinsel Gelişim: Yaşamın ilk üç yılında çocuklar, etraflarında gördükleri nesnelere anlamaya ve açıklamaya yönelik nesnelere ve olayları belirlemelerini, karşılaştırmalarını ve sınıflandırmalarını sağlayan oyunlar oynarlar. Çocuklar gerçek nesnelere yerini alan zihinsel sembollerle biçimlendirme, objelere ve olayları anlatmak için sözcükleri kullanabilme, nesnelere gruplayabilme ve çok basit düzeyde akıl yürütebilme yeteneğine ulaşırlar.

Dil Gelişimi: Oyun ve konuşma arasında sıkı bir etkileşim vardır. Oyun, çocukların sözcük hazinelerinin gelişmesine, düzgün cümleler kurmalarına, duygularını rahat ifade etmelerine, fikirlerini paylaşmalarına, yeni deneyimler kazanmalarına olanak sağlamaktadır.

ETKİNLİK 2: “Kuyruğu Yakala”

Eğitimci katılımcılardan sıra olmalarını ister. Herkes eli ile önündeki arkadaşının belinden tutar.

Grup hep birlikte ritimle yürümeye başlar. En öndeki (ebe) diğerlerinden kopmadan en arkadakini koşarak yakalamaya çalışır. Yakalanan oyundan çıkar. Bu sefer ebe en arkaya geçer. Tüm katılımcılar sırayla ebe olur.

Oyun sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtlar alınır:

Çocuğunuzla bu tür oyunlardan hangilerini oynuyorsunuz?

Bu oyun çocuğunuzun gelişimine nasıl katkıda bulunur?

OYUNCAK

Gelişim evreleri boyunca her çocuk, oyun oynamaya ve oyuncaya büyük gereksinim duyar. Çocuklar bütün deneyimlerini oyun ve oyuncaklarla edinirler. Oyunun gerçekleşmesinde oyuncanın önemli bir yeri vardır. Oyun ve oyuncak birbirinden ayrı düşünülemez. Oyuncaklar; çocukların beş duyusu ve duygularını uyararak, zihinsel, dil, hareket, sosyal ve duygusal gelişimlerini etkileyen, biçimlendiren ve düzenleyen, yeteneklerinin ortaya çıkmasını destekleyen, yaratıcı yönlerini ve hayal güçlerini geliştiren her tür oyun materyalidir. Çocukların yeteneklerini ortaya çıkartacak oyuncaklar, bir eğitim işlevi olarak görülmeli ve oyuncak seçiminde özellikle buna dikkat edilmelidir. Her yaş ve cinsiyetteki çocuk açısından doğru oyuncaklarla oyun oynamanın ciddi yararlar sağladığı bilinmektedir.

Oyuncaklar çocukların;

- Alıcı ve ifade edici dil becerilerini,
- Düşünme becerilerini,
- Güven duygusunu,
- Problem çözme yeteneğini,
- Hayal gücünü,
- Araştırma ve keşfetme isteğini,
- Merak duygusunu geliştirir.

Oyuncaklardan istenen yararın sağlanabilmesi için ev ortamında çocuklar için bir oyuncak köşesi düzenlenmelidir. Bu köşenin çocuğun rahatça hareket edebileceği ve ona zarar vermeyecek bir düzende olması gerekir. Açık rafları olan dolaplar, oyuncak sepeti veya kutusunda çocuklar oyuncaklarına rahatça ulaşabilmeli, oyununu bitirdikten sonra oyuncaklarını toplayıp yerine kaldıracabilmelidir. Çocukların oyuncaklarını toplama alışkanlığı kazanmalarını sağlamak için model olarak birlikte toplama oyunları oynanmalıdır. Oyuncak köşesi, düzen alışkanlığının kazandırılmasında ve sorumluluk duygusunun geliştirilmesinde çok önemlidir.

ETKİNLİK 3: “Oyuncağım”

Önceki oturumda katılımcılardan, bu oturuma gelirken beraberlerinde çocuklarının oynamaktan çok hoşlandığı bir “oyuncak” getirmeleri istenir. Ayrıca katılımcılara bu oyuncağın herhangi bir ev eşyası da olabileceği mutlaka parayla satın alınmış bir oyuncak olması gerekmeyeceği çocuklarının oynamaktan hoşlandığı bir oyuncağın olmasının yeterli olduğu hatırlatılır. Sırayla katılımcılardan, aşağıdaki soruları da yanıtlayarak getirdikleri oyuncağı gruba anlatması istenir.

Çocuğu kaç yaşında?

Bu oyuncağı neden seviyor?

Bu oyuncakla nasıl oynuyor?

Bu oyuncak çocuğunun gelişimine nasıl katkı sağlıyor?

Daha sonra katılımcıların oyuncaklar ile çocukları gibi oynamalarına fırsat verilir.

Evde bulunan çeşitli nesnelere, çocukların hayal gücü ile farklı şekillere girebilir. Örneğin; tencere kapağını direksiyon, oklavayı at, büyük boş bir kutuyu roket, bir çorabı kukla vb. olarak düşünebilir ve oynayabilirler. Evde bulunan artık materyaller ile çocuklarla birlikte oyuncaklar yapılabilir. Bu amaçla evde bulunan mukavva kutular, plastik şişeler, boş makaralar, şampuan kutuları, deterjan kutuları, kumaş parçaları, düğmeler, boncuklar, renkli ipler, fındık ceviz kabukları, renkli gazete dergi sayfaları ve bunun gibi artık materyaller evde toplanabilir. Öncelikle bu materyallerin çocuklar tarafından kullanılacak bir hâle getirilmesi gerekir. Oyuncak yapımı için kullanılacak materyallerin çocuğun sağlığını veya güvenliğini tehlikeye atmayacak şekilde temizlenmesi ve hazırlanması önemlidir. Örneğin; şampuan ve deterjan kutuları iyice yıkanmalı ve havalandırılmalıdır.

ETKİNLİK 4: “Çoraplardan Ne Yapalım?”

Materyaller: Kullanılmış eski çoraplar, yün parçaları, rafya, kasnak, kurdela, boncuk, elyaf, iğne, iplik

Yapılışı: Katılımcılardan daha önce çocuklarının giymediği eski bir çift çorabı okula getirmeleri istenir. Katılımcılara “Bu çoraplardan ne yapabiliriz?” sorusu sorulur. Katılımcıların düşünceleri alınır. Eğitimci katılımcılara “Şimdi çorapları kullanarak herkes istediği bir hayvan figürü oluştursun” yönergesini verir. Daha sonra eğitimci katılımcıların yaptıkları hayvan figürlerini bir kasnak etrafına yerleştirerek mobil oluşturmalarına rehberlik eder.

Eğitimciye Not: Aşağıdaki resimlerden yararlanabilirsiniz.

Oyuncakların Genel Özellikleri

Oyun ve oyuncaklar yaş ve cinsiyete göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bebekler şekil, renk ve sese karşı duyarlıdır. Bu açıdan ilk aylarda seçilen oyuncaklar, bebeğin görsel ve işitsel, dokunsal duyularını geliştirecek özelliklerde olmalıdır. Oyuncaklar 0-18 ayda kırılmayan, emniyetli, yıkanabilir, küçük parçalar içermeyen, boyası çıkmayan nitelikte seçilmelidir. Daha sonraki aylarda bebekler çevreleriyle daha çok iletişime gireceğinden keşfetme ve merak duyguları artacaktır. Legolar ve büyük parçalı yapbozlar 18 aydan sonra uygundur. Çocuklar yürüme becerisini kazandıkları için çekerek yürüyebilecekleri oyuncaklar, kamyonlar ve arabalar kullanılabilir. Bu araçlar çocukların toplum içinde gördüğü araçları taklit etmelerini de sağlar. Yumuşak bebekler, küçük parçalar içermeyen ve keskin köşeleri olmayan hayvan figürleri, yumuşak toplar bu dönem çocuklarının severek oynadığı oyuncaklardır. Yetişkinin kontrolü altında su ve kumla oynamaları dokunma duyularını, öz güven kazanmalarını ve dikkat becerilerini geliştirir.

ETKİNLİK 5: “Birlikte Hatırlayalım”

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Birbirlerinden mümkün olduğunca uzaklaşıp odanın farklı köşelerine gitmeleri sağlanır. Her gruba aşağıdaki yaş grupları verilerek bu yaşlar için uygun oyuncakları bir kâğıda listelemeleri istenir. Her gruptan sırayla, listesinde yer alan oyuncakları diğer gruplarla paylaşır. Oyuncakların yaş gruplarına göre benzerlik ve farklılıkları tartışılır. Etkinliğin sonunda eğitimci, yaş gruplarına göre oyuncakları tekrar vurgular.

0-6 Aylık Bebekler İçin Alınabilecek Oyuncaklar: çingiraklar, müzikli oyuncaklar, pamuklu kumaş, sünger vb. değişik malzemelerden yapılmış, sıkınca ses çıkaran oyuncak ve toplar, kırılmaz aynalar, dişlikler, resimli bez ya da plastik kitaplar, birbirine geçen plastik halkalar, duyu battaniyesi, sepeti, yastıkları, minderlerdir.

7-12 Aylık Bebekler İçin Alınabilecek Oyuncaklar: renkli toplar, (topların çapı en az 44 mm. olmalıdır) üst üste istiflenebilen büyük ebatlı oyuncaklar, renkli halkalar, çingiraklar, müzikli oyuncaklar, yumuşak sıkınca ses çıkaran oyuncak ve toplar, kırılmaz aynalar, dişlikler, karton kitaplar, sert kumaş oyuncaklar, kapağı açılınca içinden nesnelere çıkan kutular, doldurup boşaltma oyuncakları, banyo oyuncakları, itmeli çekmeli oyuncaklardır.

1-2 Yaş Çocuklar İçin Alınabilecek Oyuncaklar: bebek arabaları, alışveriş arabaları, el arabaları, üç tekerlekli bisiklet (yetişkin kontrolünde oynatılmalıdır), tüm park oyuncakları (yetişkin kontrolünde oynatılmalıdır), tahta bloklar, legolar, küpler, iç içe geçirilerek şekiller üretebileceği oyuncaklar, yapbozlar (2-3 parçalı büyük tahta yapbozlar), parçaları uygun boşluklara yerleştireceği yapbozlar, çok parçalı evcilik oyunları, çeşitli şekilleri yerleştireceği şekil oyuncaklar, kum ve su oyuncakları (yetişkin kontrolünde oynatılmalıdır), oyuncak bebekler ve bebek elbiseleri, hayvan oyuncaklar (anne yavru kombinasyonlu), el kuklaları, boy aynası, taşıt araçları (kamyon, tren, uçak vb.), zil, davul, ksilefon, borazan, boya kalemleri (yetişkin kontrolünde kullanılmalı), oyun hamuru (yetişkin kontrolünde oynatılmalı), müzik kutusu, kitaplar (basit, kısa öykülerin, tanıdık konuların yer aldığı),Eşleştirme, sınıflandırma oyuncaklarıdır (renklere, şekillere, seslere, kavramlara göre).

2-3 Yaş Çocuklar İçin Alınabilecek Oyuncaklar; ipinden çekebileceği oyuncaklar bebek arabaları, alışveriş arabaları, el arabaları gibi itme-çekme oyuncakları, üç tekerlekli bisiklet, tüm park oyuncakları, tahta bloklar, legolar, küpler, iç içe geçirerek şekiller üretebileceği oyuncaklar, yapbozlar (2-2.5 yaş: 4-5 parça, 3 yaş: 6-12 parça), mıknatıslı tahtalar, çok parçalı evcilik oyunları, rakam/sayma oyuncakları, çeşitli şekilleri yerleştireceği şekil oyuncakları, renkli/şekilli tombala, kum ve su oyuncakları, saçlı ve gözleri hareket eden daha gerçekçi oyuncak bebekler, konuşan bebekler, bebek aksesuarları, gerçekçi, ünlü karakterleri temsil eden, anne-yavru kombinasyonu olan hayvan oyuncakları, küçük el kuklaları, çeşitli rolleri canlandırabileceği kostümler, çocuk boyuna uygun ebatlarda fırın, ocak, buzdolabı gibi değişik ev gereçleri, tüm ev temizlik ve yemek gereçleri, tam boy aynası, su oyuncakları (yetişkin kontrolünde oynatılmalıdır), şişirilebilir toplar, sallanan at vb. oyuncaklar, tamir setleri, yumuşak tebeşir, pastel boya ve kâğıtlar, farklı boyutlar da üst üste konulabilen ya da iç içe geçebilen küpler, müzik aletleri, zil, tef, ksilofon, davul, ritim çubukları, büyük kamyon, tren, uçaklar vb. oyuncak taşıtlar, farklı boyutlar ve özelliklerde resimli çocuk kitaplar, evde çocuğun oyuncak olarak kullanabileceği gerçek ev eşyalarıdır (eşyaların çocuğa zarar vermeyecek nitelikte olması önemlidir).

Çocuklara Oyuncak Seçerken Dikkat Edilecek Noktalar

Çocukların doğal yeteneklerini ortaya çıkaran, oyun yoluyla gelişimini destekleyen oyuncakların seçimi en önemli noktadır. Oyuncak seçerken aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

- Oyuncaklar çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olmalıdır.
- Anne ve babalar kendi istek ve beğenileri yerine çocuklarının istek ve gereksinimlerine uygun oyuncak tercihi yapmalıdırlar.
- Oyuncaklar sağlam ve dayanıklı olmalıdır.

- Çocuklar için tehlike yaratabilecek nitelikteki (sivri, paslı, kesici, delici, boyası çıkabilen vb.) oyuncaklar ve oyun malzemeleri tercih edilmemelidir.
- Oyuncaklar kolay temizlenebilen bir materyalden yapılmış olmalı, canlı, parlak renkte ve estetik özelliğe sahip olmalıdır.
- Oyuncakların seçiminde önce basit, sonra karmaşık oyuncaklar tercih edilmelidir.
- Sadece öğretme amaçlı oyuncaklar yerine hem eğlenceli hem de eğitsel özellikleri olan, problem çözmeyi sağlayan, merak uyandırıcı oyuncaklar tercih edilmelidir.
- Oyuncakların çok pahalı olması önemli değildir. Önemli olan oyuncuğun niteliği ve çocuğa uygunluğudur.
- Kız ve erkek çocuklara aynı oyuncaklar alınabilir.
- Özellikle küçük yaş grubu çocuklar için kolay çıkabilen ve yutulma riski olan oyuncaklar tercih edilmemelidir.

Oyuncak seçimi ve alımı kadar, çocuklarla etkin bir şekilde bu oyuncaklarla oynamak da önemlidir. Oyuncak ilk alındığında çocukla beraber oynamak, özelliklerini göstermek, kullanma şeklini anlatmak çocuğun oyuncaktan zevk almasını sağlar.

Oyuncak Güvenliği

- Oyuncak satın alırken oyuncak için hangi yaşa uygun olduğunu belirten yaş etiketi, uyarıları, güvenlik mesajları ve kurulum yönergeleri okunmalıdır.
- Oyuncaklar çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olarak seçilmeli ve satın alınmalıdır.
- Oyuncakların bir arada bulundurulduğu sepet, kutu gibi yerler sık sık yetişkinler tarafından kontrol edilmeli, bozulan oyuncaklar tamir edilmeli, eğer tamir edilemiyorsa hem kırılan hem de tamir edilemeyen oyuncaklar en kısa süre de atılmalıdır.
- Oyuncaklar ve parçaları zorlanmaya karşı sağlam ve mekanik dayanıklılığa sahip olmalıdır.
- Oyuncaklara yapışık plastik etiketler, fiyat etiketlerinin plastik bağları ve benzeri şeyler kesilmeli ve atılmalıdır.
- Dolgu oyuncaklar yıkanabilir özellikte olmalıdır.
- Dolgu oyuncakların göz, burun, düğme gibi giysi aksesuarı kısımlarının kolayca çıkabilir şekilde olmamasına dikkat edilmelidir.
- Dolgu oyuncakların dikişlerinden kolayca ayrılacak nitelikte olmamasına, dolgu malzemelerinin çocuklar için zararlı olabilecek malzemelerden seçilmemesine dikkat edilmelidir.
- Oyuncakların ambalajları boğulma riski içermektedir. Oyuncakların ambalajları oyun materyali olarak kullanılmamalı, en kısa sürede çöpe atılmalıdır.
- Elektrikli oyuncaklar risk taşıdığından yetişkin kontrolünde kullanılmalıdır.
- İp ve ipli oyuncaklar, bağcık, sicim, kordon, kemer gibi malzemelerin kullanımına dikkat edilmeli, bu tip parçaları olan oyuncaklar alınmamalı, alındığı takdirde yetişkin kontrolünde kullanılmalıdır.

- Oyuncaklar, çocukların işitme fonksiyonlarını etkileyecek düzeyde ses ve gürültü üretmemelidir.
- Üç tekerlekli bisiklet çocuğu taşıyabileceği ağırlıkta olmalı, devrilmemeli, dengede durmalı mümkünse kask, dizlik gibi güvenlik araç gereçleri ile satın alınmalı ve yetişkin kontrolünde kullanılmalıdır.
- Pille çalışan oyuncaklarda içindeki kimyasalın akmayacağı kaliteli pillerin kullanılması ve özellikle oyuncağın pil koyma yerinin vidalı bir emniyetle kapatılması önemlidir.
- Oyuncaklar yanıcı bir madde veya kıvılcımla temas ettiğinde kolayca alev almayan malzemelerden üretilmiş olmalıdır.
- Tüm oyuncaklar kurşunsuz boya ile boyanmış olmalıdır.
- Kokulu oyuncaklar, alerjiye neden olabilecek esanslar içermemelidirler.
- Çocuklar için, ambalajında ulusal dilde etiket bilgileri, uyarı işaretleri ve kullanım talimatları olan oyuncaklar tercih edilmelidir. Bu işaretlerden biri “CE” işaretidir. CE, Fransızca Avrupa Uygunluğu anlamına gelen Conformance Europeenne ifadesinin kısaltmasıdır. CE işareti, üzerinde bulunduğu ürünün AB teknik mevzuatınca getirilen tüm temel gerekliliklere ve diğer düzenlemelere uygun olduğunu gösterir. Ürünün, asgari güvenlik koşullarına sahip olduğunu ifade eder. CE işareti, ürünün ilgili uygun değerlendirme işlemlerine tabi olduğunu gösterir.
- Oyuncakların ambalajlarında bulunan üretici iletişim bilgileri ve kullanma kılavuzu saklanmalıdır.
- Çocukların bakımını üstlenen bakıcı veya aile büyükleri, oyuncak güvenliği hakkında bilgilendirilmelidir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Çizelim Anlatalım”

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Her bir grup daha önceden hazırlanmış yaş gruplarını içeren kâğıtlardan birini seçer. Seçtikleri yaş grubu için oyuncakla oynanabilecek bir oyun tasarlar. Oyunağın resmini bir kâğıda çizerek diğer gruplarla paylaşır ve oyunağın ne olabileceği ve bunun nasıl oynanacağını tahmin etmeleri istenir. Daha sonra her grup oyunağını ve oyununu anlatarak değerlendirme tamamlanır.

Eğitimciye Not: Eğitimci katılımcılara artık materyallerden yapılmış oyuncak örnekleri gösterilebilir ya da yapılmışlarını gösteren kitapçıklar çoğaltılıp dağıtılabilir.

Kitapçıklarda ailelere evde çocukları ile oynayabilecekleri oyunlar ve birlikte yapabilecekleri oyuncak örnekleri yer alabilir.

Örneğin:

Evde çocuğunuzla sayı sayma oyunları oynayın. Örneğin; çocuğunuzun oyuncaklarını birlikte toplarken oyuncakları sayarak sepete atabilirsiniz. “Bir top, iki bebek gibi” “Haydi sen de benimle say” diyerek toplama işlemi oyun hâline dönüştürebilirsiniz.

Çamaşırları katlarken veya asarken “Hangisi senin? Babanın kazağı nerede? Bana çorabını ver!” gibi ifadeler kullanarak onun eşyaları tanımasına yardımcı olabilirsiniz.

Parçaları birleştirme oyunu oynayın. Örneğin; gazete veya dergilerden kestiğiniz 20X20 cm boyutlarındaki resmi, bir kartona veya takvim yaprağına yapıştırarak kalınlaştırın. Daha sonra bu resmi, dört-altı eşit parçalara bölün ve çocuğunuzdan parçaları birleştirerek resmi tamamlamasını isteyin. Bu oyunu farklı resimler keserek tekrarlayabilirsiniz.

Eşleştirme, gruplama oyunları oynayın. Örneğin; gazete ve dergilerden kestiğiniz eşya resimlerini kartona veya takvim kâğıdına yapıştırarak kalınlaştırın. Bu kartları bir torbaya koyun. Çocuğunuz, siz ve diğer aile bireyleri bu oyunu birlikte oynayabilirsiniz. Çocuğunuzdan torbadan bir kart çekmesini isteyin. Çektiği kartla ilgili olarak ona sorular sorun. “Karttaki eşyanın/hayvanın adı ne? Nasıl ses çıkarıyor?” gibi sorularla oyunu sürdürebilirsiniz veya aynı kartlardan ikişer tane hazırlayıp “Aynı olanları yan yana koy veya aynı özellikte olanları eşleştir” diyebilirsiniz.

7. OTURUM

RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI

- Her oturuma başlarken önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Ardından oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikler uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

KONUNUN ADI	RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARI
AMAÇ	Katılımcıları çocukların gelişimlerinde önemli bir yeri olan resimli çocuk kitaplarının önemi konusunda bilgilendirmek ve günlük yaşamla ilişkilendirmelerini sağlamaktır.
İÇERİK	Resimli Çocuk Kitapları <ul style="list-style-type: none">• Resimli Kitapların Çocukların Gelişimine Etkileri• Resimli Çocuk Kitaplarının Genel Özellikleri• Yaşlara Göre Resimli Çocuk Kitaplarının Özellikleri• Kitap Seçerken Dikkat Edilecek Noktalar• Etkileşimli Kitap Okuma• Öyküler, Şiirler, Tekerlemeler, Parmak Oyunları, Bilmeceler ve Ninnilerin Çocukların Gelişimine Etkileri
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Yapışkan not kâğıtları, demonstrasyon, beyin fırtınası
DEĞERLENDİRME	Çantamdaki Öyküler

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Ne Yapıyorum İzle”

Katılımcılar halka şeklinde ayakta dururlar. Eğitimci tüm katılımcılardan kendisinin yapacağı hareketi ya da çıkaracağı sesi aynı anda tekrarlamalarını ister. Örneğin; eğitimci elini çırpıtığında, katılımcıların da tek bir ses çıkacak şekilde aynı anda ellerini çırpmaları gerekecektir. Eğitimcinin kullanacağı iki ana hareket/ses ve bunlarının her birinin bir de karşıtı vardır. Ana hareket el çırpma iken bunu karşıtı ellerin iki yana açılmasıdır. Ana ses “A” diye bağırma ise bunun karşıtı da “Ssss” sesidir. Eğitimci bir süre hareketleri teker teker gösterir ve deneyerek herkesin aynı anda yapmaya çalışmasını ister. Daha sonra katılımcılara kendi yaptığı hareketin zıttını yapmalarını söyler. Arada mutlaka yanlış sesler ve hareketler oluşacaktır. Bu da oyuna eğlence katacaktır.

Kitaplar bebeklikten başlayarak çocukları renkler, çizgiler, harfler, sözcüklerle tanıştırır ve çocukların ana dillerini öğrenmelerini sağlar. Çocukların oynama, eğlenme, görme, duyma, dokunma yoluyla tanıma ve keşfetme gereksinimlerini karşılar. Duygu ve düşünce dünyalarını besler, yaratıcılık ve hayal dünyalarını geliştirir. Kitapla karşılaşma önce sadece resimlerle olmakta, daha sonra resim-sözcük, resim-cümle, resim-cümleler, resim-öykü, az resim-çok metin ve nihayet resimsiz metinlere doğru bir gelişme süreci izlemektedir. Resimli kitaplar, okul öncesi dönemde dil gelişimini destekler, çocukların kendilerini tanımasına, sosyalleşmelerine yardımcı olur, bilgi ve duygusal doyum verip yalnızlığı azaltır.

Çocukların kitabı sevmeleri için onları bebeklikten itibaren sık sık kitapla karşılaştırmak ve renkli, müzikli kitaplardan başlayarak kitaptan zevk almalarını sağlamak gerekmektedir. Anne baba kitaba değer veriyorsa ve okuma alışkanlığı kazandırmak için çocuklarına model oluyorsa çocuklar da kitap okuma alışkanlığını daha kolay kazanırlar.

Resimli Kitapların Çocukların Gelişimine Etkileri

Resimli çocuk kitaplarının temel amacı çocuğun ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak, gelişimine katkı sağlamak, okuma alışkanlığı kazandırmak, estetik değerler kazandırmak ve eğitime yardımcı olmaktır.

Resimli çocuk kitapları;

- Çocukların hayal güçlerini geliştirir.
- Çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerini destekler, sözcük dağarcığını zenginleştirir, dili etkin ve düzgün bir şekilde kullanmalarını sağlar.
- Çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunur.
- Çocukların gerçek yaşamla bağlantı kurmalarına yardımcı olur.
- Çocukların kendileri ve çevrelerinde olup bitenleri fark etmelerini sağlar.
- Gözlem yeteneklerini geliştirerek keşfetme olanağı sunar.
- Çocukların dil, zihinsel ve sosyal-duygusal gelişimlerine katkıda bulunur.
- Çocukla anne baba arasında iletişim kurulmasına yardımcı olur.
- Çocuklara insanları ve hayvanları tanımayı, sevmeyi öğretir.
- Sevme, anlama, saygılı olma, hediye etme, paylaşma gibi birçok sosyal kavramları öğretir.
- Kişiliklerinin bir parçası olan duyguları, değer yargılarını ve anlayış tarzlarını geliştirir.

ETKİNLİK 1: “... Kitabım”

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Kırmızı, sarı, mavi ve yeşil renkler olmak üzere dört ayrı renk masası oluşturulur. Her masaya rengine uygun karton, renkli materyaller (yün ve kumaş parçaları, kurdeleler, plastik kapaklar, boncuklar, renkli poşetler, şeker jelatinleri vb.) ve yapıştırıcı yerleştirilir. Katılımcılar istedikleri renklerdeki masalara geçerek renk gruplarını oluştururlar. Her grup kendi rengine uygun bir renk kitabı oluşturur ve kitaplarına istedikleri adları verirler (Örneğin; “Kırmızı Kitabım”, “Sarılar Geliyor” vb.). Gruplara kendi renklerine uygun öykü oluşturmaları için belirli bir süre verilir. Her grup kendi kitaplarını diğer gruplara göstererek öykülerini paylaşırlar.

Öyküler paylaşıldıktan sonra katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtları alınır:

- Hangi renk kitabındaki öykü hoşunuza gitti? Neden?
- Oluşturduğumuz kitaplar çocuklarımıza nasıl yararlar sağlar?
- Çocuklarınızla birlikte evde başka nasıl kitaplar oluşturabilirsiniz?

Eğitimciye Not: Katılımcılara evde bebek ve çocukları için yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri kumaş kitap, örgü figürlerle oluşturulmuş kitap, gazete ve dergilerden kesilmiş resimlerden oluşturulmuş kitap örnekleri gösterilebilir.

Resimli Çocuk Kitaplarının Genel Özellikleri

Çocuklar için hazırlanan kitapların resimleme, içerik ve biçimsel olarak belirli özelliklere sahip olması gerekir.

Fiziksel Özellikleri

Boyut: İki yaşa kadar çocukların ellerine verilen kitaplar kolay tutma, sahip olma, benim diyebilme duygusunu tadabilmeleri için küçük boyutta olmalıdır. Büyük boyutta, yetişkinle birlikte bakılan kitapların ise çocuğun rahatça görebileceği, yetişkinin rahatça okuyabileceği ve kucağa sığabilecek kitaplar olması gerekir.

Kapak: Kapak çocuğun kitapla ilk tanışma aracıdır. Bu nedenle çocuğun dikkatini çekebilecek nitelikte olmalı; renkli, resimli, çekici özellikler taşımalıdır.

Kâğıt: Bir yaştan önce kâğıt yerine plastik ya da bez kitaplar, bir yaştan sonra ise çocuğun sayfaları çevirebilme becerisini artırdığı için kartondan yapılmış kitaplar kullanılmalıdır. İki yaştan sonra sayfaların kalınlığı incelmeye başlamalıdır.

Cilt: Resimli çocuk kitabının dayanıklı olması onun sağlam olması ile ilgilidir. Çocuğun elinde kitabın dağılmaması, cildin bozulmaması önemlidir. Çocuklar için en uygun ve sağlam olan ciltleme şekli iplik dikiş olan ciltlemedir.

Sayfa Düzeni: Sayfalar aralıklı satırlardan oluşmalı, sayfa kenarlarında boşluklar bulunmalıdır. Çocuk, metni ve ona ait resmi aynı sayfada görebilmelidir.

Yazım Şekli ve Cümleler: Çocuk kitaplarında yazım şekli oldukça önemlidir. Okul öncesi dönem çocukları için hazırlanan kitaplarda süslemeli harflerden kaçınmak, olabildiğince sade harfler kullanmak gerekmektedir. Resimli çocuk kitaplarında yazılardaki harf büyüklüğü çocuğa uygun olmalıdır. Tek özneli, çocuğun anlayabileceği nitelikte basit cümleler kullanılmalıdır.

Resimler: Öyküdeki ayrıntılar resimde de olmalı, metin resim bütünlüğü sağlanmalıdır. Çocuğun hayal gücünü geliştirebilmeli, yazarın sözle anlattığını görsel olarak net bir biçimde yansıtabilmelidir. Konulardaki hareket ve duyguyu verebilmelidir.

İçerik Özellikleri

Resimli çocuk kitaplarında karakterler; çocuk, yetişkin, gerçek ya da kişilik verilmiş hayvan, makine ya da eşyalar olabilir. Öyküdeki yeni sözcükler, çocuğun yaş ve kavram düzeyine uygun olmalıdır. Ses tekrarları içeren sözcükler bulunmalıdır. Öykü aniden kesilmemeli, olumlu ve belirli bir sonla bitmelidir. Çocuğa seçilen kitapların içerik yönünden somut olması önemlidir. Çocukları korkutacak (öcü, canavar gibi) ifadelerin kullanılmaması, hayal dünyalarını olumsuz etkileyecek anlatımlara yer verilmemesi gerekir.

ETKİNLİK 2: “Bana kitap okur musun?”

Katılımcıların her birine bir resimli öykü kitabı verilir. Katılımcılardan eğitim ortamında dolaşmalarını zil sesini duyduklarında kendilerine bir eş seçerek “Bana kitap okur musun?” teklifinde bulunmaları istenir. Kim önce teklif ederse karşısındaki teklifi kabul etmek zorundadır. Eşler karşılıklı sınıfın bir köşesine oturarak öykü kitabını okurlar.

Öykü kitapları okunduktan sonra katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtları alınır;

- Öykü hoşunuza gitti mi? Neden?
- Öykü okunurken neler dikkatinizi çekti?
- Çocuklarınıza öykü kitaplarını okurken nelere yaparsınız? Kitap okurken nelere dikkat edileceği tartışılır.

Yaşlara Göre Resimli Çocuk Kitaplarının Özellikleri

Gelişimsel olarak yaş ilerledikçe çocuk kitaplarındaki metin ve resimleme oranlaması değişir. Yaş büyüdükçe kitaplarda daha az resim daha çok yazı olur.

Çocukların oturmaya başlaması ile birlikte onların duyu gelişimlerini destekleyecek dokunsal, işitsel ya da banyo kitapları alınarak kitapla tanışmaları sağlanmalıdır.

Bir-iki yaşlarındaki çocukların ilgi alanı yakın çevresidir. Bu yaşlarda çocuklar yakın çevresindeki nesne, olay ve durumları tanımak, algılamak, adlandırmak isterler. Bu nedenle, bu yaşlar için hazırlanacak olan kitaplar çocukların yakın çevresindeki insanları, hayvanları ve eşyaları tanıtan ayrıntılardan arındırılmış tek bir resimden ve resme ait tek sözcükten oluşmalı, dayanıklı olmalıdır.

Gelişimsel olarak iki-üç yaşlar arasında ise öğrenme alanı daha genişlemiştir. Bu yaşlardaki çocuklar için tek olaylı, neşeli ve gerçekçi öykülerden oluşan kısa metinler ve bu metinlerin fazla ayrıntılı olmayan resimlemelerle anlatımları ön plana çıkmaya başlar.

Çocuğumuz için kitap seçerken nelere dikkat etmeliyiz?

- Çocuğa sunulan kitap öncelikle çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır.
- Bu dönemde çocuklar henüz okuma bilmediklerinden kitapla iletişimde görsellik ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle çocukların ilk kitapları her sayfada tek resim olan ve tek bir sözcük ya da cümle içeren, tamamen resim ağırlıklı olan kitaplar olmalıdır.
- Kitaptaki resimler gereksiz ayrıntılara yer vermeyen, sade ve basit resimler olmalıdır.
- Kitaptaki resim ve metin arasında bütünlük olmalıdır. Metinde ne varsa resim de onu anlatmalıdır.
- Küçük yaşlarda bez ve kalın karton kitaplar tercih edilmelidir.
- Kitap sayfaları çocuk tarafından rahatlıkla çevrilebilecek özellikte olmalıdır.
- Kitap boyutu farklılık gösterebilir. Çocuğun kucığına kolayca sığmayacak kadar büyük ya da resimlerini iyi göremeyeceği kadar da küçük olmamalıdır.
- Kitaptaki metnin yazımında kullanılan harfler büyük olmalıdır.
- Çocuklar doğa olayları, hayvanlar ve taşıt araçları temalı kitapları zevkle dinlerler.

ETKİNLİK 3: “Birlikte Bulalım”

Katılımcılara yapışkan not kâğıtları dağıtılır. Her katılımcıdan kâğıtlarına “çocuklara kitap seçerken dikkat edilecek bir noktayı yazması” istenir. Katılımcılara düşünmeleri ve fikirlerini not kâğıtlarına yazmaları için süre verilir. Daha sonra duvara üzerinde “Çocuğumuz için kitap seçerken nelere dikkat etmeliyiz?” yazılı bir karton asılır. Katılımcılar sırayla kâğıtlarına yazdıklarını okuyarak kâğıtlarını kartona yapıştırırlar.

Etkileşimli kitap okuma

- Okuma zamanında çocuğunuzu kucığınıza alın.
- Yaş grubuna uygun seçtiğiniz kitabı, çocuğun resimlerini görebileceği şekilde tutun.
- Çocuğun ilgisini çekecek ses tonu ile kitabın resimlerini çocuğa gösterin.
- Resimlerle ilgili çocukla konuşun.
- Bir yaştan sonra kitap okurken çocuğunuzla yan yana oturabilir veya onu kucığınıza alabilirsiniz. Bu şekilde çocuğun resimleri görerek incelemesini sağlamış olursunuz.
- Çocuğunuz ile kitaptaki resimlerin renkleri, sayıları hakkında konuşabilir ve ona sorular sorabilirsiniz.
- Yatmadan önceki 15 dakikalık zamanı iki-üç yaş grubu çocuklarınız için kitap okuma zamanı olarak belirleyebilirsiniz. Gün içerisinde de çocuğunuz istediği sürece kitap okuyabilirsiniz.
- Çocuğunuzun ilgi alanlarına göre kitap seçin. Bunun için denemeler yapabilirsiniz.
- Çocuğunuz kitap okurken oturmuyorsa önce kısa sürelerle sadece resimlere bakın ve kitap bittiğinde sözel olarak ödüllendirin. Örneğin; “Aferin, okuduk” deyin.

ETKİNLİK 4: “Örnek Öykü Okuma”

Eğitimci katılımcılarla birlikte bir resimli bir öykü kitabını seçer. Katılımcılardan gönüllü biri çocuk olur. Diğer katılımcılar eğitmeni ve çocuğu görebilecekleri şekilde oturur. Eğitmeni “Etkileşimli Kitap Okuma” tekniklerine uygun bir şekilde resimli öykü kitabını çocuğa okur.

Çalışmanın sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtları alınır:

- *Çocuğuma kitap okurken neler yaptım?*
- *Çocuğuma hangi soruları sordum?*
- *Siz çocuğunuza kitap okurken nelere dikkat ediyorsunuz?*

Resimli çocuk kitaplarının dışında ninniler, parmak oyunları, tekerlemeler, şiirler, şarkılar ve bilmeceler çocukların dinleme ve dil becerilerinin gelişimine yardımcı olmaktadır. Erken dönemde geliştirilen dinleme becerisi, okuma ve yazma becerilerinin de temelini oluşturmaktadır.

Öyküler, şiirler, tekerlemeler, parmak oyunları, bilmeceler ve ninniler çocuklarımızın gelişimini nasıl etkiler?

- Çocukların düzgün konuşmalarına, duygu ve düşüncelerini farklı şekillerde ifade etmelerine yardım eder.
- Çocukların sözcük dağarcığını zenginleştirerek sesleri ve sözcükleri doğru telaffuz etmelerini destekler.
- Türkçeyi düzgün kullanmayı öğrenmelerini sağlar.
- Sesinin tonunu ve hızını ayarlamayı öğrenirler.
- Aynı sesle başlayan sözcükler, kafiyeli sözcükler üretmelerine yardımcı olur.

- Çocukların çevrelerindeki canlı ve cansız varlıklara ait sesleri algılamalarını ve ayırt etmelerini sağlar.
- Çocukların algı ve dikkat becerilerini geliştirir.
- Çocuklar öykü dinlerken ya da anlatırken sosyal yönden gelişirler. Örneğin; birlikte oturma, dinleme, arkadaşlarına saygı, fikir alışverişinde bulunma vb. alışkanlıklar kazanırlar.
- Öykülerden öğrendikleri ile çevreyi tanıma ve ilgi duyma kolaylaşır.
- Duygu ve düşüncelerini anlatma duygusal yönden rahatlamalarını sağlar.
- Yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini destekler.
- Sanata ve edebiyata ilgisini artırır ve yeteneklerinin ortaya çıkmasını sağlar.
- Çocukların kavramsal gelişimlerini destekler.
- Çocukların dinleme becerilerinin gelişimini destekler.

ETKİNLİK 5: “Birlikte Hatırlayalım”

Katılımcılar dört gruba ayrılır. Birbirlerinden mümkün olduğunca uzaklaşıp odanın farklı köşelerine gitmeleri sağlanır. Katılımcılardan birkaç dakika içinde olabildiği kadar çok çocuk şarkısı, ninni, parmak oyunu ve tekerleme hatırlamaları istenir. Ancak diğer grupların duymaması için sessizce çalışılması gerektiği hatırlatılır. Her gruptan sırayla, bir şarkı veya tekerleme söylemesi istenir. Bir grup diğerinin söylediğinden farklı bir şarkı veya tekerleme söylemelidir. Aynı şarkı, tekerleme ve ninni söyleyen grup çalışmadan çıkacaktır. En fazla devam ettirebilen grup birinci olacaktır.

Çalışmanın sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur ve yanıtları alınır;

- Söylediğiniz tekerleme, ninni ve şarkıları size kim, ne zaman öğretti?
- Bunları nasıl öğrendiniz?
- Bunları çocuklarımıza söylediğinizde neler yaptılar?
- Tekerleme, ninni veya şarkıların çocuklara ne gibi yararları olabilir?

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Çantamdaki Öyküler”

Eğitimci katılımcılara “Çantamdaki Öyküler” uygulaması yapmak istediğini açıklar.

Eğitimci daha önce katılımcılardan çocukları için seçtikleri bir öykü kitabını getirmelerini ister. Birlikte katılımcıların getirdikleri kitaplar incelenir ve etkileşimli okuma yapmak için bu öyküde gerekli olabilecek oyun araçlarının neler olabileceği sorulur (kukla, maket ev vb.). Daha sonra masalara keçe, polar, temizlik bezi ve çeşitli artık materyaller konur. Katılımcılardan öykülerine yardımcı olabilecek bir araç yapmaları istenir.

Eğitimciye Not: Belirli aralıklarla “Çantamdaki Öyküler” ile ilgili çalışmalar ve paylaşım toplantıları düzenlenmeli çocuklar ve aileler üzerindeki etkileri konuşulmalıdır.

8. OTURUM

DUYU EĞİTİMİ

- Her oturuma başlarken önce ısınma etkinliği uygulanır.
- Ardından oturumun amacı ve içeriği açıklanır.
- Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikleri uygulanır.
- Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

KONUNUN ADI	DUYU EĞİTİMİ
AMAÇ	Katılımcıları erken dönemden itibaren duyuların önemi ve duyu eğitimi konularında bilgilendirmek ve günlük yaşamla ilişkilendirmelerini sağlamaktır.
ANA VE ALT BAŞLIKLAR	Duyu Eğitimi <ul style="list-style-type: none">• Duyuların Önemi• Duyuların Gelişimi• Ev Ortamında Duyu Eğitimi• Duyu Eğitiminin Çocuğun Gelişimine Katkıları• Anne Babalara Duyuların Uyarılmasına Yönelik Öneriler.
KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER	Halka oluşturma, beyin fırtınası, büyük boy kâğıtlar
DEĞERLENDİRME	Birlikte Bulalım

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Birbirimizi Tanıyalım”

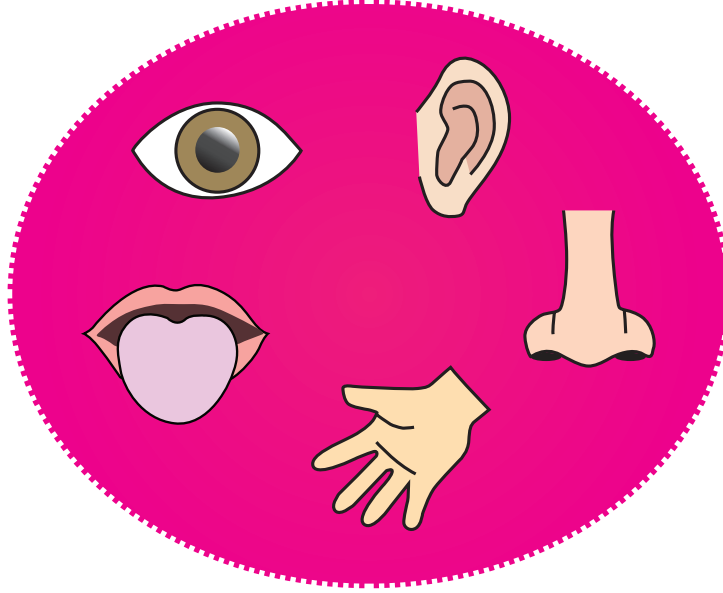
Eğitimci katılımcılara bir rulo tuvalet kâğıdını verir. Rulodan istedikleri sayıda parçayı koparıp almalarını ister. Herkes kâğıtlarını aldıktan sonra eğitimci sırayla her katılımcıdan koparttığı kâğıt parçalarının sayısı kadar kendi hakkında bir şeyler söylemesini ister. Her katılımcının kendi hakkında en az bir şeyi diğer katılımcılarla paylaşmasıyla katılımcıların birbirlerini daha iyi tanımaları ve daha yakın ilişkiler kurmaları sağlanır.

Etkinliğin sonunda katılımcılara “Çevremizi tanımak ve farklılıkları ayırt etmek için hangi duyularımızı kullanırız?” sorusu sorulur ve yanıtları dinlenir.

Duyuların Önemi

Yaşamın ilk yıllarında doğuştan var olan hareketler zamanla yerini amaçlı hareketlere bırakır. Bebek yaptığı davranışların sonuçlarını görüp haz aldıkça keşfetmek için daha çok güdülenir, deneme yanılma deneyimlerini artırmak için çabalar. Bebekler doğal tepkilerden amaçlı hareketlere geçişinde duyu organlarını kullanırlar. Her duyu organı, hem kendi görevlerini yerine getirir ve geliştirir hem de diğer duyu organları ile iş birliği içinde çalışır. Örneğin; bebek önce duyduğu sese sadece vücut olarak tepki verirken, daha sonra o sesin geldiği yöne doğru döner, bakar ve o sese ulaşmak üzere uzanır. Yine başlangıçta, bütün uyarıcılara tepki verirken daha sonra uyarıcının özelliğine özgü tepkiler vermeyi öğrenir. Örneğin; bebek önce gördüğü tüm yüzlere gülerken, zamanla sadece tanıdık yüzlere gülmeye başlar. Normal bir gelişme sürecinde duyu organları görevlerini yerine getirebilmek için basitten karmaşığa doğru bir olgunlaşma gösterir.

Öğrenme duyu organları yoluyla gerçekleşmekte, yeni doğan bebekler çevreyi tanımak için duyularını kullanmaktadırlar. Bu nedenle yaşamın ilk yıllarından itibaren duyuların uyarılması gerekmektedir. Bu noktada ailelere düşen en önemli görev, bebeklerinin duyuları yoluyla çevreyi tanımalarına, farklılıkları ayırt etmelerine, benzerlikleri bulmalarına ve nesnelere arasındaki ilişkileri anlamalarına destek olmaktır.

ETKİNLİK 1: “Tahmin Et”

Bir poşete bir çeşit nesne (kırılmış ceviz, meyve, oyuncak vb.) konur ve poşetin ağzı kapatılır. Grup içerisinde poşet elden ele dolaştırılarak içerisinde ne olduğunu tahmin etmeleri istenir.

Çalışmanın sonunda katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur:

- Poşette ne olduğunu tahmin etmek için ne yaptınız?
- Dokunarak ne olduğunu tahmin eden var mı?
- Koklayarak ne olduğunu tahmin eden var mı?
- Sesinden ne olduğunu tahmin eden var mı?
- Poşetin görüntüsünden ne olduğunu tahmin eden var mı?
- Çocuğunuzla buna benzer hangi oyunları oynuyorsunuz?

Duyuların Gelişimi

Görme

Bebeklerin doğduklarında en zayıf duyusu, görme duyusudur. Yetişkinler kadar net görme ancak dört-beş yaşlarında gerçekleşir. Görme keskinliğinin iyi olmamasına rağmen bebekler, gözleriyle yavaş hareket eden bir nesneyi izleyebilirler. Doğumdan sonraki ilk aylarda görme alanı içinde, 45-90 derecelik açıda, 15-25 cm uzaklıktaki parlak cisimleri fark ederler. İki haftalıktan itibaren ise dikkatlerini çeken hareketli nesnelere kısa süreli takip etmeye başlarlar. Bu dönemde bebekler ilk olarak anne yüzünü izlerler. Gördükleri nesnelere 180 derece izlemeleri ancak iki aydan itibaren başlar. Yaklaşık üç aylıkken renkleri ayırt edebilir ve birbirine zıt renkler içeren karmaşık ve hareketli şekiller ile insan yüzüne bakmayı tercih ederler. Görme duyusunun gelişmesi dört aylıktan sonra başlar ve gördükleri eşyayı uzanıp almak isterler. Yeni doğan döneminde görme duyusunun desteklenmesi için yetiştirilen, bebeği onun yüzünü görebilmesi için kendine yakın tutmalı, ona parlak canlı renkte nesnelere göstermelidir.

Özellikle zıt renkli, hareketli ve sesli mobiller yatağının üzerine asılmalı ve dikkati çekilmeye çalışılmalıdır.

İşitme

İşitme duyusu bebeğin yeni kavramları öğrenmesi ve konuşabilmesi için gereklidir. Bebeklerde işitme duyusu anne karnından itibaren gelişmiştir. Bebekler anne karnındayken sesleri işitebildikleri için bazı seslerle sakinleşip bazı seslerle daha canlı ve hareketli bir duruma geçebilir, tepkiler verebilirler. Bebekler doğumdan sonra ani ve kuvvetli seslere irkilme ile tepki gösterirler. İkinci ayda başlarını sesin geldiği yöne çevirebilirler. Sesin geldiği kaynağa tamamen yönelmeleri ve tanıdık seslere keyifle cevap vermeleri altıncı ayda gözlemlenir. Ancak erken doğan bebeklerle, doğum sonrası tıbbi bakım gerektiren bebeklerde bu süreç farklılık gösterebileceği için özel olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Doğum öncesi dönemden itibaren bebeklerle konuşmak, onlara müzik dinletmek ve doğum sonrası sesli oyuncaklarla oynamalarını sağlamak onların işitme duyusunun desteklenmesi açısından çok önemlidir. Böylelikle bebeklerin konuşmayı öğrenmesi de desteklenmiş olacaktır.

Dokunma

Dokunma duyusu anne karnında uyarılmaya başlar. Annenin hamilelik esnasında göbeğini okşaması ilk dokunma uyarılarıdır. Yumuşak ve özenli dokunmalar bebekler için çok önemlidir. Bu, bebeklere sevidiklerini ve önemli olduklarını hissettirir. Doğum sonrasında bebeklerin yanaklarına yumuşakça dokunulduğunda başlarını dokunulan yöne doğru çevirirler. Doğal olarak yapılan bu hareket dokunmaya karşı bebeklerin ne kadar duyarlı olduklarını göstermektedir. Aynı şekilde bebeklerin yüzleri sırtüstü yatarken bir örtü ile örtüldüğünde, başlarını ve kollarını kullanarak örtüyü kaldırmaya çalışırlar. Bu içgüdüsel ve otomatik bir tepkidir.

Bebekler doğdukları andan itibaren dokunmalara karşı hassastırlar; acı ve ağrı hissedebilirler. Annelerin el teması bebekleri rahat hissettirirken ıslak bezden gelen duyarlar onları rahatsız eder. Yeni doğan döneminde duygusal doyum için dokunma duyusu çok önemlidir. Dokunma duyusu anne ve bebek arasındaki ilişkinin gelişimi kadar beyin gelişimi için de çok önemlidir.

Dokunma duygusunu desteklemek amacıyla sert, yumuşak, kaygan ve pütürlü gibi farklı doku yüzeylerine sahip oyuncak ve materyallerle bebeklerin gelişimi desteklenmelidir.

Tat Alma Duyusu

Bebekler tatlı, tuzlu, acı veya ekşi gibi farklı tatları ayırt edebilirler. Tatlı besinleri, acı ve ekşi besinlere göre daha çok tercih ederler. Bebeklerin değişik tatlarla karşılaştıklarında tepki gösterdikleri bilinmektedir. Bu özellik yetişkin tarafından ek gıdalara geçme sırasında dikkate alınmalıdır.

Tatları karıştırmadan her defasında tek bir besin maddesi kullanarak ek besinlere geçiş yapılmalıdır.

Koku Alma

Bebeklerin doğduklarında koku alma duyuları da gelişmiştir. Meme emen bir haftalık bebeklerin biberonla beslenen bebeklere göre anne kokusuna daha duyarlı oldukları ve annelerinin kokularını ve kendi annelerinin sütlerinin kokularını diğerlerinden ayırt edebildikleri bilinmektedir. Yetişkinler gibi hoş ve hoş olmayan kokuları ayırt edebilirler.

Bebekler hoşlandıkları kokulara gülümseyerek hoşlanmadıkları kokulara da yüzlerini çevirerek tepki verebilirler.

ETKİNLİK 2: “Gazeteye Yerleşelim”

Katılımcılar beşer ya da altışar kişilik gruplara ayrılır. Eğitimci her bir grubun önüne iki kat gazete parçası koyar. Gruplar müzik eşliğinde gazete çevresinde dans ederler. Müzik durunca hızla gazetenin üzerine yerleşirler. Burada dikkat edilecek nokta kimsenin gazetenin dışında kalmamasıdır. Bunun için grup üyeleri birbirine sarılarak alan dışında kimsenin kalmamasına çalışacaktır. Gazetenin dışında kalanlar oyundan çıkarlar. Müzik her başlatıldığında gazete ikiye katlanarak alan küçültülür. En son gazetenin üzerinde bir kişi kalana kadar çalışmaya devam edilir.

Çalışmanın sonunda katılımcılara; “Alan dışında kalmamak için neler yaptınız? Birlikte hareket ettiğinizde neler oldu? Gruptaki arkadaşlarımız alan dışında kaldığında neler hissettiniz?” soruları sorulur ve yanıtlar dinlenir.

Eğitimciye Not: Çocuğunun yaşı uygun olan katılımcılara aşağıdaki öneriyi verebilirsiniz: “Çocuğunuz yürüyebiliyor ise bir minder yardımıyla mindere ulaşma, üzerinde durma gibi alan belirlemeye yönelik “minder kapmaca” oyunu oynayabilirsiniz”.

Ev Ortamında Duyu Eğitimi

Sağlıklı her çocuk, duyuşsal bir kapasite ile dünyaya gelir. Büyüme ve gelişme sürecinde olgunlaşan ve deneyimlerle öğrenen çocuk, bu kapasitesini ulaşacağı en üst düzeye getirebilir. Çocukların, her yönden gelişimlerini destekleyerek kendi bilgi dağarcıklarını oluşturmalarını sağlayacak çeşitli uygulamaların yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu uygulamalar arasında duyu eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. **Duyu eğitimi**, çocuk doğduğu andan itibaren başlayan bir eğitimidir. Duyu eğitimi, çocuklarda beş duyunun etkin biçimde kullanımını sağlayarak beyin yapılarının daha hızlı gelişmesine neden olur ve kavram gelişiminin temelini oluşturur.

Çocuk öğrenmeye başladığı an, duyuşlar kullanılmaya başlanmıştır. Erken çocukluk döneminde çocuğun öğrenmesi için uyarıların somut olması gerekmektedir. Bu dönemde duyuşların uyarılmasına yönelik etkinliklere yer verilmesi, çocukların nesnelere birbirini oynamalarına ve incelemelerine olanak tanıdığı için çocukların uyarıların daha somut biçimde algılamalarını sağlar. Somut uyarıların kullanarak duyuşlara ağırlık veren etkinliklerin gerçekleştirilmesi ve ortam düzenlemelerinin yapılması gerekir. Çocuklar ev ortamında duyuşlarını kullanmaya yönelik birçok fırsatla karşılaşır. Çocukların karşılaştıkları bu kadar yoğun duyuşsal fırsatların onlar için öğrenmeye ve gelişmeye yönelik deneyimlere dönüştürülmesi önemlidir. Çocuğun içinde bulunduğu her ortam ve her nesne duyuş eğitiminde kullanılabilir.

ETKİNLİK 3: “Heykel Ol”

Katılımcılar çiftler hâlinde yüzleri birbirlerine dönük olarak iç içe iki halka oluşturacak biçimde ayakta dururlar. İç halkadaki katılımcılardan görme, dokunma, işitme, koku alma ve tat alma duyularından birini seçerek seçtikleri duyular ile ilgili durumlar düşünmeleri istenir.

- Büyüteçle bakma, dürbünle etrafa bakma, kitap okuma vb.
- Kediye okşama, bebeğin saçlarını okşama, masaj yapma vb.
- Müzik dinleme, etraftaki sesleri dinleme, çingirak sallama vb.
- Çiçek koklama, güzel bir yemek koklama, derin derin burundan nefes alma vb.
- Dondurma yeme, pasta yeme, meyve suyu içme vb.

Katılımcılara durumları düşünmeleri için süre verilir. Daha sonra iç halkadaki katılımcılar yüz ifadesi, beden pozisyonu ve hareketlerinin duygusal tonuna odaklanarak etkinliği hissettikleri biçimde taklit ederler. Taklitler sırasında iç halkadaki katılımcılar aynı zamanda halka içinde dönerek hareket ederler. Eğitimci katılımcılara “heykel olun” yönergesini verdiğinde iç halkadaki katılımcılar heykel olurlar. Dış halkadaki katılımcılar iç halkadan önünde duran katılımcının hareketleriyle neyi anlattığını tahmin etmeye çalışırlar. Daha sonra halkalar rollerini değiştirirler.

Çalışmanın sonunda katılımcılara “Hangi duyularla hangi durumları anlatmaya çalıştınız? Hangi durumları tahmin etmekte zorlandınız?” soruları sorularak uygulamalar üzerinde tartışılır.

Duyu Eğitiminin Çocuğun Gelişimine Katkıları

Duyu eğitimi çocukların;

- Kendi bedenlerinin farkına varmalarını,
- Kendilerini diğer bireylerden, canlılardan ve nesnelere ayıran özelliklerinin farkına varmalarını,
- Duyu organlarına ait fonksiyonlarının farkına varmalarını ve ayırt etmelerini,
- Duyu organlarını bir amaca ulaşmak için bilinçli olarak kullanabilme yeteneklerini geliştirmelerini,
- Olayları, nesnelere, ilişkileri, durumları, konumları tüm yönleri ile tanıma, inceleme ve değerlendirebilme becerilerinin gelişimini,
- Çevrelerini fark edip keşfetmelerini,
- Çocukların, çevredeki benzerlik ve farklılıkları algılamalarını,
- Çocukların hayal dünyalarını genişleterek farklı deneyimler kazanmalarını,
- Kendilerini tehlikeli durumlardan korumalarını,
- Duyulara yönelik yeni sözcük ve kavramlar öğrenmelerini sağlar.

ETKİNLİK 4: “Duyularımızı Geliştirelim”

Katılımcılar beş gruba ayrılır. Her gruba ayrı bir duyu verilir. Bebeğin duyularını geliştirmek için her gruptan duyusuna göre etkinlik listesi oluşturmaları ve bu etkinliklerde kullanılmak üzere araç-gereç düşüncmeleri istenir. Çalışma sonunda listeleri büyük grup ile paylaşmaları sağlanır.

Dokunma Duyusu: Bu duyunun gelişimine yönelik dokunma sepeti (sünger, fırça, pamuk, kaşık, top vb.), dokunma mobili (sert, yumuşak, girintili-çıkıntılı vb. top), dokunma yastıkları (peluş, yünlü, pamuklu), bebeğin yatabileceği büyüklükte farklı kumaşlardan (peluş, yünlü, pamuklu vb.) hazırlanmış dokunma battaniyeleri kullanılabilir.

İşitme Duyusu: Çeşitli şarkılar, tekerlemeler söylenebilir, yumuşak ya da hızlı/ yavaş ritimlerde farklı müzikler dinletilebilir, ses çıkaran oyuncaklarla (sesli bileklikler, sesli toplar, sesli yastıklar, sesli mobiller) oyunlar oynanarak işitsel dikkat, algı, bellek, ayırt etmeye yönelik etkinlikler gerçekleştirilebilir.

Koku Alma Duyusu: Çeşitli baharatlar, aromalar veya kokulu materyaller koklatma, farklı ortamlardaki ya da yiyeceklerdeki çeşitli iyi ya da hoş olmayan kokuları fark etme, ayırt etme gibi çalışmalar yapılabilir.

Tat Alma Duyusu: Bebeklere altı aydan sonra tatlı, tuzlu, ekşi gibi bazı belirgin tatlar tattırılabilir.

Görme Duyusu: Parlak ve/veya zıt renklerde, farklı desenleri olan materyaller verilebilir.

ANNE BABALARA DUYULARIN UYARILMASINA YÖNELİK ÖNERİLER

Çocukların beş duyularını uyarabilecek etkinlik ve oyunlarla gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Anne baba olarak her bir etkinliği bazen bir bazen de iki ya da üç duyuya hitap edebilecek nitelikte gerçekleştirebilirsiniz. Çocuklara yönelik duyu eğitiminde odaklanma (dikkat), algılama, eşleştirme, ayırt etme ve bellekte tutma gibi öğrenme süreçleri de ele alınmalıdır. Duyulara yönelik çalışmaları, oyun sırasında ya da beslenme sırasında, uykuya geçişte, banyo sırasında, gezilerde gerçekleştirebilirsiniz.

Görme duyusunu uyarmak amacıyla;

Ev ortamında bulunabilecek yün, kurdele, tuvalet kâğıdı rulosu, şampuan şişesi, mandal gibi çeşitli nesnelere bebek ve çocukların görsel algı, görsel dikkat, görsel bellek, görsel ayırt etme gibi etkinlikler gerçekleştirebilirsiniz. Örnek olarak bebekler için tuvalet kâğıdı rulolarından ya da renkli yün ya da kurdelelerden oluşturulmuş ponponlardan mobiller hazırlayabilirsiniz. Sağlam bir ipin üzerine üzeri yünlerle sarılmış ya da üzerlerine gazete ya da dergilerden kesilmiş parlak ve/veya zıt renklerde, farklı desenleri olan resimler yapıştırılmış rulolar geçirebilir ya da bir kasnağa uzunlu kısıklı iplere tutturulmuş ponponlar bağlayarak bebeklerin yataklarına, görme alanları içine asabilirsiniz.

Yürümeye başlamış bir çocuğun boy seviyesine asılabilecek renkli görsel özellikteki nesnelere çocuğun görme duyusunu uyarıcı niteliktedir. Örnek olarak poşet dosyalar içine yerleştirilmiş çeşitli resim ya da fotoğrafları bir duvara yan yana asabilirsiniz. Bu nesnelere, haftada bir ya da on günde bir gibi belirli aralıklarla değiştirmeye özen göstermelisiniz.

Bebeğinizin tutabileceği büyüklüklerde farklı kavanoz kapaklarının içine aile bireylerinin ya da magazin dergilerindeki farklı kişilerin yüzlerini yapıştırarak onları oynamasını sağlayabilirsiniz. Böylece bebeğiniz hem farklı yüzleri ayırt etmeyi hem de farklı yüz ifadelerini ayırt etmeyi öğrenebilir.

Çocukların görsel dikkat ve belleklerini desteklemek amacıyla da iki buçuk- üç yaşlarından itibaren kibrit kutuları ya da pet şişe kapaklarını kullanarak bunların üzerine çift olarak hazırladığınız elma, muz, pırasa, soğan, kare, daire, üçgen vb. resim, şekil ya da desenler yapıştırabilirsiniz. Çocuğunuzla birlikte kapak ya da kutuları ters çevirip eşini bulma oyunu oynayabilirsiniz.

İşitme duyusuna yönelik olarak;

Bebeğiniz ya da çocuğunuza çeşitli ninniler, şarkılar, tekerlemeler söyleyebilirsiniz, yumuşak ya da hızlı/yavaş ritimlerde farklı müzikler dinletebilir, ses çıkaran oyuncaklarla oyunlar oynayarak işitsel dikkat, algı, bellek ve ayırt etmeye yönelik oyunlar gerçekleştirebilirsiniz.

Örnek olarak bebeğinizin ses dinleme ya da sese dikkat etmesini sağlamak amacıyla bir şapka lastiği üzerine top şeklinde zil, tahta boncuk gibi nesnelere dikebilir ve bu sesli bileklikleri bebeğinizin el ve ayak bileklerine bağlayabilirsiniz. Bebeğiniz el ve ayaklarını hareket ettirdikçe ses duyacak, zamanla ses duymak için el ve ayaklarını amaçlı biçimde hareket ettirecektir. Bu şekilde hazırlanmış sesli bileklikler bebeklerin el ve ayaklarını fark etmelerine de yardımcı olacaktır.

Evde bulabileceğiniz çalar saat, kurulunca ses çıkaran oyuncak, müzik kutusu gibi ses çıkaran bir nesneyi bir örtünün altına saklayabilir ve çocuğunuzun sesin geldiği yere dikkat etmesini sağlayıp bulma oyunu oynayabilirsiniz.

Saklama kapları ya da pet şişeler içine kuru bakliyatlar, makarna, fındık, çekirdek vb. gibi malzemeler koyarak ses çıkaran marakaslar hazırlayabilir, bebek ya da çocuğunuzun metal ya da tahta kaşıklar, tencere kapakları, saklama kapları ile ses çıkararak oyunlar oynamalarını sağlayabilirsiniz. Örnek olarak kâğıt havlu rulolarının içine ceviz, taş, zil, şeker, madeni para gibi çeşitli nesnelere koyarak iki ucunu da kapatın. Ruloların üzerini içindeki nesnelere dökülmeyeceği şekilde çeşitli kumaşlarla kaplayın. Hazırlanan sesli kâğıt havlu rulolarını sallayarak çıkan sesi çocuğunuza dinletin. Sonra çocuğunuzla birlikte ruloları yerde yuvarlayarak oyunlar oynayarak çocuğunuzun çıkan sese dikkat etmesini sağlayın. Çocuğunuzun yaşı büyüdükçe ses çıkaran ruloları birlikte de hazırlayabilirsiniz.

Bebek ya da çocuğunuzla bu tarzda oyunlar oynarken güvenli bir ortam sağlamanız önemlidir. Çocuğunuzun yutarak boğulmasına neden olabilecek küçük parçalara sahip nesnelere ile boynuna dolabilecek ip gibi malzemeleri kullanırken dikkatli olmalı, onu bu tipteki nesnelere yalnız bırakmamaya özen göstermelisiniz.

Dokunma duyusunu uyarmak amacıyla;

Bebek ya da çocuğunuza farklı dokunsal özelliklere (yumuşak, sert, kaygan, pürüzlü, tüylü, sıcak, soğuk vb.) sahip nesnelere ve/veya su, parmak boyası gibi sıvılarla oyunlar oynama fırsatı sunabilir banyoda, beslenme ya da uykuya geçiş sırasında bu nesnelere etkileşime geçmesini sağlayabilirsiniz.

Örnek olarak dokulu parmak boyası hazırlamak için bir çay bardağı suya iki tatlı kaşığı nişasta ve istediğiniz renkte gıda boyası ekleyip kaynatabilirsiniz. Soğuduktan sonra içine pirinç, mercimek, kum, mısır taneleri vb. katıp bebek ya da çocuğunuzla gazete kâğıtları üzerinde boyama ve karalamalar yapabilirsiniz.

Bir torbanın içine çocuğunuzun çeşitli oyuncaklarını atıp gözü kapalı olarak torbanın içindeki bir oyuncakı dokunarak bulmasını isteyebilirsiniz.

Ayrıca evde bulunan farklı dokudaki nesnelere bir dokunma sepeti hazırlayabilirsiniz. Bu sepetin içine yumuşak kıllı fırçalar, tahta, metal ve plastik kaşıklar, süngerler, pamuk parçaları, ambalaj kâğıtları, ponponlar, makaralar, kutular vb. koyabilir, bebeğiniz ya da çocuğunuz bunlara dokunduğunda yumuşak, sert, kaygan, pürüzlü, soğuk, ılık vb. özelliklerini ifade ederek dokularını tanımlayabilirsiniz. Dokunma sepetindeki nesnelere, bebeğiniz hepsine dokunup tanıdıktan sonra yenileri ile değiştirmelisiniz.

Dokunma duyusunda bebek ya da çocukları sadece ellerini kullanarak dokunma konusunda sınırlandırmamanız gerekmektedir. Çocuğunuzun ayak, diz, dirsek, sırt vb. gövdesinin çeşitli kısımlarını dokunma amacıyla kullanabilmesi için de fırsatlar verilmelidir. Örnek olarak poşet, kâğıt, baloncuklu naylon, zımpara kâğıdı, kadife, saten, etamin, yünlü kumaş gibi evde bulabileceğinizi çeşitli dokulardaki nesnelere bir yolluk hazırlayabilir ve çocuğunuzun yalın ayak bu yolluk üzerinde yürümesini sağlayabilirsiniz.

Evde bulunan farklı dokudaki kumaşlarla (kadife, saten, basma, yünlü, peluş, halı kaydırmaz, poşet vb.) bir dokunma minderi ya da dokunma battaniyesi hazırlayabilirsiniz. Bebeğinizin bu battaniye üzerinde emeklemesine destek olarak farklı dokuları hissetmesini sağlayabilirsiniz.

Banyo sırasında farklı dokudaki lif, sünger ya da bezlerle çocuğunuzu yıkayabilir, vücuduna masaj yapabilirsiniz. Pamuk, yumuşak bir fırça, ponpon gibi nesnelere bebeğinizin yanak, ense, sırt, göbek, ayak tabanı gibi çeşitli kısımlarına dokunarak uyaran verebilirsiniz.

Koklama duyasuna yönelik olarak;

Çeşitli baharatlar, aromalar veya kokulu malzemeler koklatma, çevredeki, farklı ortamlardaki ya da yiyeceklerdeki çeşitli iyi ya da hoş olmayan kokuları fark etme, ayırt etme vb. oyunlar oynayabilirsiniz.

Banyoda farklı kokuda sabunlar kullanabilir, banyo sonrasında farklı kokudaki losyon ve kremlerle çocuğunuza masaj yapabilirsiniz. Kokular hakkında konuşarak fark etmesini sağlayabilirsiniz.

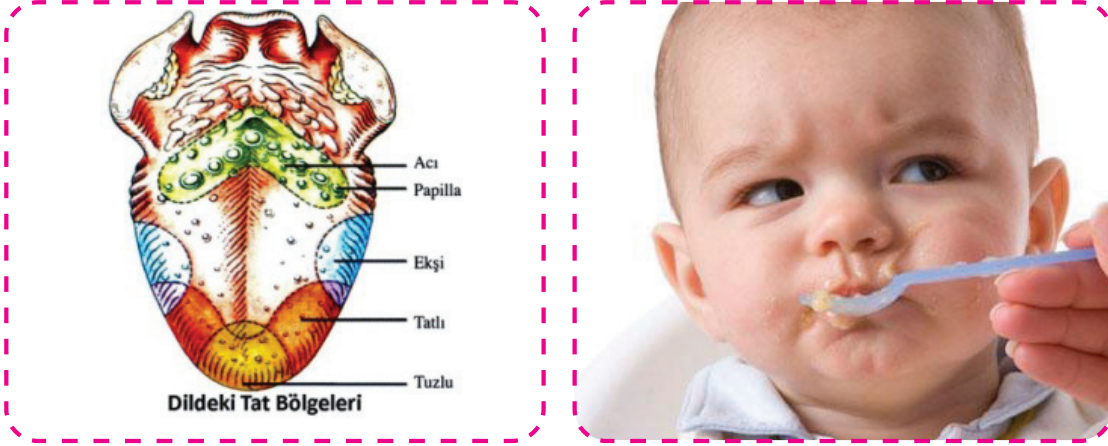
Mutfakta yemek pişirirken yiyeceklerin kokularına çocuğunuzun dikkatini çekebilir, yiyeceklere karabiber, tarçın, kimyon, kekik, hindistancevizi gibi çeşitli baharatlar ekleyerek farklı kokular oluşturabilirsiniz.

Evdeki tarçın, hindistan cevizi, nane, kekik, limon, vanilya, lavanta, papatya, adaçayı gibi baharatlarla koku keseleri hazırlayabilirsiniz. Kase hazırlamak yerine, tülbent gibi ince bir kumaşın içine bu baharatları koyarak koklama, eşli hazırlanmış koku malzemeleriyle kokunun eşini bulma oyunları oynayabilirsiniz.

Tat alma duyusunu desteklemeye yönelik olarak;

Çocuklar büyüdükçe onlara farklı tatlarda yiyecekler sunmak ve bu yiyecekleri tatmalarına fırsat vermek gerekmektedir. Öncelikli olarak tek bir tat ile başlayıp çocuğunuza bu tadı anlatarak algılamasına destek olabilirsiniz. Özellikle ek besinlere geçildiğinde bebeğinize yeni besinleri tek tek vermeli ve bir besine alıştıktan sonra diğer besine geçmelisiniz. Bu dönemde tad duyusunun gelişimi için bebeğe bulamaç halinde besinler vermemelisiniz ve tadından hoşlanmadığı yiyecekleri ona zorla tattırmak ya da yedirmek için ısrarcı olmamalısınız.

ETKİNLİK 5: “Şekillere Dikkat Edelim”

Duvara büyük bir resim kâğıdı yapıştırılır, bir masanın üzerine farklı renklerde boya kalemleri sıralanır. Katılımcılar resim kâğıdını görebilecekleri şekilde otururlar. Eğitimci sıra ile istedikleri renk kalem seçerek resim kâğıdına istedikleri bir şekli çizeceklerini, bunu yaparken kendilerinden önce çizilmiş olan şekli devam ettirerek çizime devam edeceklerini açıklar. Eğitimci istediği renk bir kalem seçerek ilk çizimi yapar ve yerine oturur. Sıradaki katılımcı şekli kullanarak yeni bir şekil oluşturur. Tüm katılımcılar çizimlerini tamamladıktan sonra, ortaya çıkan resimde oluşan şekillerin nelere benzediği konuşularak hep birlikte karar verilen şekil boyanır.

Çalışmanın sonunda katılımcılara; “Ortaya çıkan şekilleri nelere benzettiniz? Bu çalışmayı yaparken hangi duyularımızı kullandık?” soruları sorularak yanıtlar dinlenir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Birlikte Bulalım”

Eğitimci büyük bir kartonun ortasına bir daire çizerek içine “DUYU EĞİTİMİ” yazar. Katılımcılardan “Duyu Eğitiminin Çocuğun Gelişimine Katkıları” bölümünde konuşulanları düşünmelerini söyler. Katılımcılara düşünmeleri için süre verilir. Sıra ile katılımcılar duyu eğitiminin çocuğun gelişimine katkılarından birini söyler. Eğitimci katılımcıların söylediklerini duyu eğitimi halkasının etrafına yazar. Tüm katılımcılar bir katkı söyleyene kadar etkinliğe devam edilir.

9. OTURUM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK FARKINDALIK OLUŞTURMA

Her oturuma başlarken önce ısınma etkinliği uygulanır. Ardından oturumun amacı ve içeriği açıklanır. Konu hakkında bilgi verilir ve etkinlikleri uygulanır. Oturumun tamamlanmasının ardından oturum değerlendirilir.

KONUNUN ADI	ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK FARKINDALIK OLUŞTURMA
AMAÇ	Katılımcıları, özel gereksinimli bireyler ve kaynaştırma hakkında bilgilendirmek, toplumdaki özel gereksinimli bireylere karşı farkındalık oluşturmayı sağlamaktır.
İÇERİK	Özel gereksinimli bireyin farkında olma Ev merkezli eğitim Kaynaştırmanın önemi
YÖNTEM VE TEKNİKLER	Demonstrasyon, örnek olay incelemeleri, soru-cevap
DEĞERLENDİRME	Özel Gereksinimli Birey Kimdir? Niçin Kaynaştırılmalıdır?

ISINMA ETKİNLİĞİ: “Ben Kendime Özgüyüm”

Katılımcılar eğitim ortamında çember şeklinde durur. Önce eğitimci sonra da diğer katılımcılar sırayla çemberin ortasına gelip kendilerini özgü belirledikleri bir duruşu belirleyerek durur ve yüksek sesle adını söyler. Herkes duruşunu sergileyip adını söyledikten sonra ikinci turda yine aynı sırayla herkes tek tek duruşunu sergiler ardından tüm katılımcılar bu duruşu taklit ederek o kişinin adını yüksek sesle söyler. Böylece katılımcıların her birinin adları öğrenilmiş olur.

Etkinlik sonrasında bu uygulamada dikkat çeken temel noktanın ne olduğu sorulur. Katılımcıların her biri diğerinden farklı bir duruş belirlemiştir, benzer yönleri olsa da aslında her duruş kendisine özgüdür. Toplumda yaşayan herkesin de kendine özgü duruş, davranış, düşünce ve kişilikleri olduğu, özel gereksinimli bireylerin de yaşamın bu çeşitliliği içinde var oldukları belirtilerek etkinlik sona erdirilir.

Çocuğu en iyi tanıyan ailesidir. Çocuk hakkında en doğru bilgi ailesinden alınabilir. Ayrıca özel gereksinimli çocuk bir okul öncesi eğitim kurumundan yararlanıyorsa okul-aile iş birliği ve aile katılımına gerekli önem verilmelidir. Çünkü özel eğitim, bir ekip çalışmasını gerektirir. Aile, bu ekibin önemli bir parçasıdır ve vereceği doğru destek ile özel gereksinimli çocuğun eğitimine önemli katkı sağlayabilir.

Ailenin özel eğitim ile ilgili bilgilendirilmesi ve programa katılmasının olumlu etkileri pek çok araştırma sonucunda belirtilmiştir. Bu durum, anne baba eğitimi çalışmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu eğitim, sadece özel gereksinimli çocukların ailelerini değil aynı zamanda normal gelişim gösteren çocukların ailelerini de kapsamalıdır. Hazırlanan bu metin aracılığıyla, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ailelerin özel gereksinimli çocuklara karşı farkındalık oluşturmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Özel gereksinimli çocukların hayatlarını en iyi şekilde geçirmeye ihtiyaçları vardır. Her çocuğun yapabildiği, yapamadığı, başarabildiği, başaramadığı şeyler vardır. Onlara olumsuz yaklaşımda bulunmamak, sevgi ve güven duymak son derece önemlidir.

Özel gereksinimli çocukların özel eğitim desteğine ihtiyaç duyması onların başarısız olacağı ve gelişim gösteremeyeceği anlamına gelmemelidir.

Özel gereksinimli çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılama ve destek olma, ailenin çocuğa göstereceği yeterli ilgi ve önceliklere bağlıdır. Aile ne kadar çocuğu kabul edip çocuğunun tanısı ve gelişimine ilişkin bilgi edinirse çocuğunun eğitiminde o derecede etkili olacaktır. Dolayısıyla aileye, çocuklarını tanıma ve sağlıklı gelişimlerini sağlama konusunda destek olunmalıdır. Kökeni çok eskilere dayanan aile desteği, etkili bir etmen olmasına rağmen bugün özel eğitim desteği veren birçok kurum tarafından göz ardı edilen bir program olarak görülebilmektedir.

Günümüzde özel eğitim hizmetlerinin ağırlıklı olarak çocuk merkezli olduğu görülmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki çocuk merkezli sistemde dahi aile, eğitim sürecinin içinde yer almalıdır. Dolayısıyla her anını çocuğuyla birlikte geçiren aileye verilecek hizmet sistemli hâle gelecek bu sayede kaynaştırmada başarı daha fazla olacak, sorunlar daha aza indirgenecektir.

Özel gereksinimli çocuk sahibi ailelerin ihtiyaçlarının ve çocuklarını tanımaya yönelik bakış açılarının neler olduğu bu aşamada oldukça önemlidir. Genellikle özel gereksinimli çocuğu olan aileler, çocuklarının normal gelişim gösteren çocuklarla birlikte olmalarını, onlarla iletişime geçmelerini istemektedirler. Bu bağlamda bazı ortak faaliyetler planlanarak (gezi vb.) paylaşımında bulunulabilir.

ETKİNLİK 1: “Eğer Ben Engelli Olsaydım...”

Etkinliğe başlamadan önce, katılımcılardan yapışkan not kâğıtların üzerine “özel gereksinimli birey denilince aklınıza gelen, ilk çağrışım yapan bir canlıyı, altına da yine özel gereksinimli birey denilince aklınıza gelen, hissettiğiniz bir duygu ifadesini” yazmalarını isteyin. Daha sonra bu kâğıtları evlerindeki bir odanın duvarına yapıştırmalarını söyleyin.

Etkinlikler yapıldıktan sonra, yine yapışkan not kâğıdı alıp etkinliklere başlamadan önce yaptıkları yukarıda açıklanan çalışmayı tekrarlamamız gerekir. Duygu ve düşüncelerinizi yazdığınız ikinci kâğıdı da ilk kâğıdın yanına yapıştırıp ilk ifadelerinizle ikinci ifadelerinizi kendi kendinize karşılaştırın. Sonra birbirinizle konuşarak farklılıkları ve olası nedenlerini paylaşın.

Katılımcılara işitme, görme, bedensel engele yönelik farkındalık geliştirmek amacıyla evde bir etkinlik yapabileceklerini söyleyin. Bunun için kulak tıkacı, ışık geçirmeyen siyah bir göz bandı veya koltuk değneği kullanılabileceklerini belirtin.

Tercih ettiğiniz aracı uygun şekilde kullanarak o engele sahip bir birey olarak kendinizi düşünmeye çalışın (kulak tıkacıyla kulaklarınızı iyice tıkayıp işitme engelli bir birey, koltuk değneğini kullanarak bedensel engelli bir birey, göz bandıyla sıkıca gözlerinizi bağlayıp görme engelli bir bireyin yerine geçin). Bu rolleri üstlenen anne veya babanın birbirlerine yardımcı olmaları, rol değişimi yapmaları gerekmektedir. Engelli rolü üstlenen anne veya babaya engelli rolü üstlenmeyen anne veya baba rehberlik eder ve birlikte önce evin içinde, sonra apartmanda ve bahçede bir gezinti yaparlar. Eşler arasında rol değişimi yapabilirsiniz.

Gezi tamamlandıktan sonra eve döndüğünde birbirinize duygu ve düşüncelerinizi anlatın.

Öneri: Etkinlik eğer gerekli koşullar sağlanırsa engelli birey rolüne giren anne veya babanın bir market veya alışveriş merkezine gitmesi şeklinde de planlanabilir.

ETKİNLİK 2: “Engelli Bir Çocuğun Kardeşi Olmak”

Katılımcılardan aşağıdaki özel gereksinimli bir çocuğa karşı normal gelişim gösteren kardeş/kardeşlerinin tepkilerine ait örnek yaşantıyı okumalarını isteyin.

Örnek Yaşantı

Kardeşimle aramızda beş yaş var. Çocukluğumdan bu yana hep iyi anlaştık. Onunla ilgilenmek, korumak ve ihtiyaçlarını gidermek, anneme destek olmak beni hep mutlu etti. Onun varlığı hep farklı bir anlam getirdi hayatıma. Bazen onun yapamadığı ama benim yapabildiğim pek çok şeyden dolayı vicdan azabı hissettim. Keşke o da üniversite okuyabilseydi, o da bisiklete binebilseydi, araba kullanabilseydi, o da farklı ülkelere ve şehirlere gidebilseydi, kız arkadaşı olsaydı... gibi düşüncelerim oldu ve bunlardan dolayı epey üzüldüm... Hatta onun da bundan dolayı üzüldüğünü düşündüm... Oysa belli bir olgunluğa geldiğimde onun bulunduğu hayattan, sahip olduklarından dolayı mutlu olduğunu, olumsuz hiçbir duygu kızgınlık, öfke, hırs, stres olmadan hayatı aslında huzurlu yaşadığını gördüm ve bu, vicdan azabımı ortadan kaldırdı. Bizler hayatta birçok şey yapmaya çalışırken ve yapamadığımız için bazen üzüntü duyarken kardeşim ufak şeylerle bile çok mutlu oluyor ve o mutluluğu çok samimi dolaysız yaşıyor. Elimden geleni yapmak, hep onun yanında olmak istiyorum ve onun gibi kardeşim olduğu için aslında şanslı olduğumu hissediyorum.

- Siz bu çocuğun anne babası olsaydınız ne düşünürdünüz? Nasıl tepki verirdiniz?

Normal gelişim gösteren çocukların özel gereksinimli çocuğu kabul etmesi ve olumsuz duygularını değiştirebilmesi bir süreç işidir.

Birbirimizle iletişim ve etkileşim sırasında pek çok şey öğreniriz. Yaşlarımızla, arkadaşlarımızla ve kendimizden büyüklerle bir arada olduğumuzda hem mutlu oluruz hem de onlardan pek çok şeyi daha kolay ve hızlı bir şekilde öğrenebiliriz. Özel gereksinimli çocuklarda akranları ile aynı okulda okuyabilmekte ve kaynaştırma programından yararlanabilmektedir. Bu çocukların akranları ile bir arada olması hem onların hem de normal gelişim gösteren çocukların gelişimlerini olumlu yönde etkileyecektir. Bu yolla özel gereksinimli çocuk dışlanmadığını görürken normal gelişim gösteren akranları da onun kendilerinden çok farklı olmadığını, pek çok yönden benzerlikleri olduğunu görebilecektir.

ETKİNLİK 3: “Benim Çocuğum Engelli!”

Katılımcılara aşağıdaki örnek olayı okuyun. Öyküyü annenin bebeğinin tanısını öğrendiği, kendi duygusal tepkilerini ifade ettiği sonrasında aile büyükleriyle paylaştığı aşamada bırakın. Sonra katılımcılara “Peki bu annenin/babanın yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?” sorusunu sorun. Akıllarında geçenleri bir kâğıda yazmalarını veya birbirlerine anlatmalarını isteyin. Bu paylaşımın ardından öykünün kalan kısmını okuyup tamamlayabilirsiniz.

Örnek Yaşantı

Bebeği Down sendromlu doğan bir anne şöyle anlatıyordu: Eşimle tanıştığımız günlerde evlenmeye karar verdik. Güzel bir ev ve çocuklarımızın hayalini kurarak eğitimimizi tamamladık. Kurduğumuz bu hayal evlilik sırasında, işe başlamada ve aynı şehre atanma çabalarımızda bize güç verdi. Nihayet yıllar sonra hayal ettiğimiz o güzel evimizin içindeydik ve tek eksiğimiz kalmıştı, o da çocuğumuz. Çok geçmeden hamile kaldığımı öğrendim ve eşimle hemen takvim çalışması yaptık. Aylık kontrol günlerini her ikimiz de ajandamızda boşaltarak şimdiden çocuğumuzla ilgilenmek üzere kendimizi hazırlamaya başladık. Her ay düzenli kontroller yapıldı, “Her şey yolunda” deniyordu. Biz de “Tabi öyle olacak, dengeli besleniyor, düzenli yaşıyoruz” diyorduk. Nihayet o güzel gün geldi. Artık bebeğimizi kucaklayabilecektik. Doğum da beklediğimden kolay geçti. Yatağında dinlenirken doğumumu yaptıran doktorla birlikte gelen çocuk doktorunun yüzünde tereddütlü bir ifade görmüştüm ama üzerinde durmadım. Duramadım daha doğrusu, çok mutluydum ve yorgundum. Daha sonra eşimin yüzünde de aynı ifadeyi yakaladım bir an. Sonra ziyaretçiler, tebrikler dinlenme derken taburcu işlemleri. Evet, nihayet evdeydik ve hayalimiz tamamlanmıştı. Bir suskunluk vardı sanki. Annelerimiz ve eşim ortalıklarda telaşlı geziniyorlar ama birbirlerinden bakışlarını kaçırıyorlar gibi geldi. Akşam saatlerinde el ayak çekilip biz bize kalınca annem, “Belki de yanılıyorlardır, olamaz mı yani” dedi. Arkası çorap sökücü gibi geldi. Bebeğimiz Down sendromluydu. Bu onlara açıklanmıştı ama sütüm kesilmesin diye bana söylenmemeye çalışılmıştı. Ne kadar ağladım bilmiyorum ama en çabuk toparlanan da ben oldum. Hemen araştırma yaptım nedir bu Down sendromu diye. Avantajım yabancı dil biliyor olmamdı, pek çok bilgiye kolayca ulaştım. Korkulacak bir şey değildi. Gerekli tıbbi kontrolleri yaptırdıktan, gelişimini takip ettikten ve telafi edici özel eğitim çalışmaları alındıktan sonra çocuğumu doyasıya sevmemi engelleyecek bir durum değildi bu. Öğrendiklerimi annelerimize ve eşime aktarmaya çalıştım. Çok uzun süre ikna edemedim. Ama o geçen süre içinde bebeğim ikna etti onları civıltarıyla. O dönemden tek hatırladığım şey bilen insan korkmuyor, bilinmezlik korkuları kâbusa çeviriyordu. Bebeğimi tanıyabileceğim ve bakımını yaparken her adımda danışabileceğim bir kaynağın eksikliğini hissetmişim. Bir kısım yabancı kaynaklardan yararlanmışım ama insan diğer anneleri düşünmeden edemiyor. Onların, çocuklarının bakımında pratik bilgiler verecek bir kaynağı dünyalara değişmeyeceklerini biliyorum. Birilerinin onları önceden düşündüğünü ve onlar için kitap hazırladığını bilmek bile anneleri yalnızlık duygusundan kurtaracaktır.

ETKİNLİK 4: “Özel Gereksinimli Olmak Başarmak İçin Engel Değildir”

Katılımcılara özel gereksinimli sporcular ve sanat alanıyla ilgilenen kişilerle ilgili bilgi verin. Bu amaçla bu kişilere ait gazete ve internet haberlerini, video görüntülerini de kullanabilirsiniz. Spor alanında dünya çapında düzenlenen Paralimpik Oyunlar hakkındaki aşağıdaki bilgiyi verebilirsiniz.

“Paralimpik Oyunları, çeşitli engelli gruplarından sporcuların katıldığı çok sporlu etkinliktir. Orijinalindeki “paralympic” sözcüğü; İngilizce, engelli anlamına gelen “paralyzed” ve “olympic” sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelir. Yaz ve Kış Paralimpik Oyunları o dönemki Olimpiyatların hemen ardından yapılır. Tüm Paralimpik Oyunları Uluslararası Paralimpik Komitesi tarafından yönetilir.

Paralimpik Oyunlar 1948'deki az sayıda II.Dünya Savaşı İngiliz eski askerlerinin toplanmasıyla, 2008'de uluslararası ikinci büyük spor yarışması hâline gelmiştir. Paralimpik atletlerle Olimpiyatlarda yarışan atletler aynı şartlarda mücadele etmelerine rağmen Paralimpik Oyunlarla Olimpiyat Oyunları arasında büyük bir bütçe farkı vardır. 1988 Seul Yaz Oyunları ve 1992 Albertville Kış Oyunlarından bu yana Paralimpik Oyunlar Olimpiyat Oyunları ile aynı tesislerde yapılmaktadır. Ülkemizde 21 Kasım 1990'da Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde Türkiye Özürlüler Spor Federasyonu kurulmuştur. Bedensel, zihinsel, görme ve işitme olmak üzere dört alandaki engel grubunu kapsamaktadır. 2000 yılında federasyon dağılarak her engel grubu ayrı ayrı federasyonlar oluşturulmuştur. Kurulan bu yeni federasyonlar aracılığıyla özel gereksinimli bireyler kendi engel grupları içinde ulusal ve uluslararası yarışmalara katılmaktadırlar.”

Ülkemizde paralimpik oyunlara katılan ve başarı elde eden bedensel, işitme, görme ve zihinsel engelli pek çok sporcumuz bulunduğunu anlatın. Sporcularımızın yüzme, atletizm, halter, basketbol gibi alanlarda yarışmalara katıldığını ve başarılı sonuçlar elde ettiğini gösteren videoları izleyerek katılımcıların engelli bireylerin, engellerine rağmen engelli olmayan bireylerin yapabildiği birçok spor faaliyetini başarıyla yapabildiğini, katılımcıların görmesini sağlayın.

Katılımcılara özel gereksinimli bireylerin sanat alanında da oldukça yetenekli olabildiklerini belirtin. İşitme, görme, bedensel ya da zihinsel engelli olan pek çok kişinin gerek enstrüman çalarak gerekse dans ederek farklı sanatsal etkinliklerde bulunabildiklerini anlatın.Örneğin; görme engelli bireylerin darbuka, ud, bağlama gibi müzik aleti çalabildikleri, işitme, bedensel ve zihinsel engelli bireylerin dans edebildikleri, halk oyunları oynayabildiklerini gösteren birçok gazete ve internet haberlerini de yine katılımcılarla paylaşın. Özel gereksinimli sanatçılara ait videoları da izleyerek bu bireylerin aslında engelli olmayan bireylerden farklı olmadığını, onların da yaşamlarında eğer kendilerine fırsat verilirse pek çok şey yapabileceklerini görmelerini sağlayın.

ETKİNLİK 5: “Bir Down Sendromluyla Yaşamak”

Aşağıdaki öyküyü katılımcılara okuyun. Katılımcıların özel gereksinimli çocuğa sahip anne babaların çocuklarına tanı koyulduktan sonra neler hissettikleri hakkında düşüncelerini paylaşmalarına fırsat verin.

Örnek Yaşantı

T. şu anda üç yaşında dünya tatlısı (en azından benim için öyle) Down sendromlu bir çocuk. İlk karşılaştığımızda henüz 20 aylıktı. T. bir özel eğitim merkezine devam ediyordu. Ancak anne-babası T. çok sık hastalandığı için evde eğitim almasından yanaydı. Ben o evin kapısını evde eğitim için çalmıştım... İlk karşılaştığımız anı hatırlıyorum da annesinin kucağında ve annesi tarafından dik tutulmaya çalışılan oldukça zayıf bir bebektir. Bu nedenle, kucama aldığımda açıkçası biraz tedirgin olmuştum. Anne babayla konuşup hem onlara hem de bana uygun olan günlerde evlerine gitmeye karar vermiştim.

Tanışmadan sonraki ilk karşılaşmamızdı. T. özellikle odada sadece ikimiz kaldığında ilk dakikalarda biraz huysuzlanmıştı. Bu çok doğaldı ama daha sonraki dakikalarda bana alışmaya başladığını görmek beni rahatlatmıştı. Bir plan yapabilmek için daha öncelikle onu değerlendirmek gerekiyordu. Yaşına ve gelişimine uygun olduğunu düşündüğüm için “Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı”nı uygulamaya karar vermiştim. Öncelikle büyük kas becerilerini değerlendirmeye işe başladım. O zaman gördüm ki T. yüzüstü yatmaktan nefret ediyor ve ağlamaya başlıyordu. Nefret etmesinin en güzel yanı yüzüstü yatırdığımızda hem diğer yanına hem de sırtüstü dönmeyi başarabilmesiydi. Bir süre yüzüstü yatmasını sağlayabilmek için de çok sevdiği sesli bir oyuncak biraz uzağına koymak yetiyordu. Ellerinden tutup kaldırdığımda desteksiz oturabiliyordu. Annesinin o günlerdeki en büyük arzusu da artık yürümeye başlamasıydı. Bunun için bireysel gelişim desteğinin yanı sıra sadece fizyoterapi hizmeti aldığı bir merkeze devam ediyordu.

Daha sonra değerlendireceğim olan küçük kas becerileriydi. Bu alanın büyük kas becerileri kadar kısa sürmeyeceğini düşünüyordum. Oyuncak kutusundan değerlendirme için var olan araç-gereçleri çıkardım. Önce eline iki tane Legoyu verdim, tutabiliyordu. Plastik tabelaya takılı olan çiviye çıkarabiliyor ama takamıyordu. Genelde elinde sevdiği bir nesne var ise onu elinden bırakmakta zorlanıyordu. T. için eğlenceli hâle gelebilirdi diye halkaları bağımsız çıkarıp kolumuza bilezik diye takıyorduk. Aksi takdirde etkinliklerimizi oyunlaştırmadığımızda çabuk sıkılıyordu. Kitapları çok seviyordu. Elinizde eğer bir kitap var ise parmağınızdan tutup kitabı okumanızı istiyordu. Daha sonraki çalışmalarımızda ona mukavva yapraklı bir kitap götürmüştüm Kitap yararlı olmuştu... Ve artık sayfaları bağımsız çevirebiliyordu. O sayfaları çevirdikçe benim de parmağımdan tutmayı ihmal etmiyordu. Ben de neredeyse yedi ile on dakika arası süren öyküyü ona okuyordum. Bir süre sonra öykü kitabında göstermesini istediğim nesnelere göstermeye başlamıştı. Böylelikle küçük kas ile birlikte alıcı dil becerilerini de çalışmaya başlamıştık. Karalama için ayırdığımız bir deftere karalamalar yapmaya çalışıyorduk. Eğer keyfi yerindeyse kendisi bunu yapabiliyor ama değilse ben fiziksel olarak yardım ettiğimde etkinliği gerçekleştirebiliyordu.

Çalışmamız bittikten sonra mutfağa geçip annesinin ikramlarına hayır diyemezken bir taraftan da gerçek nesnelere çalışmaya devam ediyorduk. Kış mevsiminde olan meyve ve sebzelerden muz ve havucu göstermeye başlamıştı. Yaz mevsimine girdiğimiz dönemde de domates, çilek ve salatalığı hem gerçek nesnelere hem de resimli kartlarla gösterebiliyordu. Mutfakta bazen onun hoşlandığı şarkılara yer veriyorduk. Bu şarkıların en güzel yanı da şarkının sözlerini söylemeden T'nin hareketleri yapmaya başlamasıydı. Alıcı dil becerilerini böylelikle her fırsatta çalışmaya devam ediyorduk.

Özel gereksinimli çocukların neler yapamadığından çok, neleri yapabildiğine odaklanmak önemlidir. Bu çocukların toplumsal hayata uyum sürecinde yapabildikleri oldukça önemlidir. Yardımla yapabildiklerinin desteklenerek bağımsız yapabilmesi, hiç kazanmamış olduğu becerilerin de kazandırılmaya çalışılması, toplumsal bir hizmet olarak ele alınmalıdır.

EV MERKEZLİ EĞİTİM

Özel gereksinimli çocukların gelişimlerinde erken müdahale ve erken özel eğitim programları büyük önem taşımaktadır. Erken özel eğitim programlarının temeli de ev merkezli eğitim programlarına dayanır. Ailelere verilecek ev merkezli eğitim programı, onların özel gereksinimli çocuklarının gelişimlerinin daha hızlı ve olumlu yönde olmasını sağlamak açısından önemlidir. Bu programın çocuklara ve ailelere yönelik katkıları şu şekilde sıralanabilir:

Çocuklar için katkıları:

- Gelişimsel becerilerin en iyi şekilde kazandırılması,
- Kişisel bakım ihtiyaçlarını giderebilmeyi öğrenmek ve sosyal yaşamlarının kalitesini arttırarak içinde yaşayacakları topluma uyumlarını en üst düzeye çıkarması.

Aileler için katkıları:

- Çocuklarıyla ilgili en uygun kararları almalarının sağlanması,
- Çocuklarıyla yararlı ve verimli zaman geçirmelerinin sağlanması, ailelerin çocuklarının gelişimlerine katkı vermesi,
- Toplumla bütünleşmesi.

Özel gereksinimli çocuklar, özellikle bebeklik döneminde erken eğitim programlarına ev ortamında başlarlar. Bu ortamda çocuğun eğitiminden veya gelişimsel olarak desteklenmesinden öncelikle anne babası yani ailesi sorumludur. Bebeğin bakım ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında özellikle annenin önemli bir rolü vardır. Bu bağlamda anne baba ve diğer aile bireylerinin ev merkezli eğitim programında dikkat etmesi gereken durumlar şunlardır:

- Bebeğini besleme aşamasından başlayarak altını değiştirme, giydirme soyma ve yıkama gibi diğer tüm temel ihtiyaçlarının giderilmesi sırasında anne bebekle iletişim kurmalı, bu sırada bebeğe ismiyle seslenmeye, göz kontağı kurmaya çalışmalıdır,
- Anne bebeğini sevmeli, bebeğiyle iletişim kurarken gerek ses tonuyla gerekse dokunuşlarıyla bunu bebeğe hissettirmelidir,
- Bebeklik döneminde duyarın uyarılması bebeğin gelişimi için son derece önemlidir. Görme, işitme, dokunma ve tad ama duyarını uyarmaya yönelik uygulamalar yapılmalıdır,

Örneğin;

- ★ Ponpon, çingirak, hareketli mobiller gibi renkli nesnelere bebeğin görüş alanı içinde hareket ettirerek bebeğin gözleriyle takip etmesini sağlamak,
- ★ Farklı frekansta ses çıkaran çingirak, marakas, zil gibi materyalleri kullanarak sesleri algılamasını sağlamak,
- ★ Sert, yumuşak, kaygan, pürüzlü gibi farklı yüzeylere sahip materyalleri bebeğin dokunarak keşfetmesini sağlamak,
- ★ Bebeğin ayına uygun, farklı lezzetler içeren yiyecek ve içecekleri tattırmak gibi.

- Özel gereksinimli bebeğin beslenmesinin hemen ardından olmaması şartıyla, uykusunu aldığı ve keyifli olduğu zaman ile banyo sonrasında bebek yağı veya nemlendirici kullanarak vücut masajı yapılmalıdır.
- Bebeğin, klasik müzik gibi onu rahatlatıcak ancak işitme duyusuna zarar vermeyecek frekansta müzik dinlemesini sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuk, bebeklik döneminden itibaren her türlü hava koşulunda açık alana çıkarılmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuk, anne babayla birlikte onların bulunduğu toplumsal alanlara götürülmeli, orada bulunan diğer insanlarla iletişimde bulunması sağlanmalıdır.
- Özel gereksinimli çocuğun, özel gereksinimli olmayan diğer çocuklarla bir araya gelmesi için uygun fırsatlar yaratılmalıdır (Örneğin; çocuk parkına gitmek, komşu veya akraba ziyaretlerinde bulunmak, misafir kabul etmek gibi).

Özel gereksinimli çocuklar için ev merkezli eğitim programı başta gelişimin hızlı, öğrenmenin en kalıcı olduğu bebeklik dönemi başta olmak üzere oldukça gerekli ve önemlidir. Özel gereksinimli çocuk, özel eğitime yönelik kurum desteği veya kaynaştırma eğitimi olsa da günün büyük bölümünü ailesi ile birlikte geçirmektedir. Bu bağlamda, içinde bulunduğu ev ortamının onun gelişimsel ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi ve aile üyelerinin gelişimsel destek hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

Ev merkezli eğitim yaklaşımında anne babanın veya aile üyelerinin özel gereksinimli çocukla geçirdikleri sürenin uzunluğunun önemi yoktur. Önemli olan bir arada geçirilen zamanın kısa ya da uzun olsun bu zamanın olabildiğince nitelikli ve kaliteli olmasıdır.

2. KAYNAŖTIRMA EĞİTİMİ

KaynaŖtırma, özel gereksinimi olan bireylerin, gereksiniminin tipine, derecesine ve kullanılacak kaynakların olanaklara bağlı olarak, mümkün olduğunca normal okul programlarına yerleŖtirilmeleri ve yaŖıtlarıyla eŖit eğitim koŖullarında birlikte eğitim almaları olarak tanımlanır. KaynaŖtırma, eğitimde fırsat eŖitliėi ile özel gereksinimli çocukların mümkün olduğunca normal akranları ile aynı ortamlarda ve en az kısıtlayıcı eğitim ortamlarında eğitim almalarıdır. KaynaŖtırma, özel gereksinimli çocuğu normal sınıfa yerleŖtirmenin yanı sıra çeŖitli düzenlemeleri, özel gereksinimli çocuğa gerekli özel eğitim desteğini, sınıf öğretmenine özel eğitimle ilgili desteği gerektiren bir uygulamadır. KaynaŖtırmada özel gereksinimli çocukların, ailesi ve akranlarıyla en fazla birlikte olabileceği, en az kısıtlayıcı, ortama yerleŖtirilmesi amaçlanmıŖtır. En az kısıtlayıcı ortam, özel gereksinimli bireyin beklentilerinin destek eğitimle yerine getirilebileceği, özel gereksinim durumunun olmaması durumunda devam edeceği sınıf olarak tanımlanmıŖtır.

Özel gereksinimli çocuk kaynaŖtırma aracılığıyla akranları arasında, öğrendiği yeni davranıŖları uygulama fırsatı bulabilecek, uygun sosyal davranıŖları geliŖtirmek için öğretmen ve akranlarını model alarak toplumda bağımsız yaŖam için gerekli becerileri geliŖtirebilecektir. Özel gereksinimli çocuk, normal gelişim gösteren akranları ile birlikte çeŖitli etkinliklerde bulunduğu için kendine olan güveni artacak ve olumlu benlik kavramı geliŖtirebilecektir.

KaynaŖtırma çalışmalarının önemi, aileye düşen görevler ve yaŖanabilecek olası problemler konusunda ailenin ön bilgiye sahip olmaması, beraberinde anne-babaların kaynaŖtırma programları ile ilgili karmaŖık duygular hissetmelerine neden olur.

KaynaŖtırma öncesi;

- “Çocuğum ezilir mi?”
- “Çocuğumu öğretmeni sevecek mi?”
- “Çocuğumla yeterince ilgilenilecek mi?” gibi sorular, ailelerin sıklıkla kendilerine sordukları sorular arasında yer alır.

Çocukları kaynaŖtırma programına alınan ailelerin bir tarafta mutlulukları diğer tarafta kaygıları olur.

Anne babalar;

- Çocuklarının normal gelişim gösteren akranları ile yarıştırlacağı,
- Çocuklarının normal gelişim gösteren akranları ile kıyaslanacağını ve bunun sonucunun da çocuklarının hayal kırıklığı ve başarısızlık hissine kapılacağı,
- Çocuklarının okul ortamında sözel (kötü söz söyleme gibi), fiziksel (vurma, tükürme gibi) saldırganlığa ve sosyal yalıtıma (oyuna almama, oyundan çıkarma gibi) uğrayacağı,
- Çocuklarının karşılaŖabilecekleri olumsuz tavır ve davranıŖlar karşısında savunmasız olacağı,
- Çocuklarının iyi niyetinin göz ardı edileceği kaygılarını taşırlar.

Kaynaştırma ortamlarının özel gereksinimli çocukların yararına olduğu bir gerçektir. Her ne kadar zaman zaman bazı problemler yaşanıyor olsa da kaynaştırma ortamındaki çocuğun, kaynaştırma programına katılmayanlara göre sosyal becerilerinde artış olduğu ve çocuğun uzun süreli arkadaşlıklar edinebildiği görülür.

Etkili bir kaynaştırma için aileler, eğitimciler, diğer profesyoneller ve bunlar arasındaki iletişim, iş birliği ve desteğin kalitesi önemlidir. Ayrıca ekibin problemleri çözmeye yönelik karşılıklı sorumluluklara dayalı bir yaklaşım içinde olması gerekir.

Ekip, çocukların, ailelerin ve öğretmenlerin ihtiyaçlarına göre değişebilir. Örneğin, Down sendromu tanılı bir çocuğun kilo almaya başlaması ile birlikte ekipte Beslenme Diyetetik Uzmanı ile Beden Eğitimi Öğretmeninin yer alması gibi.

Eğitimcilerin normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli çocuğun sosyal etkileşimlerini sağlamak için problem davranışları çözmeye çalışılması, çocukların etkileşimi için yetişkin liderliğindeki oyunlarla birbirlerine karşı olumlu tutum geliştirmelerine yardımcı olması gerekir.

Özel gereksinimli çocukların okullarda eğitimleri ile ilgili yapılan bir çalışmada özel gereksinimli çocukların yalnız oldukları, ihanet, baskı ile karşı karşıya kaldıkları, yanlış anlaşıldıkları ve takdir görmedikleri belirtilmiştir. Buna bağlı olarak özel gereksinimli çocukların normal gelişim gösteren akranları tarafından kabulünü etkileyen iki etmen vardır. Bunlar;

- Özel gereksinimli çocuğun içe dönük ve çekingen olması
- Özel gereksinimli çocuğun saldırgan ve uyumsuz olması

Yukarıdaki iki olgu, çocuğun akranları tarafından dışlanmasına neden olur. Dışlanan bir çocuk sosyal duygusal gelişim açısından problem yaşayabilir. Yapılan bir çalışmada normal gelişim gösteren çocuklar, dışlanan özel gereksinimli çocuğu yardımlaşma, paylaşma gibi sosyal becerilerde yetersiz gördüklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle kaynaştırmanın başarısı için problem davranışların giderilmesi de önemlidir. Problem davranış sergileyen bir özel gereksinimli çocuk, kaynaştırma ortamında normal gelişim gösteren akranı tarafından yalnız bırakılabilir. Bunun yanı sıra sınıfta sessiz, pasif duran bir özel gereksinimli çocuk da arkadaşlarının zorbalıklarına maruz kalabilir.

Dolayısıyla özel gereksinimli çocukların sosyal kabulü açısından problem davranışların ortadan kaldırılması ya da seyrinin hafifletilmesi oldukça önemlidir.

Kaynaştırma programları, özel gereksinimli çocuğu ve normal gelişim gösteren çocukları etkilemektedir. Aynı grup içinde yer alacak olan çocukların birbirleri hakkında yeterli bilgiye ve deneyime sahip olması önemlidir.

Özel gereksinimli çocuk aileleri gibi normal gelişim gösteren çocukların ailelerinin de kaynaştırma programları ile ilgili karmaşık duyguları olabilmektedir. Aileler endişelidir ve sordukları bazı sorular vardır. Bunlar;

- “Acaba çocuk, benim çocuğumun eğitim ihtiyacına engel olacak mı?”
- “Çocuğumun güvenliği tehlikede mi?”
- “Çocuğuma zarar verebilir mi?” gibi sorulardır.

Ailelerin sordukları bu ve benzeri sorular bir bakıma bilinmeye karşı duyulan bir kaygıdır. Dolayısıyla aileler, özel gereksinimli çocuk ile kendi çocuklarının aynı sınıfta olmalarını istemeyebilir. Bu ailelerin konu ile ilgili bilgilendirilmeye ihtiyacı vardır.

Araştırmalar, normal gelişim gösteren çocukların kaynaştırma ortamlarından olumsuz etkilenmediğini, çocukların programlardan ve eğitim yöntemlerinden en iyi şekilde yarar gördüklerini, çocuğun özel gereksinimli akranı ile iletişimde onun seviyesine inip iletişimi sürdürebildiğini, ona karşı duyarlı olup yardım ve arkadaşlık ettiğini ortaya koymaktadır.

Kaynaştırmada öncelikli olarak özel gereksinimli çocukların ailelerini, çocuklarını bebeklik döneminden itibaren normal gelişim gösteren çocukla aynı öğrenme ortamlarda bulundurması gerekmektedir. Çocuklarını diğer insanlarla bir araya gelebileceği ortamlara (pazar yeri, market, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro, sergi, şenlik, panayır gibi) götürmesi, iletişim ve etkileşimde bulunmasını sağlaması son derece önemlidir.

DEĞERLENDİRME ETKİNLİĞİ: “Özel Gereksinimli Birey Nedir? Niçin Kaynaştırılmalıdır?”

Katılımcılardan aşağıdaki soruları cevaplamalarını isteyin.

- Eğer çocuğunuz/çocuklarınız “Özel gereksinimli birey nedir?” şeklinde size bir soru sorarsa nasıl cevap verirsiniz?

Katılımcılardan önce sözel olarak birbirleriyle bu soruyla ilgili görüşlerini paylaşmaları istenir. Daha sonra herkese A4 kâğıt ve renkli boya kalemleri dağıtılarak bu kâğıda “Özel gereksinimli bireyi, çizerek nasıl anlatırsınız?” yönergesi verilir. Yapılan çizimler duvara asılır ve katılımcılar tek tek birbirlerinin yaptıkları resimleri incelerler. Çember şeklinde oturarak resimler hakkında değerlendirmelerini paylaşırlar.

- “Kaynaştırma sizce hangi çocuk grubuna daha fazla katkı sağlar? Özel gereksinimli çocuklar mı, normal gelişim gösteren çocuklar mı?”

Katılımcılara özel gereksinimli bireyi tanımlamada hangi yöntemin daha kolay ve açıklayıcı olduğu, çizim yaparken ne hissettikleri sorulabilir.

Katılımcılardan kaynaştırmanın yararları ile ilgili görüşlerini alınız. Bunun için bir yazı tahtasına kaynaştırmanın engelli çocuk için yararları ve kaynaştırmanın normal gelişim gösteren çocuk için yararları şeklinde iki başlık atınız. Bu başlıklar altına katılımcılardan gelen görüşleri listeleyiniz. Liste tamamlandığında kaynaştırmanın özel gereksinimli çocuklar için olduğu kadar normal gelişim gösteren çocuklar için de katkı sağladığı sonucu ortaya çıkacaktır.

Eğitimciye Not: Katılımcılardan, özel gereksinimli çocuğa sahip anneler veya alan uzmanları tarafından yazılan gerçek yaşam öykülerini içeren kitapları okumalarını isteyebilirsiniz.

Örnek kitap listesi:

Fusun Akkök, Bayan Perşembeler, Özgür Yayınları, İstanbul, 1997.

Fusun Akkök, Farklı Özelliği Olan Çocuk Anne Babalarının Yaşadıkları, N. Karancı (Editör) Farklılıklarla Yaşamak: Aile ve Toplumun Farklı Gereksinimleri Olan Bireylerle Birlikteliği, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 1997.

Elçin Tapan, Ben Mutlu Bir Down Annesiyim, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996.

Elçin Tapan, Devam Eden Öykümüz, Ben Mutlu Bir Down Annesiyim 2, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999.

Helen Keller, Her Şey Su ile Başladı, Çeviren: İpek Van Den Burn, 2002.

Christy Brown, Sol Ayağım, Çeviren: Kaan Mutlu, Nokta Yayınları, İstanbul, 2006.

Kitapları okuduktan sonra her kitapla ilgili anne baba olarak birbirinizle duygu ve düşüncelerinizi paylaşabilirsiniz.

Eğitimciye Not: Kaynaştırmanın gerek özel gereksinimli gerekse normal gelişim gösteren çocuklar için yararları bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz:

Kaynaştırmanın özel gereksinimli çocuk için yararları	Kaynaştırmanın normal gelişim gösteren çocuk için yararları
Özel gereksinimli çocuklar için ayrı özel sınıflar ve özel okulların getirdiği etiketlemeyi ortadan kaldırmak,	Özel gereksinimli akranı ile ilişki kurma fırsatı elde etmek ve ilerideki yaşamında da kullanabileceği deneyimler kazanmak,
Özel gereksinimli çocukların sosyal statüsünü arttırmak,	Normal gelişim gösteren çocuğun toplumsal duyarlılığının artmasını sağlamak,
Özel gereksinimli çocuklar için iyi bir öğrenme çevresi oluşturmak,	Normal gelişim gösteren çocuğun, kendisinden farklı olanlara karşı olumsuz tutumunun değişerek bireysel farklılıkların farkında olmasına yardımcı olmak,
Özel gereksinimli çocuğa gerçek bir yaşam çevresi sağlamak,	Normal gelişim gösteren çocuğun, özel gereksinimli arkadaşına model olmasını, onunla ilgili birtakım sorumlulukları yerine getirmesini sağlayarak öz güveninin artmasını sağlamak,
Daha fazla çocuğun eğitimden yararlanmasını sağlamak.	Toplumda özel gereksinimli bireylerin olduğunu kabul etmesine, onlara karşı ön yargısız ve hoşgörülü olmayı öğrenmesine yardımcı olmak.
Özel gereksinimli çocukların eğitiminden kaynaklanan büyük harcamaları önlemek.	Normal gelişim gösteren çocukların, özel gereksinimli çocuklarla bir arada eğitim alarak ortak etkinlikler içinde birbirlerinden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak ve gelişimlerini desteklemek,

B. AİLE KATILIMI ÇALIŞMALARI

Aile katılımının çocuklar, anne babalar, eğitimciler ve kurum açısından yararları şu şekilde sıralanabilir:

Çocuklar açısından yararları: Aile katılımı sayesinde çocuğun kurumdaki etkinliklere katılımı artar, ev ve kurum arasındaki eğitim farklılıkları azalır. Çocuklar aile denetiminin daha çok farkına varırlar ve ailelerine daha çok saygı duyarlar. Araştırmalar, ailesi eğitime katılan çocukların başarılarının arttığını göstermektedir. Çocukların kendilerini kurumun bir parçası olarak hissetmeleri artabilir ve kuruma daha düzenli devam ederler.

Aileler açısından yararları: Çocukları hakkında daha ayrıntılı bilgi edinen aileler onları sosyal ortam içinde daha yakından tanıma fırsatına sahip olurlar. Ailelerin kendi beceri ve yetenekleri konusundaki güvenleri artar. Eğitimcilerin çocuklarla etkileşimlerini görme imkânına sahip olan aileler, hangi yaşlarda hangi davranışların daha uygun olduğu konusunda bilgi sahibi olurlar. Başka ailelerle tanışma ve onlarla ortak problem ve deneyimlere sahip olduklarını öğrenme imkânına kavuşurlar.

Eğitimciler ve kurum açısından yararları: Eğitimciler çocukların önceki deneyimleri hakkında daha ayrıntılı bilgiye sahip olurlar. Çocukların ve ailelerin ilgi ve gereksinimlerini daha iyi anlayarak gerekli durumlarda programda değişiklik yapma fırsatını elde ederler.

1. Aile İletişim Etkinlikleri

Aile ve eğitimciler arasında iletişimi sürdürmek ve geliştirmek amacıyla farklı teknikler kullanılabilir. Bunlar;

1.1. Telefon Görüşmeleri, Kısa İletim Hizmetleri

Yüz yüze görüşme olanağı bulunmayan ailelere telefon görüşmesi yoluyla çocuk ve yapılan etkinlikler hakkında bilgiler verilebilir. Haberleşmelerde, telefonda kısa iletim hizmetleri tercih edilebilir. Ayrıca belirli aralıklarla çocuğun gelişimi ile ilgili olumlu bilgiler vermek amacıyla telefonla görüşmeler yapılabilir. Eğer anne babalar telefon görüşmelerinin rutin olarak yapıldığından önceden haberdar edilirdi ise eğitimci aradığında görüşme sırasında kendilerini daha rahat hissederler. Eğitimci, telefon ile iletişime geçtiğinde önce kendini tanıtmalıdır. Telefonda çocuk hakkında bilgi verilmeli ve olumlu yorumlarda bulunulmalıdır. Telefon görüşmeleri ile anne babaya duygusal ve hassas konularda bilgi vermekten kaçınılmalıdır. Ayrıca eğitimci, anne babanın sorduğu bir konuda bilgi sahibi olmadığında en kısa sürede bu konuda gerekli bilgiyi edindikten sonra anne babayı tekrar aramalıdır.

Çocuğun başarılarını paylaşmak için aile ile telefonla görüşülmesi eğitimci ve aile arasında olumlu iletişim kurulmasını sağlamaktadır. Eğitimci anne babayı aramadan önce konuşacağı konuların listesini çıkarmalıdır. Telefon görüşmeleri sadece eğitimcinin konuştuğu bir süreç hâline gelmemeli ve konuşma sırasında anne babaya sorulan sorular ile ilgili konuşma süresi verilmelidir. Eğitimci bu süreçte dinleme becerilerini kullanmalıdır. Telefon görüşmeleri doğal bir ortamda yapılmalı ve anne baba ile konuşulanlar gizli kalmalı, başkaları ile paylaşılmamalıdır. Anne baba arandığında mutlaka uygun olup olmadığı sorulmalı ve konuşmaya ona göre devam edilmelidir. Eğitimci anne babayı aradığı zaman gürültülü bir ortamda olmamaya dikkat etmelidir.

1.2. Kitapçıklar

Birçok kurum anne babalara çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili bilgi vermek amacı ile el kitapçıkları kullanmaktadır. Aileler için hazırlanan el kitapçıklarında öncelikli olarak kurumu ve eğitim sistemini tanıtıcı bilgiler yer almalıdır. Kurumun felsefesi, hedefleri, işleyişi, kurumda yapılan etkinlikler ve kuralların yer aldığı kitapçıklar özellikle kurumun ilk açıldığı dönemlerde aileler için çok yararlı olmaktadır. Ayrıca aileler için kurumu ya da sınıfı tanıtıcı kitapçıklar, adres kitapçığı, çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili (çocukla iletişim, çocuk gelişimi, çocuk eğitimi, beslenme, hastalıklardan korunma vb.) kitapçıklar ya da çocukların kendileri tarafından hazırlanan kitapçıklar (Sevdiğim Hayvanlar, Neler Yemek İsterim? Yapabildiklerim vb.)düzenlenebilir. Kitapçıklar hazırlanırken kurumun bulunduğu sosyoekonomik düzey göz önüne alınarak ailelerin eğitim düzeyine uygun bir anlatım tarzı kullanılmalıdır.

1.3. Görsel/İşitsel Kayıtlar

Eğitimci kurumda kayıt yapabilmek için her zaman bir ses kayıt veya olanak varsa görüntü kayıt cihazını hazır bulundurmalıdır. Kurumda günlük olarak yapılan etkinlikler eğitimciler için çok doğal ve sıradan olabilir, ancak aileler için çocuklarının yaptığı etkinlikler ya da yeni öğrendiği kavramlar çok özel olabilir. Bu nedenle eğitimci çocukların yeni öğrendiği bir şarkıyı, şiiri, tekerlemeyi, parmak oyununu, arkadaşları ile konuşmalarını, ilginç bir olay karşısındaki izlenimlerini, kendi yarattıkları öyküleri vb. ses ve görüntü kayıt cihazına kaydederek ailelerle paylaşmalıdır. Kaydedilen görüntüleri ailelere gönderebilir ya da bireysel görüşmelerde ailelerle birlikte çocukların görüntülerini izleyebilirler. Tüm ailelerin katıldığı toplantılarda izlenecek kayıtlarda çocukların çok özel görüntülerinin olmamasına dikkat edilmelidir.

Bu yöntemle aileler, çocuklarının kurumda yaptığı çalışmalar ve kurum sistemi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca çocukların kurum dışında aileleriyle birlikte yaptığı etkinliklerle ilgili görüntüleri sınıfa getirerek arkadaşlarıyla paylaşması da istenebilir (Görsel ve işitsel kayıtların sınıftaki diğer çocukların sosyoekonomik ve sosyokültürel yapısına uygun olması gereklidir).

1.4. Fotoğraflar

Eğitimci, çocukların görüntülerini almak için kurum öncesi eğitim kurumunda her zaman bir fotoğraf makinesi bulundurmalıdır. Çocuk için ilk gelişen olaylar (ilk yürüdüğü an, ilk kez yaptığı bir etkinlik, yeni bir oyuncak ile oynama, ilk kez kendi kendine elini yıkama, oyuncak toplama, bisiklete binme vb.) hatırlanması gereken durumlar ve etkinlik süreçleri fotoğraf makinesi ile kayıt edilmelidir. Çocukların sınıfta yaptıkları etkinlikler ya da bir gezinin fotoğrafları çekilerek ailelerle paylaşılmalıdır. Eğitimci, aileler için çekilen fotoğraflardan yapılan çalışmalarını ve aşamaları anlatan bir pano/album hazırlayabilir ya da fotoğrafları ailelere gönderebilir.

Eğitimci ailelerden çocukların aile bireyleri ile beraber değişik ortamlarda (müzedeki, köyde, piknikte, kamp ortamında, oyun oynarken, bir spor etkinliği yaparken, bir müzik aleti çalarken vb.) çekilmiş olan fotoğraflarını isteyebilir. Bu fotoğraflar Günlük Eğitim Akışı'nın herhangi bir aşamasında fotoğrafın temasına uygun olarak kullanılabilir. Böylece kurum dışında çocuklar tarafından yapılan etkinlikler ya da yaşadığı yeni bir durum hakkında eğitimciler ve çocuğun arkadaşları bilgi sahibi olmaktadır. Bu sayede aileler, kurumda çocuklarına önem verildiğinin farkına varabilirler.

1.5. Duyuru Panoları

Duyuru panoları ailelerin çocuklarını kuruma getirdikleri ya da kurumdan aldıkları zaman okuyabilecekleri yerlere yerleştirilmelidir. Aylık Eğitim Planı, Günlük Eğitim Akışı, kurumda yapılan/yapılacak etkinlikler ile ilgili fotoğraflar ve özel notlar, planlanan geziler, sınıfta yaşanan olaylar hakkında kısa notlar, kurumla iletişim kurabilmek için gerekli telefon numaraları, çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili olarak aileleri bilgilendirmek üzere hazırlanan etkinliklerin (kitap, tiyatro, sinema, konferans, kongre vb.) duyuruları panoda yer alabilir. Duyuru panoları, ailelerin ilgisini çekebilmek için hem içerik hem de tasarım açısından düzenli olarak güncellenmelidir.

1.6. Bültenler

Aileler için düzenli olarak haftalık, iki haftalık veya aylık bültenler hazırlanabilir. Birkaç sayfadan oluşan bültenler ile ailelere çocukların yaptıkları etkinlikler, öğrendikleri oyunlar, şarkılar, şiirler, yaptıkları geziler, etkinlik fotoğrafları, sınıftaki olaylar hakkında bilgi verilebilir. Bültenler aracılığı ile ailelere evde çocukları ile birlikte yapabilecekleri etkinlikler ve oyun örnekleri de verilebilir. Bültenlerde, ailelerin kolayca anlayabileceği bir dil kullanılmasına özen gösterilmelidir. Bültenler çocuk sayısı kadar hazırlanmalı ve tüm ailelere verilmelidir. Tüm aileler için çoğaltma olanağı yoksa duyuru panolarında sergilenebileceği gibi ailelerin kuruma geliş gidiş saatlerinde bekledikleri ortamlarda bulundurulabilir, posta yolu ile gönderebilir, çocuklarla gönderebilir ya da düzenli olarak bilgisayar ve internet kullanma alışkanlığı olan ailelere e-posta aracılığı ile ulaştırabilir. Eğitimci, dönemin başında yapılan ilk toplantıda bilgilerin hangi yöntem ile iletileceği konusunda ailelerle görüşmeli ve ailelerin tercih ettiği yöntemleri kaydetmelidir.

1.7. Haber Mektupları

Haber mektupları aileleri kurumda yapılan etkinliklerden haberdar etmek, çocukların gelişimlerini desteklemek üzere evde yapılabilecek etkinlikler hakkında bilgi vermek ve aile katılımını sağlamak için hazırlanan bir iletişim aracıdır. Haber mektuplarında kullanılan ifadeler çok önemlidir. Anne babalar için hazırlanan haber mektupları mesleki terimlerle değil, ailelerin anlayabileceği ifadelerle yazılmalıdır. Haber mektuplarında, hazırlanan eğitimcinin kimlik bilgisi mutlaka belirtilmelidir. Haber mektuplarında ailelerden evde çocuklarıyla yapabilecekleri etkinlikler belirtilmiş ise ailelerin çocuklarıyla bu etkinlikleri uygularken neler yaşadıklarının sorulması, aile katılım çalışmalarının takibi ve sürekliliğinin sağlanması açısından çok önemlidir. Özellikle aileden yanıt ya da herhangi bir materyal isteniyor ise bu haber mektubuna karşılık olarak ailenin kime bilgi vereceği ya da kiminle bağlantı kurulacağını bildirilmesi çok önemlidir.

1.8. Yazışmalar/İletişim Defterleri

Yazışmalar ailelerden kuruma, kurumdan ailelere olmak üzere iki yönlü bir süreçte yapılmalıdır. Bu süreçte, eğitimci memnuniyetine ya da önemli olaylara ilişkin kısa bilgiler yazılabilir. Bazı kurumlar, ev ile kurum arasında gidip gelen günlükler tutmaktadır. Bu yolla ailelerden çocuk hakkında bilgiler alınabilir. Eğitimcinin kurumda yapılan çalışmalar ile ilgili gönderdiği bilgiler, ailenin kurumda yapılan çalışmalar hakkında bilgilendirilmesini sağlayacaktır. Yapılan yazışmalar sadece aileden materyal, ücret vb. istemek için yapılmamalı, özellikle olumlu durumların paylaşılması için de ailelere yazılar gönderilmelidir. Örneğin; çocuğun gösterdiği kritik/kayda değer bir gelişimsel özelliği, desteklenmesi gereken bir gelişimsel özelliği, yaşam değişikliklerine karşı gösterdiği tepkileri yazmak ailenin çocuğunu daha iyi tanımasına yardımcı olmaktadır. Çocuklarda gelişim düzeyine uymayan davranışlar gözlemlendiğinde yazışmalarla bildirilmemeli ailelerle yüz yüze görüşülmelidir. Aile ve eğitimci arasında yapılan karşılıklı yazışmalarda eğitimci

mutlaka adını soyadını, tarihi yazmalıdır. Anne babaların gönderdiği yazışmalarda da bunların olmasına dikkat edilmelidir. Karşılıklı yapılan yazışmalarda dikkat edilmesi gereken en önemli nokta gizliliklidir. Yazışmalar not kâğıtları kullanılarak gerçekleştirilebileceği gibi bir iletişim defteri tutularak da gerçekleştirilebilir. Olası iletişim çatışmalarına karşı yazılı kayıtlar bir süre kurum arşivinde tutulmalıdır.

1.9. Gelişim Dosyaları (Portfolyo)

Eğitimci, her çocuğun büyüme ve gelişim kayıtları için gelişim dosyası tutmalıdır. Gelişim dosyası, belirli bir dönemde çocuk hakkında genel bir değerlendirme yapabilmek için çocuğun bütün gelişim alanlarında ortaya çıkardığı özgün ürünlerin, fotoğrafların, görüntü ve ses kayıtlarının, eğitimcinin çocuk için doldurduğu gelişim raporlarının yer verildiği sistematik bir dosyadır. Gelişim dosyaları çocukların gelişimindeki ilerlemeleri gösterir. Çocukların sanat etkinlikleri gibi ürünleri, eğitim dönemi sonunda sergilenmek için toplanmaz. Böyle olduğu takdirde gelişim dosyası gerçek anlamını içermez, hedefine ulaşamaz ve bir etkinlik yığını olmaktan öteye gidemez. Gelişim dosyasının oluşturulmasında çocuğun aktif katılımı esastır. Gelişim dosyası çocuğun kendi kendini değerlendirmesinde yardımcı olan bilinçli seçimlerin bir araya getirilmesinden oluşur. Dosya içindeki ürünlerin bir kısmı çocuk tarafından seçilmiş ve dosyaya konmuş olmalıdır. Çocuk tarafından seçilen ürünlerin de çocuğun gelişimsel ilerlemesini yansıtmaya özen gösterilmelidir. Dosya, çocuğun kendini yansıtmaya açısından da son derece objektif verileri kapsar. Çocuğun kendisi hakkında karar verilmesine yardımcı olacak çok sayıda özel ileti doludur. Çocukların kendi çalışmaları hakkında duygu ve düşüncelerini belirtmeleri kendi kendilerini yönetme becerilerini geliştirdiği gibi öz değerlendirme becerilerini de geliştirir. Çocuklar, dosyaları için seçim yaparken neden-sonuç ilişkilerini somut olarak örneklerler. Seçenekleri eleme, karar verme, inisiyatif kullanma, kendi sorumluluğunu alma, kararlarının sonuçlarını kabul etme, ayrıntılara odaklanma gibi üst düzey zihinsel ve sosyal becerileri kullanma ve geliştirme şansı bulurlar.

Gelişim dosyalarının anlamlandırılması yani değerlendirilmesi oluşturulması kadar önemlidir. Çocuğun bireysel bir çalışması gibi görünse de aslında öğrenme sürecinin bir yansımasıdır ve çocuğun eğitimciyle, arkadaşlarıyla ve ailesiyle etkileşimlerinin, paylaşımlarının da somut örneklerini yansıtır. Bu nedenle dosya, çocuğun kişisel gelişiminin sosyal boyutunu da gösterir. Özellikle dosyanın sunulma aşaması, üst düzey zihinsel, dil, sosyal ve duygusal becerileri gerektirir. Dönem sonlarında ailelerle gelişim dosyası paylaşım toplantıları gerçekleştirilirken çocuğun dosyasını anne ve babasına anlatması, sürecin en son ve en üst becerisidir. Dosya sunumları ailelerin çocukları ile gurur duyması için birçok neden içeriyorsa da asıl önemli olan, çocuğun kendindeki gelişimi ve değişimi görerek kendisiyle gurur duymasını sağlayabilmektir. Dosyalar, çocuğu tanımak ve çocuğun kendini tanıması için kullanılan en güdüleyici araçlardan biridir.

1.10. Toplantılar

Toplantılar, okulun politikaları ve programın anne-babalara tanıtılması açısından önemlidir. Ayrıca öğretmenlerin ve anne babaların birbirlerini tanımalarını ve paylaşımında bulunmalarını sağlar. Toplantılar yapılmadan önce ailelerin görüş ve önerileri dikkate alınmalıdır. Toplantı hakkında ailelere mutlaka önceden yazılı duyuru yapılmalıdır. Aileye gönderilen yazıda toplantının yeri, saati, hangi konuda yapılacağı, gündemde yer alan maddeler hakkında bilgi verilmelidir. Görüşmenin içeriği ve amacı daha önceden aileyi bilgilendirerek ebeveynin merak ve kaygısı engellenmelidir.

Toplantılarda öğretmenin ve eğitim kurumunun amaçları, çocuk sağlığı ve gelişimi, okulda çocukların yaşadıkları güçlükler ve bunlarla baş etme yolları, çocukların evlerindeki tutum ve davranışları, ebeveyn-öğretmen arasında oluşabilecek çatışmalar, çocuğun eğitimi ile ilgili ortak karar alma, ebeveynle iyi ilişkiler kurma konuları ele alınmalıdır. Ebeveynler ise bu toplantılarda çocuklarının eğitimi, ilerleyişi ve yaşadığı sorunlar ile ilgili bilgi alma, çocukları ile ilgili önemli bilgileri paylaşma, evde çocuklarına yardımcı olacak bilgileri öğrenme, sınıfta diğer çocuklar ile kendi çocuklarını karşılaştırma olanağı bulma, evde yaşanan zorlukları tartışma, öğretmenin eğitim programı ve eğitim yöntemleri hakkında bilgi almayı amaçlamaktadır.

Anne-babalarla toplantılar hem ebeveyn öğretmen ilişkisi hem de çocukların gelişimi açısından etkilidir. Toplantılara yüksek oranda katılan ebeveynlerin çocuklarının akademik başarılarının arttığı ve daha az davranış problemleri yaşadıkları saptanmıştır.

Aile eğitim etkinlikleri kapsamında yapılan toplantılarda tüm aileler ile ilgili konular konuşulmalı ve tartışılmalı, bir aile ya da çocuk ile ilgili özel bir durum konuşulmamalıdır. Toplantılar yılda iki defa tüm anne babaların katılımıyla gerçekleştirilmelidir.

1.11. Kurum Ziyaretleri

Kurum ziyaretleri, ailelerin program etkinliklerini ve kurumun politikasını anlamaları bakımından önemlidir. Çocuklar kuruma başlamadan önce ailelerin kurumu ziyaret etmeleri kurumun işleyişi, kurumda yapılan çalışmalar ve kurum kurallarını önceden öğrenmelerini sağlamakta; çocukların oynadıkları, uydukları ortamları görmeleri ise kurum hakkındaki merak ve endişelerini gidermektedir. Özellikle çocukların kuruma yeni başladıkları zamanda kurum ziyaretleri planlanmalıdır. Özel günlerde de ailelerin kurumu ziyaret etmeleri sağlanmalıdır. Ailelere sınıf içinde nelere dikkat etmeleri konusunda bilgi verilmelidir. Ailelerin planlı bir şekilde çocukların etkinliklerine katılımı sağlanmalıdır.

1.12. Geliş Gidiş Zamanları

Aileler kurum programına doğrudan katılmasa bile anne baba ile iletişim kurmak için birçok fırsat vardır. Eğitimci aileleri güncel olaylar ve gelişmeler hakkında bilgilendirebilir ve paylaşımlar yapabilir. Kuruma geliş gidiş zamanları, eğitimcinin çok yoğun olduğu saatler olduğu için eğitimci ve anne baba arasında çok kısa bir bilgi alışverişi gerçekleşir. Eğer önemli bir sorun yok ise o günün programı hakkında kısa birkaç cümle söylenmesi, anne babalar için etkinlik örnekleri ve çocuğun bir önceki gün sınıf içindeki durumu hakkında kısa bilgi verilmesi ya da anne babanın da eğitimciye çocuğun bir gün öncesinde evde yaşadıkları ile ilgili olarak veya çocuğun duygusal durumu hakkında bilgi vermesi yeterli olacaktır.

1.13. İnternet Temelli Uygulamalar (e-posta, sosyal medya, web sayfası vb.)

Bu yöntem, sürekli internet kullanıcısı aileler için duyuru ve haberleşme amacı ile kullanılabilir. Aileler günlük olaylar, çocukların fotoğrafları, kurumda yapılan çalışmalar hakkında bilgiler ya da haber mektupları e-posta aracılığı ile gönderilebilir. Ayrıca eğitimci ailelerle iletişim kurabilmek için e-posta grubu oluşturabilir. Bu grup aracılığı ile ailelerle paylaşacağı bilgileri, yapacağı duyuru ve hatırlatmaları, yeni olayları, tüm grup ile aynı anda paylaşabilir. Ailelerin de birbirleri ile paylaşımında bulunmaları sağlanabilir. Haberleşme ve bilgi paylaşımında internet ortamındaki sosyal medya uygulamaları da kullanılabilir.

1.14. Dilek Kutuları

Dilek kutuları anne babaların dilek ve isteklerini, önerilerini iletmelerini sağlamaktadır. Kurumda tüm anne babaların görebileceği uygun bir yere bir dilek kutusu hazırlanmalı ve aileler dilek kutusu hakkında bilgilendirilmelidir. Bu sayede aileler sözel olarak ifade edemedikleri olumlu ve olumsuz düşüncelerini daha rahat bir şekilde ifade edebilirler. Belli aralıklarla dilek kutusuna atılan yazılar incelenmeli ve ailelerin istek ve önerileri dikkate alınmalıdır. Ailelere de yazdıklarının dikkate alındığı ve uygulandığı belirtilmelidir.

2. Ailenin Eğitim Etkinliklerine Katılımı

Aile katılımı aile ile işbirliği yapmanın en etkili yollarındandır. Etkinliklere ailelerin katılımını sağlarken ailelerin yapabilecekleri etkinliklerden başlanmalıdır. Aile Katılımında İzlenmesi Önerilen Aşamalar:

Eğitimciler ailelerin etkinliklere katılımını sağlamak için "Aile Katılımı Tercih Formu" nu kullanmalıdırlar. Bu formun değerlendirilmesi sonucunda ailelere programda yer almak üzere değişik etkinlik önerilerinde bulunabilirler. Bütün aile katılım etkinlikleri hazırlık, uygulama ve değerlendirme basamaklarını içermelidir. Aile katılımının aşamaları şu şekilde sıralanabilir:

Ailelerin;

- Gözlemci olarak kurumda bulunması,
- Materyal hazırlanmasında ve onarımında görev alması,
- Sosyal etkinlikler, alan gezileri, açık hava etkinliklerinde eğitime yardımcı olması,
- Sınıfta yeteneğine uygun bir etkinlikte yer alması,
- Çocuklarla birlikte yiyecek hazırlama etkinliğini gerçekleştirmesi,
- Çocuklarla birlikte oyun oynama, öykü okuma, fen, sanat, müzik gibi etkinlikleri gerçekleştirmesi,
- Sınıfta eğitimci tarafından planlanan bir etkinlikte görev alması.

3. Bireysel Görüşmeler

Eğitimci ve aile arasındaki iletişimin niteliğinin katılımı sağlamadaki önemi büyüktür. Kurumun eğitim programına istekle katılan aileler eğitimci ile daha çok iletişim kurmak isterler. Anne ve babalar grupla yapılan toplantıdan ayrı olarak çocuğun gelişimini eğitimci ile bireysel olarak değerlendirmek isterler. Çocukları ile ilgili olarak kaygı ve sorunlarını ifade etmek, eğitimci tarafından dinlenmek ve anlaşılma amacıyla eğitimci ile görüşmeye ihtiyaç duyarlar.

Bireysel görüşmelerin amacı çocuğun gelişimini, güçlü ve desteklenmesi gereken yönlerini ve sorunları aile ile paylaşmak, kardeş doğumu, taşınma gibi özel durumlarda benimsenmesi gereken tutum ve davranışlarla ilgili aileye bilgi vermek ve çözüm yolları aramaktır. Düzenli görüşmeler dönemde en az bir kez olmak üzere yılda iki kez yapılmalıdır. Bir sorun ortaya çıktığında görüşme takvimi beklenmeden görüşme yapılabilir, bunun dışında görüşme takvimine uyulmalıdır.

Bireysel Görüşmenin Yararları:

- Dinlenmek,
- Anlaşılmak,
- Endişe, duygu ve sorunları ifade etmek,
- Çatışmaları çözmektir.

Bireysel Görüşmede İlkeler ve Etik Kurallar:

- Her çocuğun ebeveyni ile düzenli ve planlı olarak bireysel görüşme yapılmalıdır.
- Yalnızca sorunlu durumlarda değil olumlu gelişmeleri paylaşmak için de bireysel görüşmeler yapılmalıdır.
- Bazen evde ya da kurumda oluşabilecek yeni durumlarda da bireysel görüşmeler yapılmalıdır.
- Görüşmeler için uygun bir ortam sağlanmalı, görüşmelerin kesintiye uğramasına izin verilmemelidir.
- Rahat bir atmosfer sağlanmalı, saydam olmalı ve güvenilir olduğunuz hissettirilmelidir.
- Görüşmelerin amacı açıklanmalı, çocuğun gelişim durumu ve davranışları hakkında ebeveyne bilgi verilmelidir.
- Ebeveynden çocuğun evdeki davranışları ve olaylar hakkında bilgi alınmalı, yani durumlar karşılıklı olarak paylaşılmalıdır.

AİLE EĞİTİMİ İHTİYAÇ BELİRLEME FORMU

İsim.....

Tarih...../...../.....

DEĞERLİ AİLELER,

Kurumumuzda sizlerin belirleyeceği konularda eğitim etkinlikleri düzenlemeyi planlıyoruz. Aşağıda verilen konulardan eğitim almak istediklerinizi önem sırasına göre numaralayınız. En önemli gördüğünüz konuya (1) veriniz.

EĞİTİM VERİLEBİLECEK KONULAR

- () Bebek ve Çocuklarla İletişim
- () Çocuk Yetiştirme Tutumları
- () Temel Güven ve Bağlanma
- () Olumlu Disiplin Yöntemleri
- () Bebek ve Çocuklarda Sağlıklı Gelişim
- () Bebek ve Çocuklarda Cinsel Gelişim
- () Bebek ve Çocuklarda Temel Alışkanlıkların Kazandırılması (Tuvalet/Uyku/Beslenme vb.)
- () Bebek ve Çocuk Kitapları
- () Bebek ve Çocuklarla Oyun
- () Duyuların Gelişimi
- () Televizyon- İnternetin Bebek ve Çocukların Gelişimine Etkisi
- () Diğer (ekleyiniz).....

Toplantı Sıklığı

- () Her hafta
- () 2 haftada bir
- () Ayda bir

Toplantı Saati:

- () Hafta İçi Akşam : 17.30-18.30
- () Hafta Sonu Akşam: 17.30-18.30
- () Hafta İçi Sabah: 10.30-11.30
- () Hafta Sonu Sabah: 10.30-11.30

AİLE KATILIMI TERCİH FORMU

Sevgili Ailelerimiz,

Bilindiği gibi eğitim sürecinde ailenin çok önemli bir rolü vardır. Çocuğun eğitimi aile ile kurumun iş birliği ile gerçekleşmektedir. Kurumumuzda aile katılım aktivitesi uygulaması yapmayı planlamaktayız. Lütfen bunlardan size en uygun olanını işaretleyiniz. Aşağıdaki maddeleri inceleyiniz ve yapabileceklerinizi işaretleyerek belirleyiniz. Belirtilenlere eklemeler yapabilirsiniz.

- Gezilerde yardım edebilirim.
- Çay ve diğer özel toplantılara yardım edebilirim.
- Malzeme ve araç hazırlamak için düzenli olarak gelebilirim. (Lütfen gün belirtiniz.)
- Öykü anlatabilirim.
- Oyun etkinliklerinde görev alabilirim
- Deneylerde görev alabilirim.
- Müzik etkinliklerinde görev alabilirim, enstrüman çalabilirim.
- Tiyatro, drama etkinliklerinde görev alabilirim
- Resim, deniz kabuğu vb. koleksiyonumuzu çocuklara gösterebilirim.
- Meslek tanıtımlarında görev alabilirim.
- Yemek pişirme, dikiş dikme vb. özel ilgilerim var. Bunları çocuklarla paylaşabilirim.
- Eğitim ortamının hazırlanmasında yardım edebilirim.
- Evcil hayvanlarım var, kuruma getirebilirim.
- Bilgisayar etkinliklerinde görev alabilirim.

Yardım etmeyi düşündüğünüz başka konular varsa lütfen belirtiniz.

.....

.....

.....

KAYNAKÇA

- Aile İçi Temel Eğitim Programı (0-6 Yaş) (2007). M.E.B. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü. UNICEF.
- Arthur, M. (2003). What have we learned about learning disabilities from qualitative research? A review of studies. H.L. Swanson, R.H. Karen, S. Graham (Eds.) Handbook of Learning Disabilities (s.532-550). New York, NY: The Guilfords Press.
- Avcı, N. (2003). Gelişimde 0-3 yaş "Yaşama merhaba". İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydoğan, Y. (2006). Ev ortamının çocuğun gelişimine göre düzenlenmesi. Aile ve Toplum, 3(10), 27-33.
- Aydoğan, Y. (2010). Okul öncesi eğitim programlarında aile katılımı. T. Güler (Ed.), Anne Baba Eğitimi, (s.103-140). Ankara: Pegem Akademi.
- Aynal, Öztürk, Ş. (2011). Çocukta oyun gelişimi ve yaratıcılık. M.E. Deniz (Ed.), Erken Çocukluk Döneminde Gelişim, (s.351-391). Ankara: Ertem Basım Yayıncılık.
- Batu, S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 2(4), 35-45.
- Baykan, S., Ömeroğlu, E., Temel, F. Bulduk, S., Aksoy, A., Şahin, F., Alp, K.Ö., Bakar, C., Yayla, Ş., Öğretir, A.D., Kurtulmuş, Z. ve Can Yaşar, M. (2003). Aile ve Çocuk Eğitimi Rehber Kitap 0-2 Yaş. (Telif Hakları UNICEF'e aittir). Ankara: Dumat Ofset.
- Baykan, S., Ömeroğlu, E., Temel, F. Bulduk, S., Aksoy, A., Şahin, F., Alp, K.Ö., Bakar, C., Yayla, Ş., Öğretir, A.D., Kurtulmuş, Z. ve Can Yaşar, M. (2003). Aile ve Çocuk Eğitimi Rehber Kitap 2-4 Yaş. (Telif Hakları UNICEF'e aittir). Ankara: Dumat Ofset.
- Baykan, S., Ömeroğlu, E., Temel, F. Bulduk, S., Aksoy, A., Şahin, F., Alp, K.Ö., Bakar, C., Yayla, Ş., Öğretir, A.D., Kurtulmuş, Z. ve Can Yaşar, M. (2003). Aile ve Çocuk Eğitimi Rehber Kitap 4-6 Yaş. (Telif Hakları UNICEF'e aittir). Ankara: Dumat Ofset.
- Berger, E.H. (2000). Parents as partners in education. Upper Saddle River NJ: Merrill Prentice Hall.
- Berk, L. E. (2013). Child development (9th Ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- Bigner, J.J. (2006). Parent-child relations: An introduction to parenting. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, Inc.
- Bilgin H. (2003). Çocuk ruh sağlığı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Blackman, J.A. (2002). Early intervention: A global perspective. Infant and Young Children, 5(2), 11-19.

Bozdağ, F. (2000). Çocuk kitaplarında metin dil ve resimleme ilişkisi. S. Sever (Ed.), 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu "Sorunlar ve Çözüm Yolları". Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi.

Bütün Ayhan, A. ve Babacan, A. (2013). Kaynaştırma. N. Aral, Ü. Deniz ve A. Kan (Eds.), OkulÖncesi Öğretmenliği /Alan Bilgisi, (s. 665-681). Ankara: Alan Bilgisi Yayınları.

Can Yaşar, M. (2010). Picture story books as a learning tool during early childhood period. D. Şahhüseyinoğlu & I. Dzintra (Eds.), How Do Children Learn Best? (p.170-175). Ankara: Children's Research Center.

Can Yaşar, M. ve Yazıcı Uysal, Z. (2008). Erken çocukluk dönemi çocuk kitaplarında biçimsellik (Metin, dil ve resimleme). Türk Halkları Çocuk Edebiyatı Uluslararası Kongresi, Qafqaz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Materiallar 2-ci kitab, (s.936-940). Bakü/Azerbaycan.

Çaylaklı, Y., Hanöz, S., Kahyaoğlu, S., Sucuka-Çorapçı, N., Şenocak, D. ve Bekman, S. (2012). Anne Destek Programı (ADP) Eğitici El Kitabı. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.

Cole, D.A. & Meyer, L.H. (1991). Social integration and severe disabilities: A longitudinal analysis of child outcome. The Journal of Special Education, 25(3), 340-351.

Cook, B.G. & Semmel, M.I. (1999). Peer acceptance of included students with disabilities as a function of severity of disability and classroom composition. The Journal of Special Education, March, 22.

Curran, D. (1989). Working with parents. Circle Pines Minnesota: American Guidance Service.

Çağdaş, A. (2008). Anne-baba-çocuk iletişimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2006). Anne-baba eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Diamond, K.E., Hestenes, L.L. & O'Connor, C.E. (1994). Integrating young children with disabilities in preschool: Problems and promise. Young Children, January, 68-75.

Dökmen Ü. (2008). İletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık

Dunn, W. (2007). Supporting children to participate successfully in everyday life by using sensory processing knowledge. Infants and Young Children, 20(2), 84-101.

English, K., Goldstein, H., Shafer, K. & Kaczmarek, L. (1997). Promoting interactions among preschoolers with and without disabilities: Effects of a buddy skills-training program. Exceptional Children, 63(2), 229-243.

Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.3-40). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Ersay, Ç.E. (2010). Aile eğitim programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.274-320). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersay, Ç.E. (2010). Aile eğitim programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.274-320). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, Ö. ve Kandır, A. (2003). 36-72 aylık çocukların eğitimi için yıllık plan örnekleri ve aile katılımı çalışmaları. E. Ömeroğlu (Ed.). (s.115-231). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Shnit, D. & Weizman, A. (2001). Attachment styles and aggression in physically abused and neglected children. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(6),769-786.
- Fowler, S.A., Schwartz, I. & Atwater, J. (1991). Perspectives on the transition from preschool to kindergarten for children with disabilities and their families. *Exceptional Children*, 58 (2), 136-145.
- Galant, K. & Hanline, M.F. (1993). Parental attitudes toward mainstreaming young children with disabilities. *Childhood Education*, 69(5), 293-297.
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (2001). Çocuk ve Ergen Gelişimi, B. Onur (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gordon, A.M. & Browne, K.W. (2007). Beginnings and beyond: Foundations in early childhood education. Clifton Park, NY: Thomson Delmar Learning.
- Gordon, T. (1996). E.A.E Etkili anababa eğitimi: Aile iletişim dili. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (1997). Etkili öğretmenlik eğitimi. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (1999). Çocukta iç disiplin mi? Dış Disiplin mi? İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (1999). E.A.E etkili anababa eğitiminde uygulamalar. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gönen, M., Burçak, F., Uysal, H. ve Bediz, E. (2013). Bölüm 5: 0-3 Yaş dönemi kitaplar. M. Gönen, (Ed.), Çocuk Edebiyatı, (s.77-89). Ankara: Eğiten Kitap.
- Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). Çocuk edebiyatı. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Güler, T. (2010). Ailenin tanımı, tarihsel gelişimi ve aile çeşitleri. T. Güler (Ed.), Anne Baba Eğitimi, (s.1-14). Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, N. (2003). Erken çocukluk döneminde bağımsız oyun gelişimi. M. Sevinç (Ed.), Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, (s.502-508). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Haktanır, G. ve Akgün, E. (2013). Aile görüşmeleri. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.263-289). Ankara: Anı Yayıncılık.

Howard, V.F., Williams, B. & Lepper, C.E. (2011). Özel gereksinimi olan küçük çocuklar. G. Akçemete (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Humphreys, T. (2001). Çocuk eğitiminin anahtarı: Özgüven. 3. Baskı. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Irwin, D.B. & Simons, J.A. (1994). Life span developmental psychology. Dubuque, IA: Brown & Benchmark.

Kandır, A., Can Yaşar, M., İnal, G., Yazıcı, E., Ceylan, Ş., Yazıcı, Z., Çalışandemir, F., Özbey, S. ve Uyanık, Ö. (2012). Erken çocukluk eğitimi dizisi 3, 5-7 yaş çocukları için dil etkinlikleri. Ankara: Efil Yayınevi.

Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne baba tutumlarının problem çözme becerilerine ve kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 208-225

Köksal, A. (2005). Erken çocukluk döneminde empati gelişimi. Çoluk Çocuk Dergisi, 51, 12-13.

Kuzu, T.S. (2003). Eğitim-öğretim ortamında etkili sözel iletişim. Milli Eğitim Dergisi, 158.http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/158/kuzu.htm sayfasından indirilmiştir.

Lerner, J.W. (2000). Learning disabilities: Theories, diagnosis, and teaching strategies. (8th ed.). Boston: Houghton Mifflin.

Morrison, G.S. (1998). Early childhood education today. New Jersey: Prentice Hall.

Navaro, L. (1990). Çocukla iletişim nasıl kurulur? Anababa Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Navaro, L. (1989). Aşırı koruyuculuğun çocuk eğitimine etkileri. 6.YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: YA-PA Yayınları.

Odom, S.L. (2000). Preschool inclusion: What we know and where we go from here. Topics in Early Childhood Special Education, 20, 20-27.

Oral, Ü.K. (2008). Psikososyal uyum. Ö. Devicioğlu (Ed.), Annelere Öğütler. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.

Önder, A. (2003). Ailede iletişim: Konuşarak ve dinleyerek anlaşalım. İstanbul: Morpa.

Özdoğan, B. (2004). Çocuk ve oyun (Geliştirilmiş 4. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2010). Anne baba olmak ve anne-babaların çocuk yetiştirme tutumları. T. Güler (Ed.), Anne Baba Eğitimi, (s.35-53). Ankara: Pegem Akademi.

Pianta, R.C. & Kraft-Sayre, M. (1999). Parents' observations about their children's transition to kindergarten. Young Children, 5 (3), 47-52.

- Rizzo, T.I. (1985) Attributes related to teacher attitudes. *Perceptual and Motor Skills*, 60(3), 739-742.
- Rose, D.F. & Smith, B.J. (1993). Preschool mainstreaming: Attitude barriers and strategies for addressing them. *Young Children*, May, 59-62.
- Rosenkoetter, S.E., Whaley, K.T., Hains, A.H. & Pierce, L. (2001). The evolution of transition policy for young children with special needs and their families. *Topics in Early Childhood Special Education*, 21(1), 3-16.
- Rous, B. & Hallam, R.A. (1998). Easing the transition to kindergarten: Assessment of social, behavioral, and functional skills in young children with disabilities. *Young Exceptional Children*, 1(4), 17-28.
- Salend, S.J. (1998). *Effective mainstreaming: Creating inclusive classrooms*. New Jersey: Merrill.
- Salzmann, C.G. (2002). *Çocuğunuzu yanlış eğitiyorsunuz*. A.N. Başak (Çev.). İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Santrock, J.W. (2001). *Child development*. New York, NY: Mc Graw Hill.
- Sasso, G. & Rude, H.A. (1988). The social effects of integration on nonhandicapped children. *Education and Training in Mental Retardation*, March, 18-23.
- Scruggs, T. & Mastropieri, M.A. (1996). Teacher perceptions of mainstreaming/inclusion 1958-1995: A research synthesis. *Exceptional Children*, 63, 59-74.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sevinç, M. (2009). *Erken çocukluk gelişimi ve eğitiminde oyun*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sheridan, M.D. (2005). *Play in early childhood from birth to six years*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Shickedanz, A.J. (1994). Early childhood education and school reform: Consideration of some philosophical barriers. *Journal of Education*, 176(1), 29-47.
- Solmuş, T. (2002). Romantik bağlanma: Bebeklik dönemi bağlanma süreci, yetişkin bağlanma stilleri ve romantik ilişkiler. *Türk Psikoloji Bülteni*, 24-25, 105-113.
- Soysal, Ş.A., Bodur, S., İşeri, E. ve Şenol, S. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri*, 8, 88-99.
- Steede K. (2000). *Anne babaların en çok yaptıkları 10 hata*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Şahin, S. (2011). Okul öncesi eğitimde özel gereksinimli çocukların sınıfa katılımı. G. Balat ve H. Bilgin (Eds.), *Okul Öncesi Eğitimde Sınıf Yönetimi*, (s.221-238). Ankara: Eğiten Kitap.

Şen, M. (2010). Erken çocukluk eğitiminde oyun ve önemi. İ.H.Diken (Ed.), Erken Çocukluk Eğitimi, (s.403-430). Ankara: Pegem Akademi.

Şenol, S. (2002). Görkem büyüyor. STED, 11(4), 150-151.

Taylor, A.R., Asher, S.R. & Williams, G.A. (1987). The social adaptation of mainstreamed mildly retarded children. Child Development, 58(5), 1321-1334.

Temel, Z.F., Aksoy, A., ve Kurtulmuş, Z. (2010). Erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri (s.328-363). Ankara: Anı Yayıncılık

Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2010). Anne baba eğitimi ve okul öncesinde aile katılımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Trawick-Swith, J. (2013). Erken çocukluk döneminde gelişim. B. Akman (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Turaşlı, N. (2012). Okul öncesi eğitimin önemi. G. Haktanır (Ed.6. Baskı), Okul Öncesi Eğitime Giriş. (s.1-21). Ankara: ANI Yayınları.

Tuzcuoğlu, N. (2003). Anne baba olmanın altın kuralları. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Ulusal Aile Eğitim Programı (0-18 Yaş Çocuğu olan aileler için) (2010). 0-3 Yaş Modülü. M.E.B. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü.

Ural, O. (2010). Düünden bugüne aile eğitimi. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.50-70). Ankara: Anı Yayıncılık.

Uyanık Balat, G., Deretarla Gül, E. ve Çelebi Öncü, E. (2005). Okul öncesi dönemde duyu eğitimi ve etkinlikler. İstanbul: Kare Yayınları.

Ünal, F. (2010). Aile eğitiminde ebeveyn hakları ile ilgili yasalar ve etik kurallar. F. Temel (Ed.), Aile Eğitimi ve Erken Çocuklukta Aile Katılım Etkinlikleri, (s.111-121). Ankara: Anı Yayıncılık.

Ünlüer, E. (2010). Okul öncesinde ailenin yeri ve önemi. T. Güler (Ed.), Anne Baba Eğitimi, (s.93-102). Ankara: Pegem Akademi.

Üstünoğlu, Ü. (1990). Ailelerin okul öncesi dönemin önemi konusunda bilinçlendirilmesi. Türkiye Aile Yılığı, (s.49-55). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları Genel Yayın No:10.

Yalçınkaya, T. (2003). Oyuncak yapımı ve oyuncak yapımında kullanılan birkaç malzeme. M. Sevinç (Ed.), Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, (s.483-489). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Yavuzer, H. (1990). Yaygın anne-baba tutumları. Anababa Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1997). Ana-baba ve çocuk. 10.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1998). Çocuk eğitimi el kitabı. 6.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1998). Çocuk psikolojisi. 15. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2000). Ana-baba ve çocuk. 13. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2007). Çocuğu tanımak ve anlamak. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Thompson, L. & Uyeda, K. (2004). Family report: Fostering leadership and partnership to improve access and quality. National Center for Infant and Early Childhood Health Polics. Building State Early Childhood Comprehensive Systems Series-14.

Wolery, M. & Wilbers, J.S. (1995). Including children with special needs in early childhood programs. Washington: NAEYC.

